

İktisadi Birleşmeler

1. Bölüm

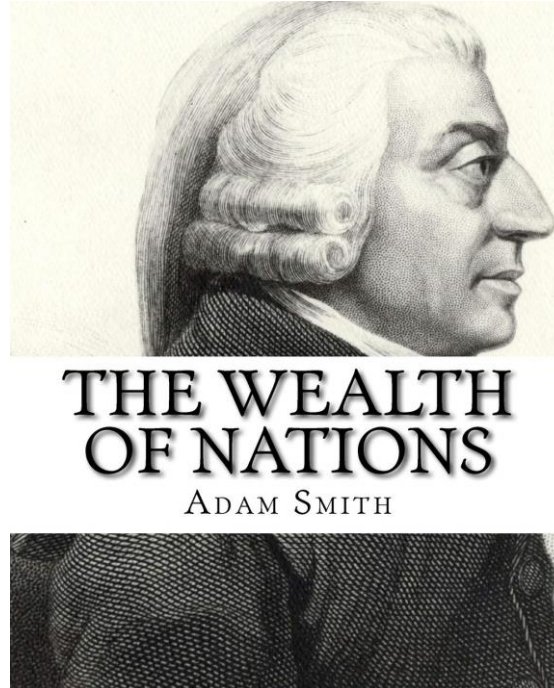
► Ülkeler neden ticaret yapar?

- 1) Ülkeler tükettikleri yahut girdi olarak kullandıkları mal ve ürünlerin tamamını kendileri üretmez. Bunun yanında kendilerinin de fazla ürettikleri mal ve girdiler vardır.
- 2) Uluslararası ticareti gerekli kılan bir başka husus da iç nisbi fiyatlarla dış nisbi fiyatlar arasındaki farklılıktır.

- Ticaret, insanların iletişimin başladığı dönemden beri var olmuştur.
- İlk olarak takas yöntemiyle gelişmiş, sonraları ile değerli metaller, mal ve itibari paralar devreye girmiştir.
- İlk sistematik ticaret teorisi ise **MERKANTALİZM**'dir.
- Merkantalizm, ticareti sıfır toplamı bir oyun olarak görür ve ülkelerin ticaretlerini kısıtlayarak altın kazanacaklarını böylece pozitif bir ticaret bakiyesi vereceği üzerinde durur.

- Sanayi devriminden sonra kitle üretiminin artması is ülkeleri bu üretilen mallara Pazar bulmaya itmiştir.
- **Adam Smith** «*Wealth of Nations (Milletlerin Zenginliği)*» adlı eserinde ticaretin herkesin yararına olacağını savunmuş ve liberal düşüncenin de merkezini oluşturan **serbest ticaret** postulasını ortaya atmıştır.

1 işçi 1 günde.....

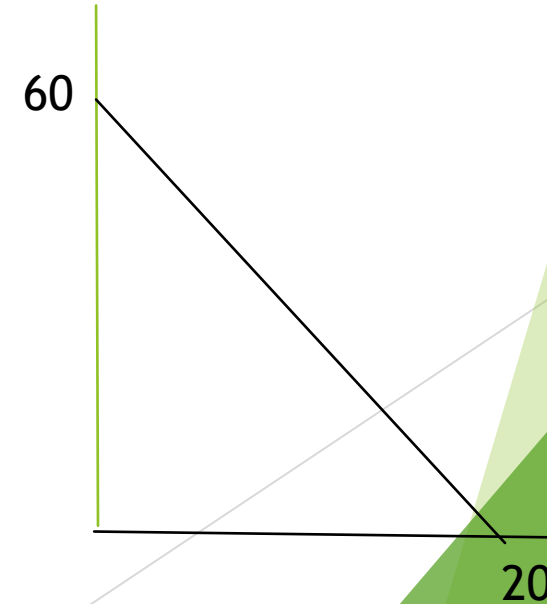
	Türkiye	Almanya
Buğday	60kg	40 kg
Kumaş	20m	80 m

Türkiyenin buğdayda mutlak üstünlüğü var
Almanyanın kumaşta mutlak üstünlüğü var.
Türkiye buğdayda uzmanlaşmalı ve buğday ihracatını yapmalı
Almanya kumaşta uzmanlaşmalı ve kumaş ihracatı yapmalı.

Türkiye de 30 kg buğday 10 m kumaş
Almanya 20 kg buğday 40 m kumaş
Toplam 50 kg buğday 50 m kumaş

Ticaretten sonra

Türkiye 60 kg buğday 0 m kumaş
Almanya 0 kg buğday 80 m kumaş
Toplam 60 kg buğday 80 m kumaş

	Türkiye	Almanya
Buğday	60kg	40 kg
Kumaş	20m	80 m

► **Türkiye’de fiyatlar:**

60 kg buğday= 20 m kumaş

1kg buğday= 0.33 m kumaş

1m kumaş = 3 kg buğday

Almanya’da fiyatlar:

40 kg buğday= 80 m kumaş

1 kg buğday = 2 m kumaş

1m kumaş= 0.5 kg buğday

Türkiye buğdayı daha ucuza
Almanya ise kumaşı daha
ucuza üretir.

Türkiye buğdayda, Almanya
kumaşta uzmanlaşmalı ve
ihraç etmeli.

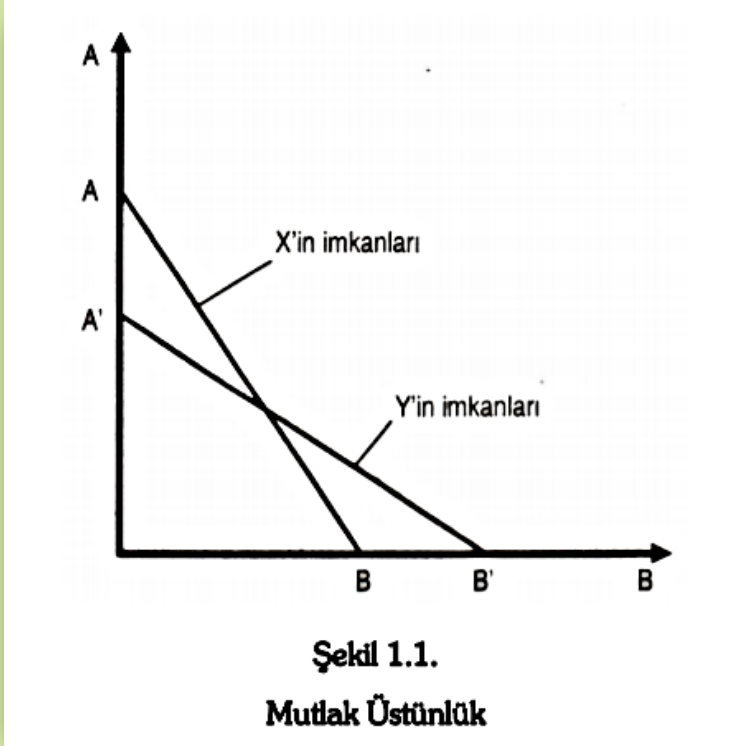
**Türkiye’nin kumaş
tüketmek için 2 alternatifi
var**

- 1) Kendi üretmek **0.33 m kumaş**
- 2) Buğday üretecek, bunu Almanya ya satacak ve kumaş alacak **1 kg buğday karşılığı 1 m kumaş**

0.33 m kumaş < Pb < 2 m kumaş

1kg buğday = 1 m kumaş (uluslararası fiyat)

Teknik Analiz

Yahut

$$\left. \begin{aligned} \left(\frac{A}{B}\right)_X &> \left(\frac{A}{B}\right)_Y \\ \left(\frac{B}{A}\right)_X &< \left(\frac{B}{A}\right)_Y \end{aligned} \right\} \text{Nisbi fiyatlar}$$

B malı X ülkesinde daha pahalı A malı daha ucuz. Y ülkesinde ise A malı daha pahalı

X'in mutlak üstünlükleri → A malında
Y'nin mutlak üstünlükleri → B malında

İki ülke arasında nisbi fiyatlar farklı öyleyse bu iki ülke ticaret yaparak kazançlı çıkabilirler.

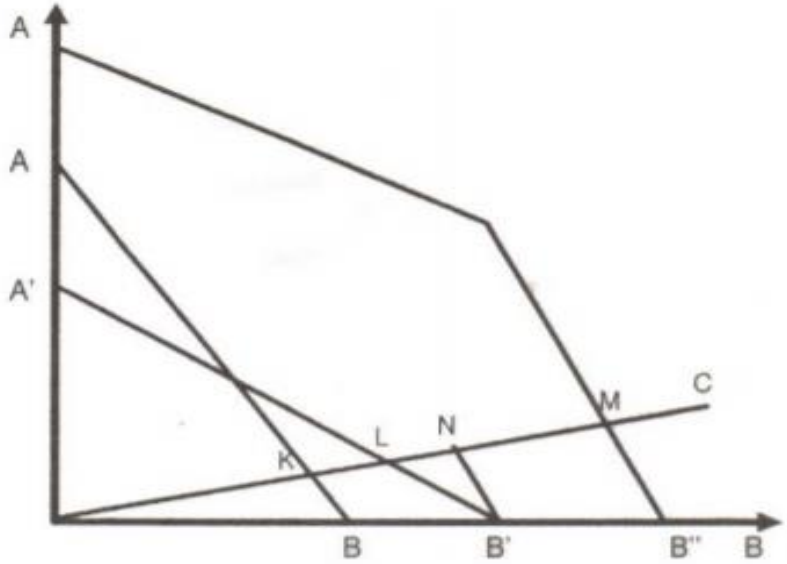
Ticaret yaptıktan sonra fiyat her iki ülkenin fiyatının arasında bir yerde olacaktır.

$$\left(\frac{A}{B}\right)_x > \left(\frac{A}{B}\right)_d > \left(\frac{A}{B}\right)_y$$

$$0.33 \text{ m kumaş} < P_b < 2 \text{ m kumaş}$$

Bu nispi fiyat farklılığının sebep olduğu ticaretin her iki ülkenin refahını artırdığını nereden bilebiliriz?

Her iki ülkede tüketim kalıbı sabit, yani sapmalar yok, gelir tüketim eğrisi, gelişmeye bağlı olarak doğrusal olarak varsayalım ve üretim imkanlarını toplayalım.

C doğrusu tüketim kalıplarını göstermektedir.
Ticaretten önce tüketim X'de K, Y'de ise L noktasında

Ticaretten sonra üretim imkanları AB''
İki ülkenin tüketimi de OM kadar.

$OM > (OK + OL) \rightarrow$ serbest ticaret toplam tüketimi arttırmış

Şekil 1.2.
Mutlak Üstün Üretim İmkanlarının Toplanması

1 işçi 1 günde.....

	Türkiye	Almanya
Buğday	60kg	80 kg
Kumaş	20m	100 m

Türkiye'nin her iki malda da mutlak üstünlüğü yok.
Adam Smith'e göre bu durumda ticaret olmaz.
Ricardo'ya göre olur.

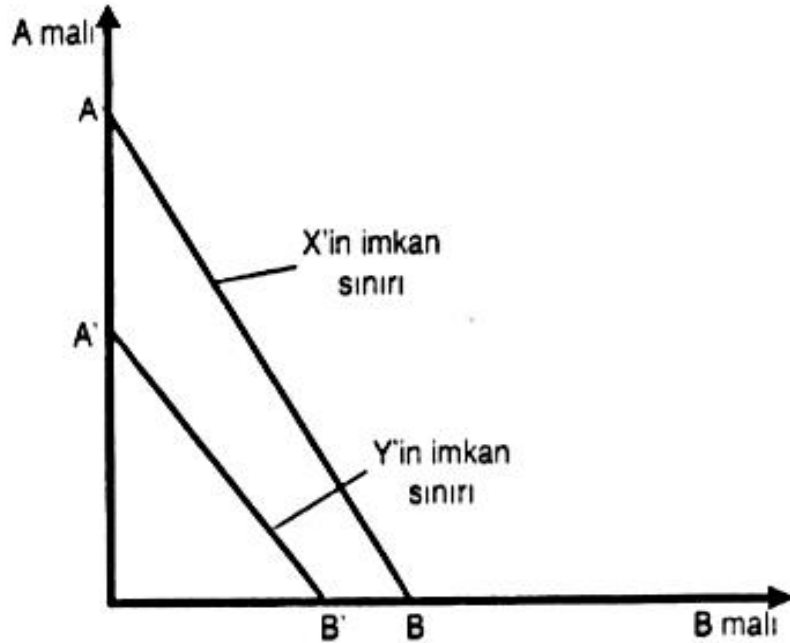
Türkiye'de fiyatlar:
60 kg buğday= 20 m kumaş
1 kg buğday = 0.3 m kumaş

Almanya'da fiyatlar:
80 kg buğday= 100 m kumaş
1 kg buğday= 1.25 m kumaş

0.33 m kumaş < Pb < 1.25 m kumaş

1 kg buğday= 1 m kumaş

- Peki ya mukayeseli üstünlük varsa;

Şekil 1.3.
Mukayeseli Üstünlük

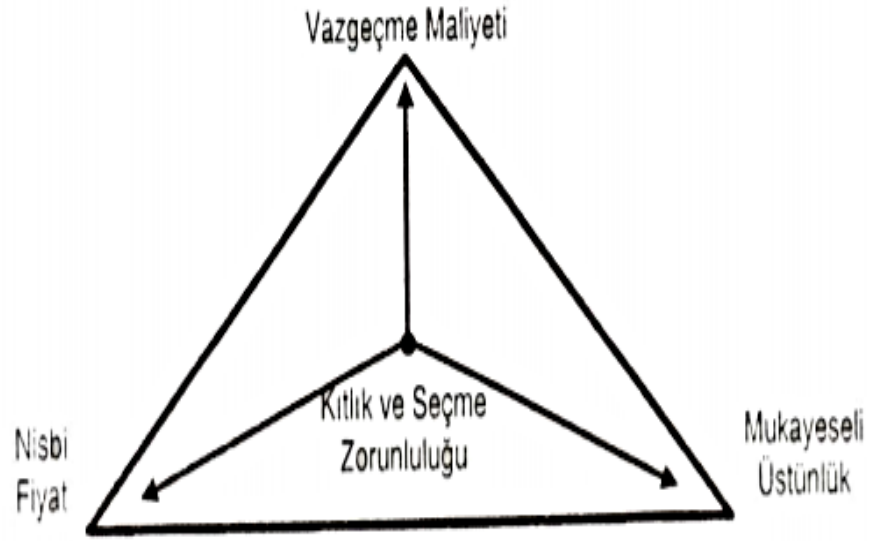
Her iki malda da X üstündür. Her iki malda da mutlak üstünlük X'te. **A. Smith'e göre böyle bir durumda ticaret başlamaz.**

Ama **D. Ricardo** bu durumda da ticaret başlar der ve **mukayeseli üstünlükler** kavramını ortaya atar.

Mukayeseli üstünlükler de ticareti başlatan **nisbi fiyat farklılıklarıdır.**

$$\left(\frac{A}{B}\right)_X > \left(\frac{A}{B}\right)_Y$$

İktisadın kritik üçgeni

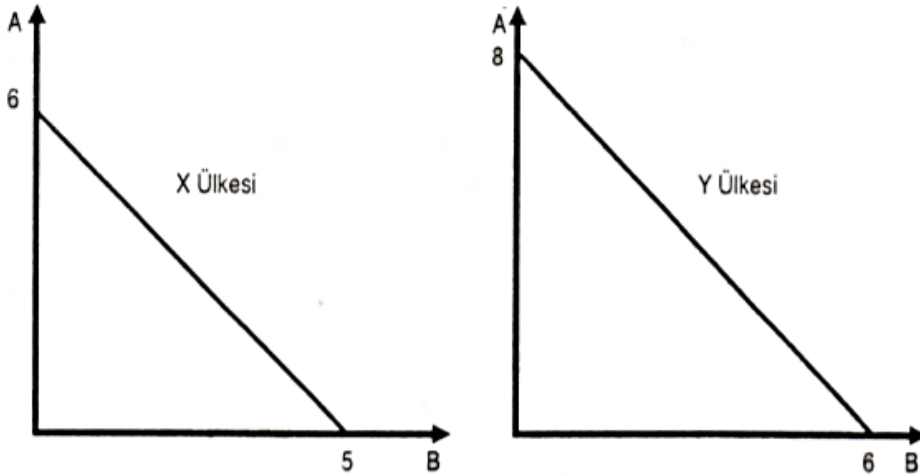

İnsanlar kıtlık içinde yaşar ve kıt kaynaklar arasında seçim yapmak zorunda kalır.

- ✓ Vazgeçme maliyeti (her seçim bir vazgeçiştir)
- ✓ Mukayeseli üstünlük
- ✓ Nisbi fiyat

Nisbi fiyat nedir?

Verilen mal ve hizmet birimi başına alınan mal ve hizmete o mal ve hizmetin nisbi fiyatı diyoruz.

Şekil 1.5.
Nispi Fiyatlar

X ülkesinde 1 işçi 1 günde 6A ya da 5B üretebiliyor.

$$6A = 5B$$

$$1A = 0.83 B \text{ ya da } 1 B = 1.2 A$$

Y ülkesinde 1 işçi 1 günde 8 A ve 6 B üretebiliyor .

$$8A = 6B$$

$$1A = 0.75 B \text{ ya da } 1 B = 1.33 A$$

Korumacılık

- ▶ Serbest ticaret fikri ilk tepkisini, Avrupa'nın 1800'lü yıllarda gelişmekte olan ülkelerdeki iktisatçılarından aldı, F. List bu konuda en bilinen iktisatçıdır.
- ▶ İngiliz mallarının, Avrupa ülkelerindeki yerli üretimi sükuta uğratmaya başlamasıyla serbest ticaretin aslında çok iyi olmadığı anlaşılmaya başlandı.
- ▶ Çünkü serbest ticaret her ne kadar etkinlik adına savunulabilirse de gelişmemiş, fakat gelişme ihtiyacında olan ülkeler bakımından, gelişmenin ertelenmesi anlamına da geliyordu.
- ▶ Alman milliyetçisi F. List serbest ticaretin yararlarını inkar eden biri değildi. Fakat gelişmeyi belli bir noktaya getirmeden serbest ticarete başlamanın yarardan çok zarar getirmesi söz konusudur diye düşünüyordu.

► Korumacılık nedir?

Korumacılık, bir ülkenin sanayiini geliştirmek ve iç pazarı yerli sanayinin pazarı haline getirmek veya halkın sağığını ve kamu düzenini korumak amacıyla yabancı ülke mallarına ülkeye girişte çeşitli zorluklar çıkarmaktadır.

► Korumacılık nasıl yapılır?

1) *Direkt olarak ithalatı kısıtlamak*

- **Tarife** : mallar ülke sınırlarının içine girerken ya değeri üzerinden yahut da spesifik olarak, malın sınırdaki fiyatını artırmaya yönelik oransal bir tahsilat olarak karşımıza çıkar. Gümrük vergileri değışik şekillerde uygulanmaktadır. Mesela artan oranlı tarifeler, sabit oranlı tarifeler gibi

- **Kota (miktar tahditi):** Gümrük tarifelerinin aksine miktar tahditleri, ithalatı belli bir miktarla tahdit etmektedir. Mesela 1922 yılında Türkiye'nin Almanya'dan ithal edeceği otomobil adedini 200 adetle sınırlandırmak gibi.
- **İthalatın yasaklanması:** İthalatın yasaklanması, tarifelerin çok yüksek konması sebebiyle, yasaklayıcı tarifelerle olabileceği gibi, malın ülkeye girmesinin fiilen yasaklanması şeklinde de olabilir.
- ➔ İthalat yasaklarında piyasanın tamamı yerli üreticiye kalır. Aslında koruma bakımından çok etkin olmasına rağmen, yerli sanayii tamamen rakipsiz bırakmanın ortaya koyacağı sakıncaların maliyetini de hesaba katmak gerekir.
- ➔ Korumacılık, gelecekte ekonomiye maliyet yüklemeyen bir korumacılık şeklinde uygulanmalıdır. Zira korumadan amaç, sadece yerli malı üretmek değil ucuz, düşük maliyetli, rekabet edebilecek ve teknoloji üretebilecek bir sanayinin gelişmesine imkan da hazırlamaktadır. Bu amaca hizmet etmeyen bir koruma politikası sonunda oluşturulmuş sanayi, ekonominin potansiyel maliyeti haline gelmekten kurtulamaz.

- Tarifeler piyasa ve fiyat sistemini ortadan kaldırmadığı halde; kotalar, yani miktar olarak ithalatı, sınırlandırmak, piyasa ve fiyat sisteminin gelişmesini yok eder. Bunu sebebi şudur; tarifeler ne kadar yüksek olursa olsun, diğer ülkeler ihracat teşvik ve sübvansiyonlarıyla ülke pazarına girebilme imkanına sahiptirler.
- Ülkedeki tüketicilerin yabancı mal ve hizmetlere talebi de şiddetli olabilir. Bu durumda iç pazarı korumak için kotalar ve ithalat yasakları ithalatı durdurmak bakımından kesin çözümdür. Böyle durumlarda ise başka bir yoldan piyasaya girilir.

2) *İhracatın Teşviki:*

İhracat teşviklerinin tamamına ihracat sübvansiyonları dememiz mümkündür. İster ihracatın yapılacağı safhada isterse ihraç malları sanayilerine üretim safhasında verilmiş olsun, ihracat sübvansiyonları yerli üretime yabancı üretim karşısında maliyet ve fiyat avantajı sağlanarak dış pazarlarda pay kapma imkanı verir.

3) *Yeni Korumacılık:*

Yeni korumacılığın aletleri gönüllü ihracat kısıtlamaları, düzenli piyasa anlaşmaları, mal anlaşmaları, anti dumping anlaşmaları ve kur politikasının ticaret politikasının yönlendirilmesi açısından önemli bir politika aracı olarak kullanılmasıdır.

Daha çok geleneksel olarak planlı sosyalist ekonomilerin uygulamakta çalıştığı bağlı (counter trade) muameleleri; ticarete ortaya çıkan dengesizlikler sebebiyle kapitalist ülkeler arasında da yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bunların biçimi ise, takas, kliring, karşı satın alma, geri satın alma, ofset ve ödeme anlaşmaları gibi anlaşmalardır.

Bölgeselleşme:

- Bilindiği gibi 20. yüzyılın iki önemli özelliği var; bunlardan biri imparatorlukların dağılması ve kavmi milliyetçiliğin kendi sınırlarına çekilmesi
- İmparatorluklar aynı zamanda geniş bir pazar demektir. Milletler sınırlarına çekilip bağımsızlıklarını yavaş yavaş ilan ettikçe, pazarlar da hızla daralmaya başladı.
- yakınlık, iktisadi ilişkilerin yoğunluğu, ekonomik yapı, hedef ve ideallerin ortaklığına gibi nedenlerle ülkeler bir araya geldiler.
- Kalkınma ve sanayileşme makul büyüklükte bir pazarı gerekli kılar. Büyük pazarın avantajlarından mahrum olan bir ekonominin etkin üretim yapısına kavuşması mümkün değildir.

- Bir yandan gelişmiş ülkelerin mevcut durumlarını muhafaza, öte yandan gelişmekte olan ülkelerin kalkınma hamlesini başlatma ve sürdürme yolunda, aralarındaki tamamlayıcılık özelliğinden de yararlanarak ekonomik entegrasyon, bir bakıma, büyük pazar avantajını elde etmek için, pazarlarını birbirine açma şeklinde tanımlanabilir.
- Entegrasyon, Latince, parçaları bütünün içinde birleştirmek anlamına gelir ve Integratio kökünden Batı dillerine girmiş bir kelimedir. Ekonomik entegrasyon ise, ülkeler arasında malların ve faktörlerin serbest hareketine mani olan politikalara son vermek, iç ekonomik politikaları uyumlaştırıp ayrı iktisadi yapıları bir tek iktisadi yapı haline getirmektir.

Ülkeler neyden dolayı ekonomik entegrasyon oluşturmaktadırlar?

- ▶ Eğer dünyada hakim ekonomik ilişkiler serbest serbest ticaret kurallarına göre yapılırsa dünya ülkelerinin refahı her zaman daha yüksek olur. Ancak korumacılık her zaman var olmuştur.
- ▶ 1800'lü yıllarda İngiltere'nin ürettiği malların yıkıcı rekabeti karşısında, yeni kurulmakta olan sanayilerini korumak amacıyla küçük Alman devletçiklerinin **Zollverein** adı altında ortak bir gümrük birliği oluşturmuşlardır.
- ▶ Tarihin bu ilk gümrük birliğinin ortaya koyduğu durum şudur: Bir yandan birbirlerine karşı uyguladıkları politikaları kaldırmakla serbest ticaretin gelişmesine fırsat veriyorlar; öte yandan da kendi aralarında oluşturdukları pazarı, dışarıdan gelebilecek ekonomik tazyiklere karşı koruyucu tedbirler uyguluyorlardı. Bu da serbest ticaretin aleyhine bir durumdu. Bir bakıma korumacılık sınırlarını değiştirmişti.

- Bugün hem gelişmiş ülkeler, hem de gelişmekte olan ülkeler entegrasyon hareketlerine katılmaktadırlar. Gelişmiş ülkelerin bundan beklentisi, kendilerine rakip olarak gördükleri ülkelere karşı piyasalarını koruyarak, refah seviyelerini muhafazaya çalışmaktadır.
- Gelişmekte olan ülkeler ise ellerindeki imkanları birleştirme ve bu yolla eksiklerini tamamlayarak kalkınmaya çalışmaktadırlar. Denebilir ki, son grup ülkelerin amacı, daha dinamiktir. Ekonomik birleşme bu ülkelere pazarlık gücü de kazandırmakta, nisbi fiyatları lehlerine dönüştürme imkanı vermektedir.
- **İşte entegrasyon hareketlerinin ortaya koyduğu bu kısmi iyileşme durumuna “ikinci en iyi” denmektedir.**
- Entegrasyonlar bir yandan ticaretin serbestleşmesine imkan verirken öte yandan korumacılığı da yaşatmaktadırlar. Aralarında ticaretin serbest olmasına karşılık, diğer entegrasyon ve ülkelere karşı ortak politikalar uygulanmakta ve entegrasyon bölgesini korumaktadırlar.

- ▶ Ekonomik entegrasyon bir süreçtir. İktisadi işbirliği ile başlar ve gelişir.
- ▶ Entegrasyonlar çok ve çeşitli olmakla birlikte bazı sorunları da beraberinde getirmektedir. Bunlar özellikle gelişmekte olan ülkelerin arasındaki entegrasyonlarda daha sık görülmektedir.
- ▶ Bunlar, kararların **milli hakimiyeti zedelemesi** ve **ticaretin sapmasıdır**.

Sistemin Geleceği

- Sanayi devrimiyle kurumlarını oturtan kapitalizm, hakim iktisadi sistem tahtını bir süre sarsar gibi görülen sosyalizm ve komünizmi de defettikten sonra, yeni yol ve yöntemler peşinde koşmaktan kendini alamadı.
- İktisadi birleşmeler, bulunan son ve yaygın can simitleri oluverdi.
- Dünya ekonomisinde büyüme 1960'larda yılda ortalama %5, 1970'lerde %3.6, 1980'lerde %2.8, 1990'larda %3 2000'lerde (2000-2010) ise %2.8 olmuştur. Aynı gerileme toplam tarımsal üretimde de yaşandı ve aynı yıllarda sırasıyla %3, %2.4, %2.1 ve 2.7 oldu.
- Ülkeler sık sık krize girmektedirler: 1998 Asya Krizleri, 2008-09 Büyük Resesyon tüm dünyayı etkilemiştir.

İktisadi Birleşmeler ve Ortak Medeniyet Değerleri

- ▶ -Önemli sayıda halk toplulukları barındırmasına rağmen ortak değer paylaşmayan ve birbirinden çok farklı büyüklükte olmayan farklı medeniyetlere mensup halkların yaşadığı ülkeler (Kleft ülkeler),
- ▶ Çevresindeki diğer ülkelere örnek oluşturan kendileri mütecanis çevresindeki ülkelere de medeniyet bağlarıyla bağlı Verkas ülkeler (ABD; Almanya-Fransa gibi),
- ▶ Geçmişlerini, geleceği inşa amacıyla değiştirmeye ve farklı medeniyet tercihiine yardıma çalışan, ancak çelişkileriyle sürekli başı dertten kurtulmayan ülkeler (Torn ülkeler) (Türkiye gibi).
- ▶ Kendini ırk ve medeniyetiyle tanımlaması kolay olan üye ülkeler (Mısır gibi).
- ▶ Hiçbir devletle kültürel yakınlığı olmayan ülkelere yalnız ülkeler denir (Japonya gibi).

Kimlik ve kültür ortaklığı olanlar arasında işbirliği ve yakınlaşma kolaylaştığı halde, farklılık neden çatışma ve ayrılma sebebi olmaktadır?

Ortak Kültür ve İktisadi Bütünleşme Eēilimleri

- ▶ lkeler arasındaki entegrasyona yönelme, özellikle 1950'lerden sonra yaygınlık kazanmakla birlikte 1990, yani soēuk savaştan sonra yeni bir anlam ifade eder olmuştur.
- ▶ Bölgecilik bir anlamda ülkelerin öncelikle kendi bölgelerinde iktisadi ilişkilerini yoēunlařtırmayı gerekli kılmaktadır. Bölge buradaki anlamda sadece coērafi bir anlam iēermez. Günümüzde bölge deyince, coērafi olduēu kadar kültür ve medeniyet bölgesi de kastedilmektedir.
- ▶ Tek medeniyetli organizasyonların başarı şansı çok medeniyetli organizasyonlardan fazladır.
- ▶ rneēin, Karayip Topluluēu (CARICOM), on üç İngilizce konuşan eski İngiliz kolonisi tarafından kurulmuştur ve başarılıdır. Yedi Hindu, İşlam ve Budist ülkenin 1985'te kurduēu Güney Asya Bölgesel İş Birliēi Topluluēu başarılı olamamıştır.

- ▶ ASEAN çok medeniyetli örgütlenmelere iyi bir örnek gösterebildiği gibi, bu tip teşkilatlanmanın limitlerini göstermesi açısından da ilginçtir. Ancak ekonomik anlamda bir entegrasyon olmayı becerememiştir.
- ▶ Kurulan bölgesel entegrasyonlar, bölge içi ticaretin bölge dışı ticaretten daha hızlı artmasını sağlamaktır. Nitekim Mercosur'de, Brezilya, Arjantin'in en büyük ticaret ortağı haline geldi. Daha önce aynı konumu ABD işgal ediyordu. Çin kültür bölgesinde (ASEAN Tayvan, Hong-Kong, Güney Kore, Çin) ticarette iç ticaretin payı 1970'te %20 iken 1992'de %30'a çıkmıştır.

Sistemin geleceği...

- Kapitalizm, hakim iktisadi sistem tahtını bir süre sarsar gibi görülen sosyalizm ve komünizmi de defettikten sonra, yeni yol ve yöntemler peşinde koştıktan kendini alamadı.
- İktisadi birleşmeler, bulunan son ve yaygın can sınıtları oluverdi. Ancak sistemin merkezi ülkeleri çevreleri kadar dinamik görünmese de kendi büyüklükleri, ortalamaları etkilemeye devam etmektedir.
- Her şeye rağmen kapitalizmin sıkıntıları vardır:
- Dünya ekonomisinde büyüme 1960'larda yılda ortalama %5, 1970'lerde %3.6, 1980'lerde %2.8, 1990'larda %3 2000'lerde (2000-2010) ise %2.8 olmuştur.

- Ama ülkeler sıklıkla krizlere girmektedir:
- 1990-2002 arasında Japonya sıkıntıya düştü.
- 1994 Meksika
- 1998 Asya Krizleri
- 2000 ABD teknoloji balonu
- 2000-2001 Türkiye
- 2008-2009 Büyük Resesyon

2009 yılında Dünya GSYİH'sı %1.73 daralmıştır. ABD'de küçülme %2.78, AB'de %4.35, İngiltere'de %4.19 ve Türkiye'de ise %4.70 olmuştur. Öncelikle FED sonra da diğer tüm Merkez Bankaları finansal sisteme büyük destekler sağlamışlardır. FED'in bilançosu 5 katına yaklaşmıştır. İngiltere, Japonya Merkez Bankalarının da bilançosu katlanmıştır. Bunun yanı sıra mali canlandırma programları da uygulanmıştır.

- 2010 Avrupa Borç Krizi

Küreselleşme

- ▶ 1990'lı yıllarda uluslararası her türden ilişkiler söz konusu edildiğinde, en çok kullanılan kelimelerin başında belki “küreselleşme” gelir.
- ▶ İktisadi açıdan bakarsak, günümüz dünyasında, yüzyıllar öncesinden bu güne taşınan ilişkilerde baş döndürücü bir hız ve yoğunluk görmek mümkündür.
- ▶ Haberleşme teknolojisinin hızla yayılmasına bağlı olarak dünya pazarları iç bağımlı (enter konnekte) devreler haline gelmiş, hızlı ulaşım imkanlarıyla pazarlar arası dengesizlik kolayca giderilme imkanı bulmuştur.
- ▶ 1980'li yıllardan önce bir malı uluslararası pazarlarda satmak yahut satın almak için gerekli zaman, bugünkünün 10 katından fazla idi. İşlem yapma, akreditif açma, teşvik alma, para ve mal transferi çok hızlanmıştır.
- ▶ Dünya mal ticareti 2019 yılında yaklaşık 19 trilyon hizmet ticareti ise 6 trilyon dolar olmuştur.

Küreselleşmenin sıkıntıları:

- ▶ Küreselleşme süreci, kendisi ve ortaya çıkardığı kurumların da desteğiyle ekonomik olarak sistemik krizler ortaya çıkarmakta ve bu krizler bir sirayet mekanizmasıyla hızla yayılmaktadır.
- ▶ 1990'lar finansal kriz yıllarıdır; Meksika, Arjantin, Brezilya, Türkiye, Güney Doğu Asya, Rusya krizleri hep böyle yaşandı. Bu ülkeler ve krizlerin piyasa ekonomisini kuralsız işletmeye çalışan ülkeler olmaları tesadüf değildir.
- ▶ 1990'lı yılların finansal krizleri daha önce yaşanan krizlerden farklı olarak, sıcak para ve sermaye hareketleri serbestisiyle ortaya çıkmış, risk ve belirsizlik ve getiri altında ülke değiştiren finansal kaynaklar aynı nedenle o ülkeden hızla ayrılarak, likidite problemine yol açmıştır.
- ▶ Ekonomiler uluslararası düzeyde ortak kurallara bağlandığı zaman bu tür krizler ortadan kalkar.
- ▶ Finansal krizlerin maliyeti çok yüksek olmaktadır. Türkiye'ye 2001 krizinin maliyeti 50 milyar dolardır. Bu maliyet kaynak ziyanı olarak ortaya çıkan kısımdır. Ekonominin durmasının maliyeti ise 75 milyar dolardır. Toplam 125 milyar dolar

Sonuçta;

Küreselleşme; teknolojinin sunduğu imkanların enformasyonda yoğun olarak kullanılması, buna bağlı olarak iktisadi alanda fazla taleplerin sıfırlanma zamanında azalma; iktisadi, siyasi, sosyal ve kültürel standartlara ortak bir paydaya yönelme eğilimidir.

Olup bitene bakış iki grupta toplanabilir:

- 1) Aşırı Küresel Bakanlar: Bunlara göre çağımız küresel bir çağdır. Sistem küreselleşmiş, çok uluslu şirketlerle sivil toplum örgütlerinin etkinliği artmış, milli hükümetlerin ağırlığı azalmıştır. Bölünmeler ülke içinde değil uluslararası çaptadır.
- 2) İkinci grubu oluşturanlar birinci gruptaki kadar katı bir yaklaşım takip etmemektedir. Onlara göre milli iktisat sınırlarının yerini iktisadi blok sınırları almıştır, ama etkinliği zayıftır. Ulusal hükümetlerin gücü artıyor, teknoloji her alanda kontrol etme imkanı sağlıyor, nefes alışımız bile izlenebiliyor.

- ▶ Malların üretimi dünya çapında entegre olmuştur; bir mal bütün safha ve parçalarıyla bir ülkede ve bir kuruluş yerinde başlayıp bitmemektedir.
- ▶ Günümüz dünyası, finansal hizmetler bakımından da benzer sonuçlar doğurmaktadır. Finansal muameleler geçmişte türev muameleler olarak geliyordu. Bu durum değişti; uluslararası finansal akımlar mal hareketlerine bağımlı olmaktan kurtuldu, kendine mahsus önemli bir alan kazandı.
- ▶ Ulus devletler küresel gelişmelere bağlı olarak yeni politik kararlar almaktadırlar; mal piyasalarında korumanın azaltılması, sermaye hareketlerinin liberalleşmesi, finansal hizmet sunan piyasalar arasındaki ayrımın sona erdirilmesi gibi.
- ▶ Bu gelişmeler demokratik siyaset açısından ciddi ve önemli sorular doğurmaktadır. Held'e göre demokratik teori, her ülkeyi içinde birbirinin ağırlığını kontrol eden ve bazen dengeleyen birimler ve çıkar gruplarının ünitesi olarak görür.

- Küreselleşmeyle birlikte, ne talepler ulus devletlerin sınırlarına sığar, ne de liderlik bir ülkenin sınırları içinde kalır. Olayları kontrol kapasitesi de ulus devlet içinde zayıflar.

Burada toplumu ilgilendiren üç kamusal maldan söz edilebilir.

- Düzenleyici kamusal mal ki, bu işleyen bir pazar oluşturmakla sağlanır.
- İkincisi üretici ve dağıtıcı mallar; kamu hizmetleri ve alt yapı bu kategoridedir.
- Yeniden dağıtıcı kamusal mal; sosyal refah devleti fonksiyonuyla ifa olunan hizmetler bu cümledendir.

Küreselleşme şartlarında ulus-devlet bu üç tipi tedarikte zorluklarla karşılaşır. Mesela para ve maliye politikası üzerindeki kontrolün zayıflaması. Öte yandan finansal küreselleşme devletin otonomisine önemli bir darbe indirmiştir. Kısaca ifade edersek diyebiliriz ki, efektif kontrol uluslararası koordinasyondan geçer. Ulus devletin kontrolündeki zayıflama sosyal refah politika hedeflerine ulaşmayı engeller.

- Ulus devletlerin farklı politika uygulama imkanının ortadan kalkması, küresel düzenlemelerle hiyerarşik bir tavır ve pozisyon alma zorunluluğu, vatandaşların taleplerini yansıtmalarının önündeki en önemli engellerden biridir.
- uluslararası kurumlarda sorumluluk prosedürlerinin yokluğu ve rejimlerin vatandaş katılımına açık olmayan, küreselleşmeyi kendiliğinden taşınması zor bir yük haline getirmektedir. Katılım sınırlıdır, katılmadan kastımız hem enformasyonu hem de karar almayı içermektedir. Uluslararası kurumların sahip olduğu bilgi vatandaştan daima esirgenir. Aydınlanma sınırlıdır. Bilgi kıt ve oldukça teknik olunca elinde olana güç ve kontrol imkanı vermektedir.

Yeniden Korumacılık

- ▶ Korumacılık aslında ilk iktisadi sistematik düşünce olarak kabul edilen Merkantilizme dayanmaktadır.
- ▶ Adam Smith'in Milletlerin Zenginliği'nde mutlak üstünlükler kavramını ortaya atması ve serbest ticareti savunması ile birlikte merkantalizm düşüncesi terk edilmeye başlanmıştır. Dünya ekonomisinde serbest ticaret lehine metiyeler düzülmüştür.
- ▶ 1929 krizi sonrasında devreye giren Smooth-Hawley tarifeleri Dünya'da ekonomik büyümeyi sekteye uğratmıştır.
- ▶ 1973 petrol krizinden sonra da korumacılık uygulamaları, sektörel korumacılık eğilimleri gündeme gelmiştir.
- ▶ Benzer süreç 2008-09 Global Finansal Krizi sonrasında da yaşanmış ve hala yaşanmaktadır.

- Global Trade Alert'in verilerine göre 2009-17 yılları arasında korumacılık önlemleri özellikle Amerika'da çok ciddi boyutlara ulaşmıştır. ABD'de bu dönemde 1312 korumacılık önlemi uygulanmıştır. ABD'yi Rusya ve Hindistan takip etmektedir.
- 2017 yılı başında ABD Başkanı olarak göreve başlayan Trump, seçim kampanyasını bu doğrultuda kurmuştur. Önce Amerika sloganıyla yola çıkan Trump göreve başladıktan sonra korumacı politikalar uygulamaya başlamıştır.
- Mart 2018'de çelik ithalatına %25, alüminyum ithalatına ise %10 ek gümrük vergisi koyduğunu açıklamıştır.
- Korumacılık önlemleri yeterli olamamış Trump ticaret anlaşmalarını da tartışmaya açmıştır. Trans-Pasifik Ortaklığı (TPP) anlaşmasından ABD'nin çekildiğini açıklamış, AB ile başlattığı Transatlantik Yatırım ve Ticaret Ortaklığı (TTIP) anlaşmasının görüşmelerini askıya almıştır.
- NAFTA da ise ABD'nin çıkarlarına aykırı olduğu düşüncesi ile yeniden müzakereye açmış ve hem Meksika hem de Kanada ile olan anlaşmaları yenilemiştir. Anlaşma USMCA anlaşması haline dönüşmüştür.

İktisadi Birleşmelerin Anlamı ve Safhaları

Bölüm 2

- Entegrasyon, parçaları bütünün içinde birleştirme anlamında, kelimenin ilk kullanıldığı yıl olarak 1620'yi vermektedir.
- Kindleberger “kapsamı açıklanmadıkça” hiçbir anlam ifade etmeyen birleşme kelimesi iş birliği, düzenleme ve örgütlenme gibi çok heceli bir kelimedir” demektedir ve ekonomik entegrasyonu “üretim faktörleri fiyatının eşitlenmesi” diye tanımlamaktadır.
- Tinbergen’e göre ise ekonomik entegrasyon, uluslararası ekonomik iş birliğinin en uygun düzeye çıkarılmasıdır.
- Balassa, ekonomik birleşme için tek bir tanım vermek yerine, bölerek tanımlama yolunu seçmiştir. En zayıfından en ileri safhasına kadar bunlar; ticareti engelleyen unsurların ortadan kaldırılması (**ticaretin entegrasyonu**), ülkeler arasında faktör hareketine serbestlik tanınması ulusal ekonomik politikaların uluslararası ilişkiler lehine uyumlaştırılması (**politika entegrasyonu**) ve nihayet bunların birleşmesi sonucu oluşan **tam entegrasyon** tipleridir.

- Imre Vajda ise ticaret entegrasyonu üzerinde durmuş; ayrıca, piyasa entegrasyonu ve gelişme entegrasyonu arasındaki ayrıma dikkat çekmiştir. Yazar, piyasa entegrasyonundan üyelerin birbirlerinin satışına engel olmamaları halini, gelişme entegrasyonundan da, buna ilave olarak, üretimini istenen düzeye çıkaracak kadar gelişmemiş endüstrileri uluslararası düzeye çıkarmayı anlamak gerektiğini belirtmektedir.
- ***Tam ve genel bir entegrasyonun esas kriteri, aynı mal ve hizmetleri fiyatlarının her yerde aynı olmasıdır.***
- Lipsey de tanımlamanın zorluğuna dikkat çekerek tek bir tanımın uygun olmayacağını belirtmektedir. Ona göre, ABD ve Kanada gibi piyasa ekonomilerinde, ticaret ve faktör entegrasyonu esas amaçken, İngiltere ve Fransa gibi karma ekonomiler için politika entegrasyonuna da yer verilmeli; sosyalist ülkeler arası entegrasyonda ise esas vurgu, politik entegrasyon üzerinde olmalıdır, demektedir.

İktisadi Birleşme - İktisadi İşbirliği

- İktisadi Birleşme ve İktisadi İşbirliği arasındaki farklar:
 - 1) Entegrasyon süreci, genellikle bir bölgenin oluşumuna yol açmaktadır. Bölgecilik, coğrafi bütünlüğü olan ülkeler arasında iç bağımlılık olarak tanımlanabilir.
 - 2) Entegrasyon ekonomik yapılarda önemli ölçüde değişikliklere neden olmasına ve yeni ekonomik yapılar oluşturulmasını amaç edinmesine rağmen, ekonomik iş birliğinin böyle değişiklikler ortaya koyması zorunlu değildir.
 - 3) Entegrasyon, iş birliğinin aksine, sosyal ve ekonomik alt yapıları birbirine yakın olan ülkeler arasında oluşturulabilirken, iş birliğinde böyle bir zorunluluk yoktur.
 - 4) Daha da önemlisi, entegrasyonda uluslar üstü bir otorite ülkeler adına karar alma durumunda iken ve bunu toplumsal faydayı maksimize etmek, iktisadi kaynakları karşılıklı harekete geçirmek amacıyla yaparken, ekonomik iş birliğinde ulusal hakimiyet korunarak sınırlı ekonomik ilişkiler kurulmaktadır.

Belirtmeye çalıştığımız farklara rağmen, her entegrasyonun temelinde ekonomik işbirliği yatmaktadır.

İktisadi Birleşmenin Safhaları

1) Serbest Ticaret Sahası :

Serbest ticaret sahası, üyeleri arasında, mal mübadelesine konan tarife ve kota gibi engelleri kaldırarak malların serbestçe dolaşımını sağlayan bir anlaşmaya dayanır.

Serbest ticaret sahasının üyeleri, üçüncü ülkelerle ilişkilerinde tamamen kendi ulusal çıkarları doğrultusunda hareket edebilirler.

Bu safha ekonomik iş birliğinden sonra entegrasyonun en zayıf safhasını oluşturmaktadır.

Örnek: EFTA (Avrupa Serbest Ticaret Sahası)

2) Gümrük Birliği

 ye  lkeler, kendi aralarında ticarete konan bütün engelleri kaldırdıkları gibi, üçüncü ülkelere karşı da ortak bir gümrük tarifesi uyguladılar. Entegrasyonun bugün için uygulama durumunda olan en yaygın aŗaması da bu safha olmaktadır. Esas geliŗme 1950'lerden sonra görülmekle birlikte, tarihte gümrük birliği ile ilgili fiili uygulamalar da vardır.

ABD'de Kuzey-Güney birleŗmesini, Alman devlet iklerinin birleŗmesiyle oluŗan Zollverein'i, İtalyan Birliği'ni ve Benelux Birliği'ni sayabiliriz.

Burada belirtilmesi gereken ikinci örnek ise, gerçek bir siyasi birliğe yol açan Alman Gümrük Birliğidir (Zollverein); 1834'te kurulmuŗtur. Daha sonra 1870'te Bismarck, Almanya'nın birleŗmesini saęlamıŗtır.

3) Ortak Pazar

ortak pazarda, üretim faktörlerinin serbestçe dolaşımı da sağlanır. Bunun en güzel örneği Avrupa Birliği'dir.

4) Ekonomik Birlik

bu entegrasyon safhasında, sıra ulusal politikaların uyumlaştırılmasına gelir. Bu politikaların bir kısmı birliğe giren ülkelerin yapısal sorunlarını çözecek, bir kısmı makro ekonomik politikaların uyumlaşmasını sağlayacaktır; bir kısmı ise, bütün birlik üyeleri tarafından alınması ve uygulanması gereken hususlarla ilgili olacaktır.

Bütün bir iktisadi yapıda, unsurların farklı boyutlarını daha yeknesak hale getirecek bir dizi hukuki müessesenin ihdasını da son kategoriye sokabiliriz. Bunlar, ülke içinde vatandaş olmaktan doğan bir takım hakları birlik üyesi ülkelerde de geçerli olan haklar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ekonomik birliğin gerçekleşmesi, ulusal hakimiyet sahasından verilebilecek tavizlerle yakından alakalıdır.

5) Siyasi Birlik

Entegrasyon hareketlerinin temel amacı olmasa bile siyasi yakınlaşma, ekonomik entegrasyonun can alıcı noktalarının başında gelir.

iyi bir iktisadi bütünlük için, aynı zamanda, siyasi yakınlaşma ve bunu dünya çapında ortak çıkarlara oturtma da önemli olmaktadır.

Bugün yaşayan entegrasyonlarda, siyasi bir bütünlüğe ulaşılması henüz mümkün olmamışsa da, geçmişte Alman Gümrük Birliği'nin sağlanmasıyla bunun dönüşebildiği siyasi bütünlük ve Birleşik Almanya'nın doğması önemli bir örnek olarak tarihe mal olmuş bir gelişmedir

Tablo 2-1.
İktisadi Birleşmenin Safhaları (özet)

Politika	Serbest ticaret safhası	Gümrük Birliği	Ortak Pazar	Ekonomik Birlik	Ekonomik ve Siyasal Birlik
Tarife ve kotların kaldırılması	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet
Ortak dış tarife	Hayır	Evet	Evet	Evet	Evet
Faktör hareketi	Hayır	Hayır	Evet	Evet	Evet
İktisadi politikaların harmonizasyonu	Hayır	Hayır	Hayır	Evet	Evet
İktisat politikalarının birleşmesi	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Evet

İktisadi Bütünleşme vs. Milli Hakimiyet

- Hangi safhada bulunursa bulunsun her iktisadi anlaşma milli hakimiyet alanında ortak hareket demektir. Ülkeler, bütünleşme kararı verdiklerinde bu alanın paylaşılmasına da cevaz vermiş olurlar.
- Daha önceki tariflerimizde gördüğümüz ve bundan sonraki analizlerimizde de göstereceğimiz gibi, ülkelerin iktisadi ilişkilerini kapatıcı politikalar, refah ve gelişmenin önündeki en önemli engellerdir. Milli hakimiyet, milletin refahının artması konusunda hassasiyet göstermeyi önlüyorsa, yeni bir tanıma ulaşmak veya başvurmak gerekebilir. Nitekim Türkiye AB ilişkilerinde başından beri bu konu gündemdedir.

Uluslararası İktisadi Birleşme Teorisi

Bölüm 3

- Üzerinde durduğumuz entegrasyon safhaları içinde en yaygın olanı kuşkusuz gümrük birlikleridir. Zaten ekonomik entegrasyon denildiğinde anlaşılan da genellikle gümrük birlikleridir.
- İktisatta konunun ele alınışı 1950'lerde başlamıştır. Bu konuda verilen ilk eser de **Viner'e** aittir.
- Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun kurulmasına doğru bu konudaki çalışmalar da yoğunluk kazanmıştır. 1960'lardan sonra teori genişletilmiş, rafine edilmiş ve yeniden yorumlanmıştır. Üzerinde durulan konularda da değişme olmuş, bu dönemde gümrük birliklerinin etkilerinin tartışılmasından çok, ilk adımın atılmasının nedenlerine inilmiştir.

- **Viner**'in çalışması dünyadaki gümrük birliği düşüncesine yeni ufuklar açtığı gibi, bu alandaki gayretleri de kamçılamıştır. Viner çalışmasında, **ticaret yaratma** ve **ticaret saptırma** etkilerine ağırlık vererek, ticaret yaratma etkisinin ticaret saptırma etkisinden büyük olması halinde, dünya refahının artacağını, aksi durumda azalacağını belirtmektedir.
- **Meade**, temel kısmi denge yaklaşımı ve kardinalist refah varsayımlarını, kayıp ve kazançları mukayesede kullanmıştır. Getirdiği temel yenilik, mallar arası ikame varsayımını analize katması ve sabit maliyetler varsayımını yumuşatmış olmasıdır. Meade, ayrıca bir adım daha ileri gitmiş, tüketimi de analizlere katmıştır.

- **Lipsey ve Lancaster** bu alanda **ikinci en iyi teoriyi** geliştirmişlerdir. Bu teorinin gelişmesi dünyadaki entegrasyon çabalarına yeni boyutlar getirmiştir. Viner'in çalışmasında gümrük birliğinin serbest ticarete doğru atılmış bir adım olması dolayısıyla, bunun dünya refahını artıracakı düşünölmüştür. Fakat gümrük birlikleri teorisi, hem koruma unsurları hem de serbest ticaret unsurları taşıdığından, dünya refahı açısından hem faydalı hem de zararlı etkileri bir arada bulundurmaktadır.

İktisadi Birleşmede Tahlil Metodu

- Ekonomik entegrasyonla ilgili tahlillerde ne kadar refah iktisatına bağlı kalacağız, ne kadarı pozitif iktisadi tahlil olacak sorusu, daha büyük önem arz etmektedir.

İKTİSADİ BİRLEŞMENİN ETKİLERİ: STATİK YAKLAŞIM

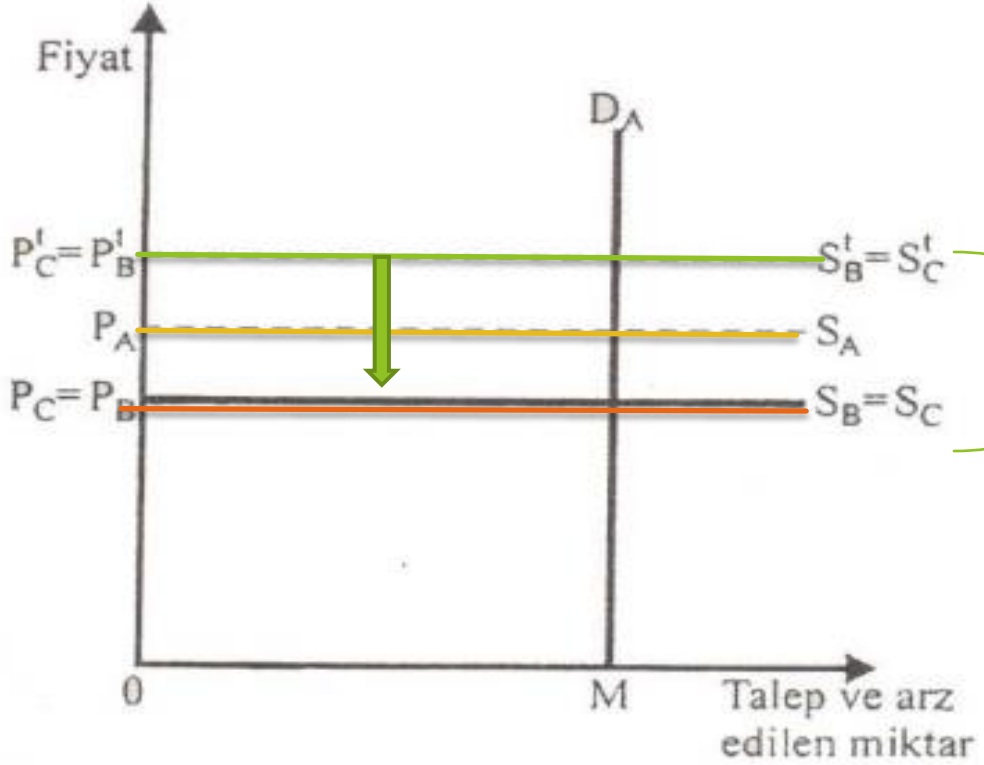
Bölüm.4

► Gümrük birliği üzerinden tahlil ediliyor.

Ticaret yaratma birlik kurulduktan sonra, ticaretin daha düşük maliyetli kaynaktan (üye ülkeden) yapılması, yani ithalat fiyatı arz fiyatından düşük olduğundan ülke içi arz kaynağının yerini birliğe üye başka bir ülke arz kaynağının almasıdır.

Ticaret saptırma ise birlik kurulmadan önce daha düşük maliyetli arz kaynağından yapılan ticaretin, söz konusu kaynağın birlik dışında kalmasından dolayı, birlik içinde daha yüksek maliyetli bir arz kaynağından yapılması sonucu ortaya çıkmaktadır.

X malının üretim maliyeti (TL)				
Ülke	A	B	C	
Üretim maliyeti	25	20	15	
A ülkesi 15 TL'lik tarife uygularsa	25	35	30	A kendi üretir. TİCARET YOK .
A ile B gümrük birliğine girerse	25	20	30	B'den alır. TİCARET YARATMA ETKİSİ
A ülkesi 7 TL'lik tarife uygularsa	25	27	22	C'den alır.
A ile B gümrük birliğine girerse	25	20	22	B'den alır. TİCARET SAPTIRICI ETKİ

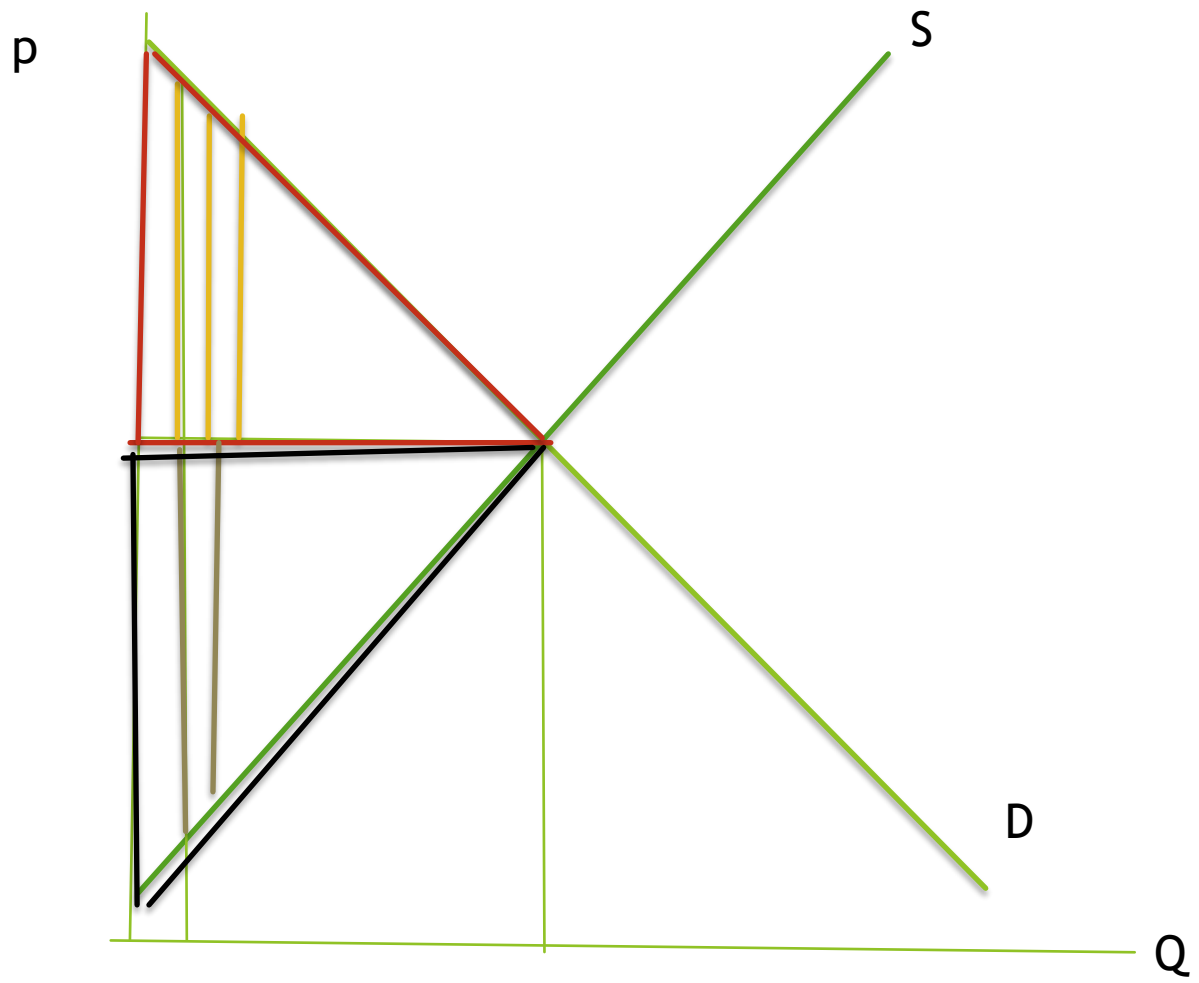
Şekil 4-1.
Viner'in İlk Analizi

- $P_B^t = P_C^t$ tarifeden sonra A ülkesinde X malının fiyatıdır.
- C ile kurulacak bir gümrük birliği, yasaklayıcı tarifeler nedeniyle daha önce A ülkesinde yapılan OM kadar üretimin, şimdi C'de yapılmasına ve malın C'den ithal edilmesine sebep olacaktır.
- X malı ticarete konu olmuş ve bu sayede OM kadar yeni ticaret yaratılmıştır.

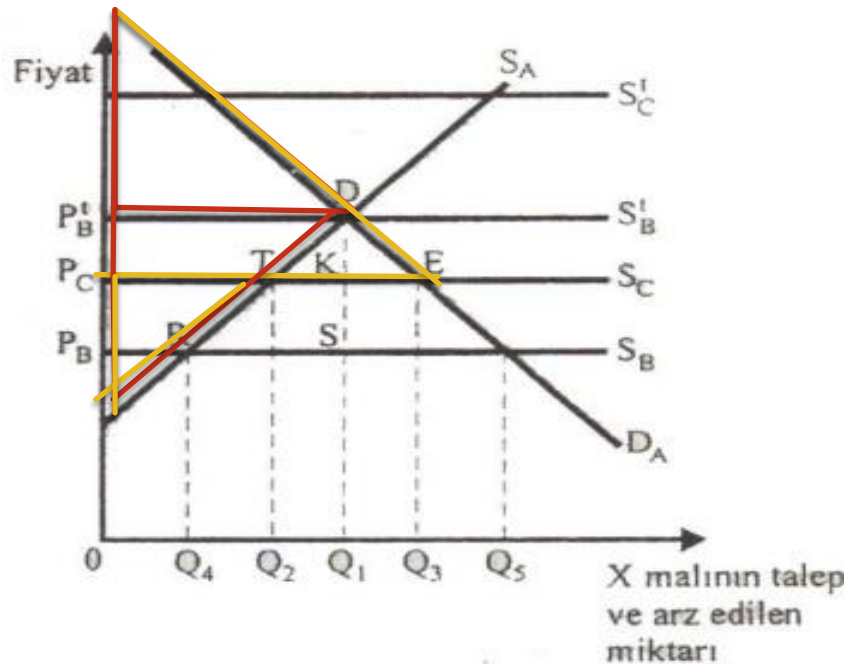
Viner çalışmasında ülkeler arası ikame üzerinde durmuş mallar arası ikameye ise yer vermemiştir.

► **Modelin varsayımları:**

1. A, B, C gibi üç ülke X gibi bir mal üretmektedirler.
2. A'nın arz eğrisi artan maliyet şartlarında, B ve C'nin arz eğrileri ise sabit maliyet şartlarında kabul edilmektedir.
3. Tam rekabet şartları hakimdir.
4. Taşıma masrafları sıfırdır.
5. Gümrük vergileri ad valorem'dir.

Yalnız Ticaret Yaratan Gümrük Birliği Halinde

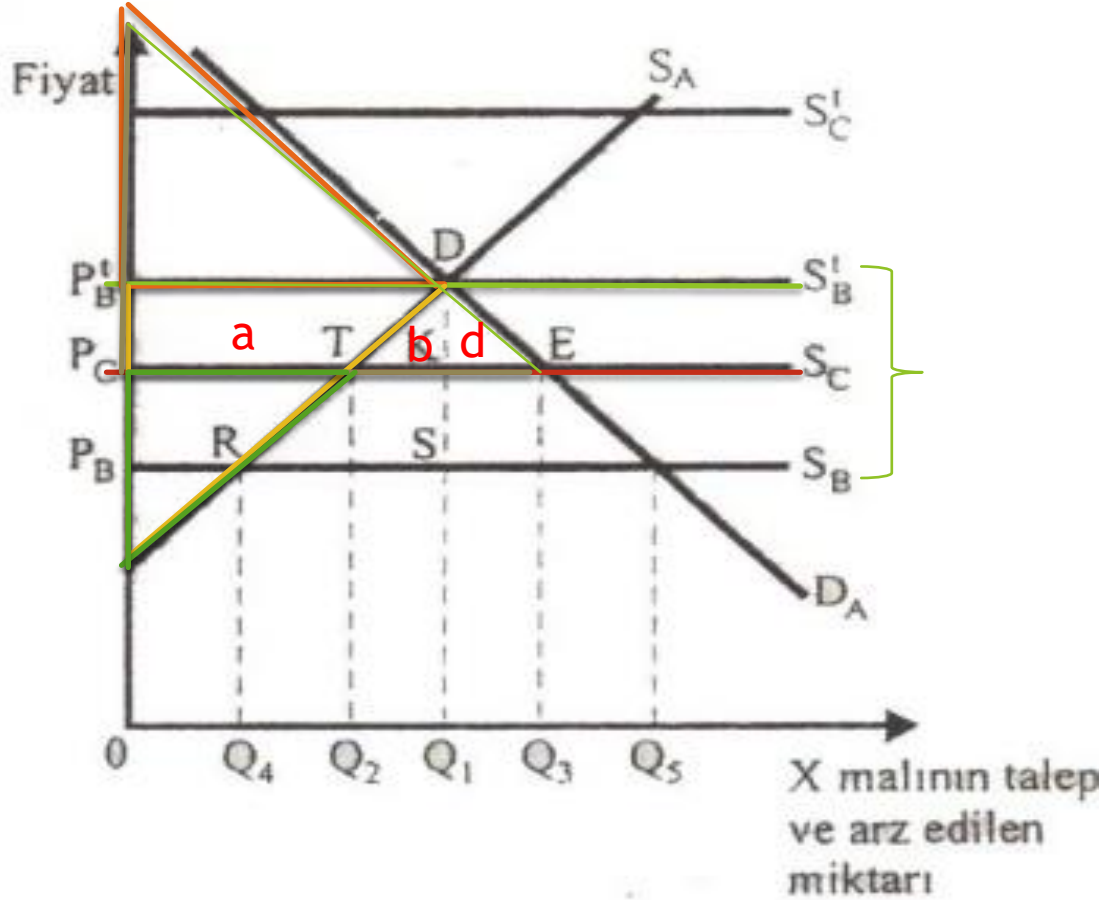
Şekil 4-2.
Yalnız Ticaret Yaratan Gümrük Birliği

- ▶ SB^t B ülkesinin arz eğrisinin gümrük vergisiyle aldığı yeni durum.
- ▶ SC^t C ülkesinin tarife sonrası arz eğrisidir.

Eğer A ülkesi C ülkesinin mallarına uyguladığı tarifeyi kaldırıp, bu ülke ile bir gümrük birliği oluşturursa, kaldırılan tarife kadar fiyatlar düşecek ve C ülkesinin arz eğrisi SC şeklini alacaktır. **Malın yeni fiyatı PC olmuştur.**

A ülkesi daha önce OQ1kadar malı üretmek için OQ1PBD kadar bir maliyete katlanırken, birlik kurulduktan sonra aynı miktar malı elde etmek için PCKOQ1 kadar bir maliyete katlanmaktadır.

OQ1PB tD - PCKOQ1= PB tDKPC kadar bir kaynak tasarrufu sağlamış olmaktadır. Bu da A ülkesi için net bir kazançtır. Burada yaratılan ticaretin üretim etkisi TDK alanı kadar olacaktır

Şekil 4-2.
Yalnız Ticaret Yaratan Gümrük Birliği

A'nın fiyatı P_{BT} kadar, Q_1 kadar üretiyor.
Serbest ticaret olsa

P_B fiyatı

A Q_4 üretir. Q_5 tüketir. Q_4-Q_5 A'nın B'den ithalatı.

İki ülkeye de tarife uyguladı. TİCARET YOK.

C ile gümrük birliğine girdi.

A Q_2 üretir. Q_3 tüketir.

$Q_3-Q_2 \rightarrow$ C'den ithal edecek.

Tüketici rantında $a+b+d$

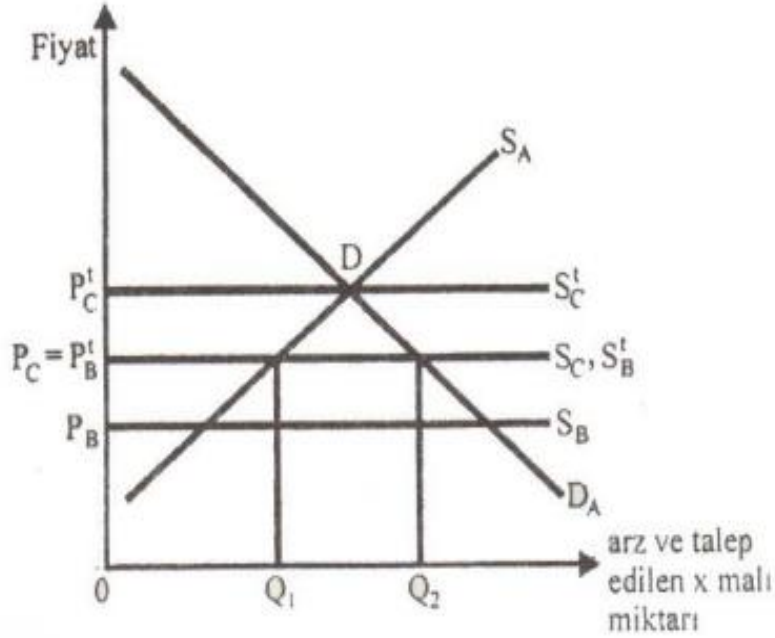
a: üretici rantından

b: üretimde etkinlik

d: tüketim etkisi

$b+d \rightarrow$ **TİCARET YARATMA ETKİSİ**
REFAH ARTAR.

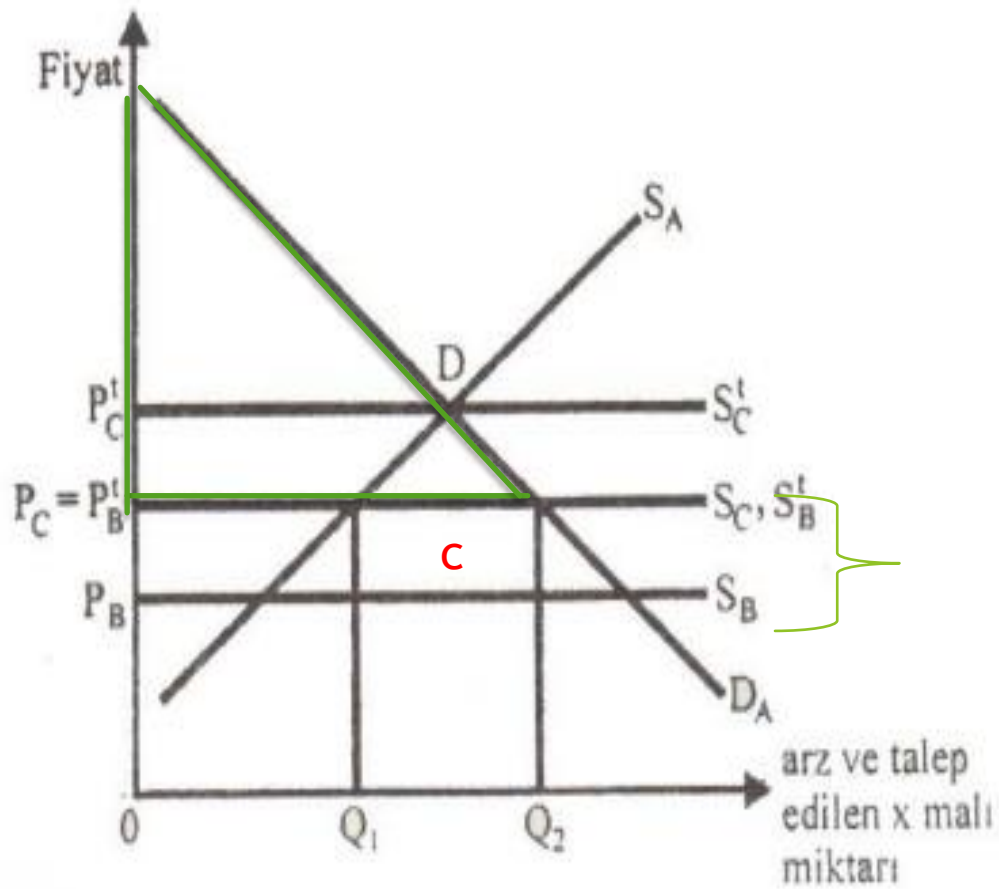
Yalnız Ticaret Saptıran Gümrük Birliği Halinde

Şekil 4-3.

Yalnız Ticaret Saptıran Gümrük Birliği

- A ülkesi $S_B-S_B^t$ den daha yüksek bir dışsal tarife koyarak C ülkesiyle aralarında bir birlik oluşturlarsa B ülkesi A'ya mal satamayacak, bu pazarı tamamen C ülkesi elde edecektir.
- A ülkesinde ne üretim ne de tüketimde bir değişme olmamış ticaret sapma etkisi üretim kaynağını B'den C'ye kaydırmıştır. Burada A ülkesi açısından $PBPCXQ_1Q_2$ kadar bir gelir kaybı söz konusudur.
- Tüm dünya açısından bakıldığında ise kaynak dağılımında etkinlik bozulmuş X malı daha ucuza ve daha bol olarak elde edilebilecekken, kaynak israfı sonucu aynı miktar daha fazla maliyete katlanılarak elde edilmiştir.
- Böylece C'de üretim artmış B'de ise aynı miktar azalmıştır. Sonuç hem A ülkesinin hem de dünyanın aleyhinedir.

Şekil 4-3.

Yalnız Ticaret Saptıran Gümrük Birliği

► Tarife koydu A:

A Q1 kadar üretir Q2 kadar tüketti.

Q1-Q2 Bden ithal etti.

Cile gümrük birliği;

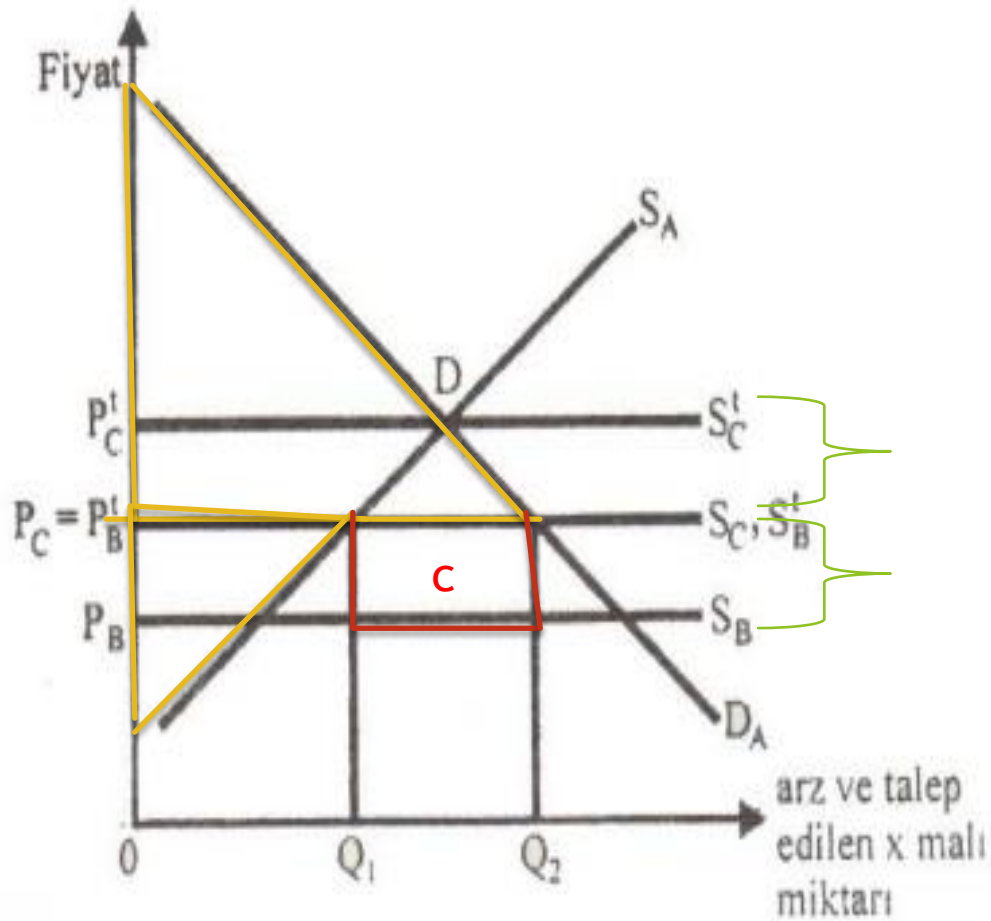
Fiyat $P_C = P_B$

C'den alacak. Q1 kadar üretecek, Q2 kadar

Q1-Q2 kadar

c: ticaret saptırma etkisi

REFAHI AZALTIR.

A ülkesi tarife uyguluyor.

B'nin fiyatı $P_c = P_{bt}$

B'den alıyor.

A kendi Q_1 kadar üretir. Q_2 kadar tüketir.

Q1-Q2 kadar B'den alır.

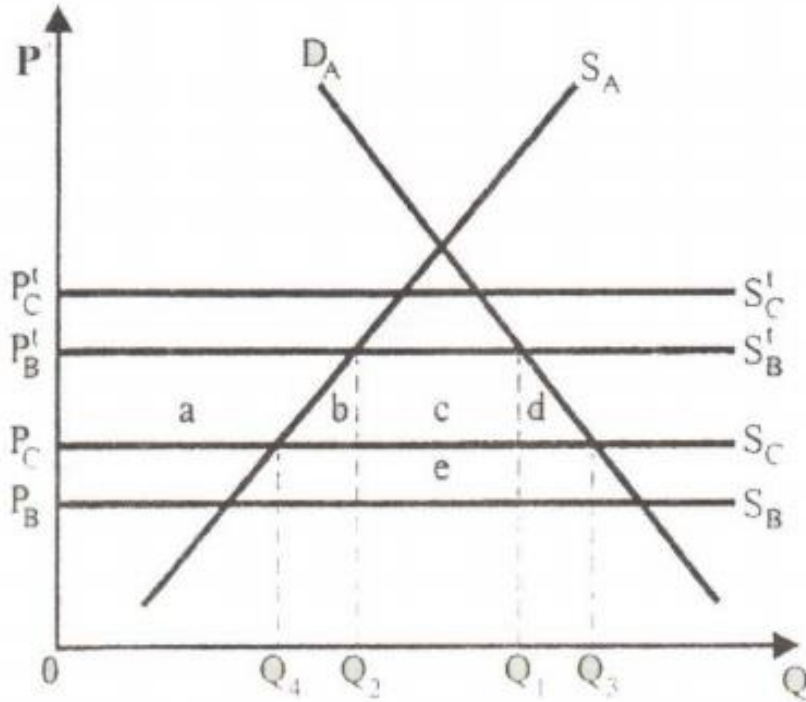
A C ile gümrük birliğine girsin.

Cden alıcak. Q1 kadar kendi üretir. Q2 kadar tüketir. Q1-Q2 kadar ithalat yapar. Gümrük birliği partneri C den.

Tarife geliri yok oldu.

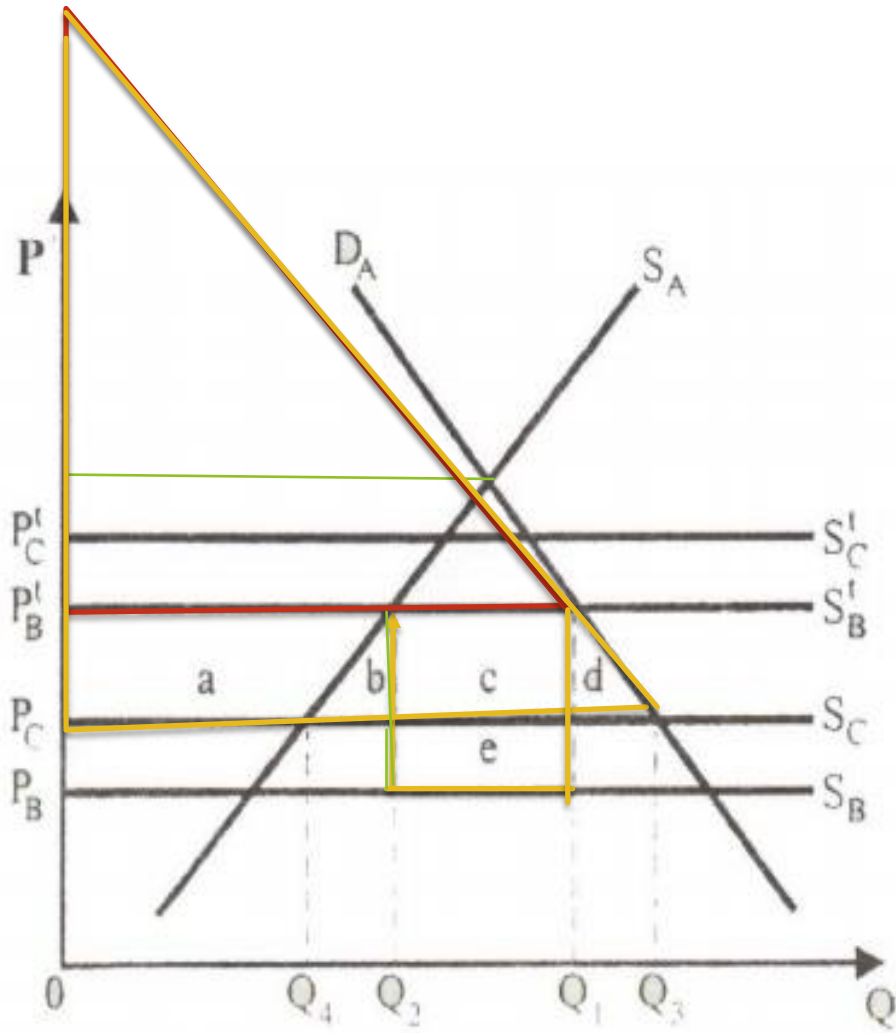
TİCARET SAPTIRMA ETKİSİ SADECE GÖRÜLÜR.

Etkilerin Kısmi Dengede Birlikte İzahı: Ticaret Yaratma ve Ticaret Saptırma

Şekil 4-4.
Etkilerin Birlikte İzahı

- A ülkesinin, ithalatına $P_B - P_B^t$ kadar ad valorem bir gümrük vergisi koyması halinde, sadece B ülkesinden ithalat yapacaktır. $0 - Q_2$ kadar kendisi üretecek $Q_1 - Q_2$ kadar ayakkabıyı ise B ülkesinden ithal edecektir.
- A ülkesi ile C ülkesi arasında bir gümrük birliğinin oluştu ve A'nın daha önce uyguladığı tarifinin bir dış ortak tarifeye dönüştü.
- Ayakkabının fiyatı P_C 'ye düşecektir. A ülkesinde yerli üretim OQ_4 , tüketim ise OQ_3 kadar olacaktır. Şekilden de görüleceği gibi ithalat $Q_1 - Q_2$ 'den $Q_3 - Q_4$ 'e çıkmış ve $Q_1 - Q_2$ kadar ithalat B'den C'ye kaymıştır.

Şekil 4-4.
Etkilerin Birlikte İzahı

► A ülkesi tarife koydu.

Fiyat P_{bt}

Kendisi Q_2 kadar üretti, Q_1 kadar tüketti.

$Q_1 - Q_2 \rightarrow$ B den ithal eder.

C ile gümrük birliği;

Fiyat P_c ye düştü. C den alacak.

Q_4 kendi üretecek, Q_3 tüketecek

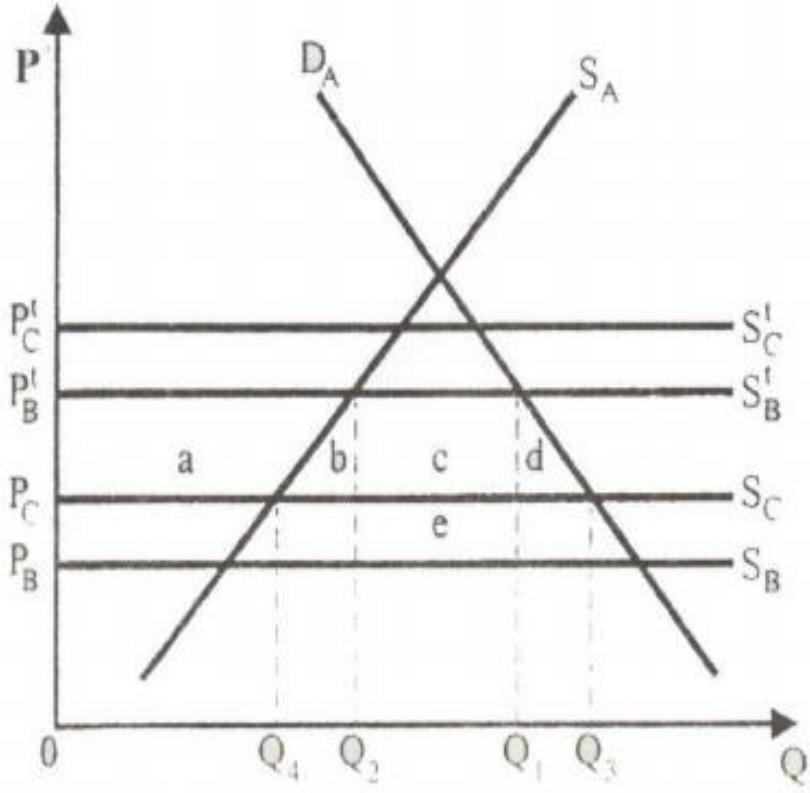
$Q_4 - Q_3 \rightarrow$ C den ithal eder.

$(a+b+c+d) - a - (c+e) = (b+d) - e > 0$
 $b+d \rightarrow$ ticaret yaratma etkisi
 $e \rightarrow$ ticaret saptırma etkisi

$a+b+c+d \rightarrow$ tüketici rantında artış

$a \rightarrow$ üretici rantı azaldı

$(c+e) \rightarrow$ Tarife gelirinde azalma

Şekil 4-4.
Etkilerin Birlikte İzahı

- $a+b+c+d \rightarrow$ Tüketici rantında artış
- a : üretici rantında azalış
- $(c+e)$: tarife gelirinde azalma

$(a+b+c+d) - a - (c+e) > 0$ ise refah artmıştır.

$(a+b+c+d) - a - (c+e) < 0$ ise refah azalmıştır.

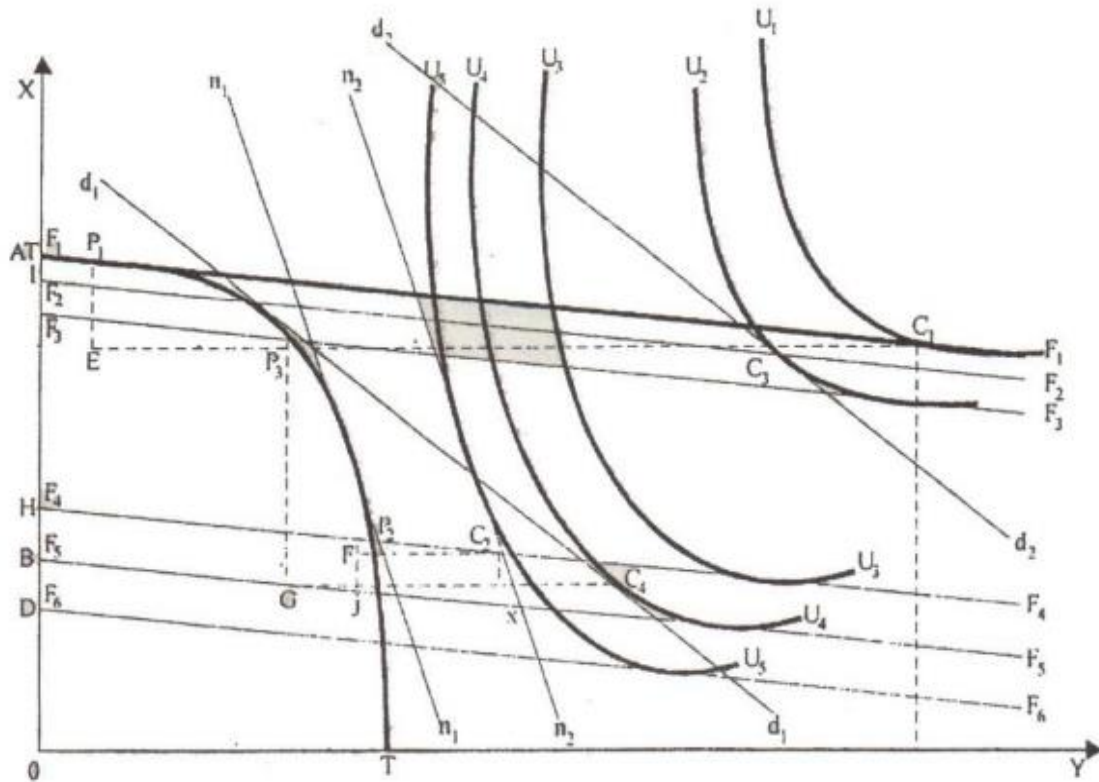
$(b+d) - e > 0$ ise refah artmıştır.

$(b+d) - e < 0$ ise refah azalmıştır.

$(b+d) \rightarrow$ TİCARET YARATMA

$e \rightarrow$ TİCARET SAPTIRMA

Genel Denge Analizi

Şekil 4-7.
Genel Denge Analizi

- Gümrük birliğinde refah serbest ticarete göre daha az ama tarife durumuna göre daha fazla.

- Aşağıdaki on şart kısmen veya tamamen karşılanmadıkça ticaret yaratma refah artırıcı olamaz.
- 1. Partner ülkelerin ürettiği mallara talep ne kadar büyük ve üçüncü ülkenin ihracatına talep ne kadar düşükse, ticaret yaratmanın refah yaratma ihtimali de o kadar büyüktür.
- 2. Üçüncü ülkelerde ticaret engelleri ne kadar yüksekse, ticaret yaratma gümrük birliğinde o kadar yüksek olur.
- 3. Başlangıçta yasaklayıcı tarife varsa, birlikten sonra ortak dış tarife de yüksekse birlik içi ticaret ve refah o kadar yüksek olur. Birlik öncesi ayrımcı olmayan tarife ne kadar düşükse birliğin ticaret yaratma potansiyeli de o kadar düşüktür.
- 4. Talep ve arz esnekliklerinin A ülkesinde birimden büyük olması da ticaret yaratma etkisinin büyük olmasını sağlar.
- 5. Birliğin genişlemesi ve çok fazla ülkeyi içine alması (tüm dünyanın mesela bir birlik olması) ticaret sapması yaratmaz. Ticaret yaratma ve refah maksimum olur. Ancak bu durum yeni ticaret yaratma hızını zayıflatır.

6. Komşu ülkelerin entegrasyonu, maliyetlerin düşürülmesini mümkün kılar. Mesela ABD ile İsrail (1985) veya Kanada ile İsrail (1997) arasında gümrük birliğinin çok yararı olmaz

7. Üçüncü ülkelerin arzı ne kadar inelastikse, birliğin kazancı o kadar yüksek olur. Johnson'a göre bu durumda preferans veren ülke için ticaret saptırma ticaret yaratmaya tercih edilir, çünkü ülke içi sınai üretim için yeni bir yükümlülük altına girilmez.

8. Maliyet yapıları aynı mallarda yakınsa bu da ticaret yaratma etkisini artırır. Farklı maliyet yapıları ise ticaret saptırma lehinedir.

9. Küçük firmaların fazlalığı entegrasyona intibakı zorlaştırır. Büyük firmaların intibakı daha kolaydır. Çünkü pazar büyüdükçe güçlüler direnme gücü ile ayakta kalır; rekabet küçükleri hırpalar.

10. Ülke küçükse ve entegrasyon öncesi doğru uzmanlaşmışsa, entegrasyon sonrası zarar o nispette azalır.

İKTİSADİ BİRLEŞMENİN DİNAMİK ETKİLERİ

Kalkınma, Büyüme, Sanayileşme:

Kindleberger'in tanımına göre “ekonomik büyüme daha fazla hasıla elde etmek, ekonomik kalkınma ise, hem daha fazla hasıla elde etmek, hem de bu hasılanın elde edilmesinde kullanılan teknik ve kurumsal düzenlemelerin değişmesidir.”

İnsanla bir benzetme yaparsak diyebiliriz ki, büyüme boyca uzama ve ağırlıkça artma ise, kalkınma fonksiyonel kapasitedeki değişmeyi ifade eder; mesela öğrenme kapasitesi gibi.

İktisadi kalkınma birkaç sebepten dolayı sanayileşme ile de bir tutulmamalıdır.

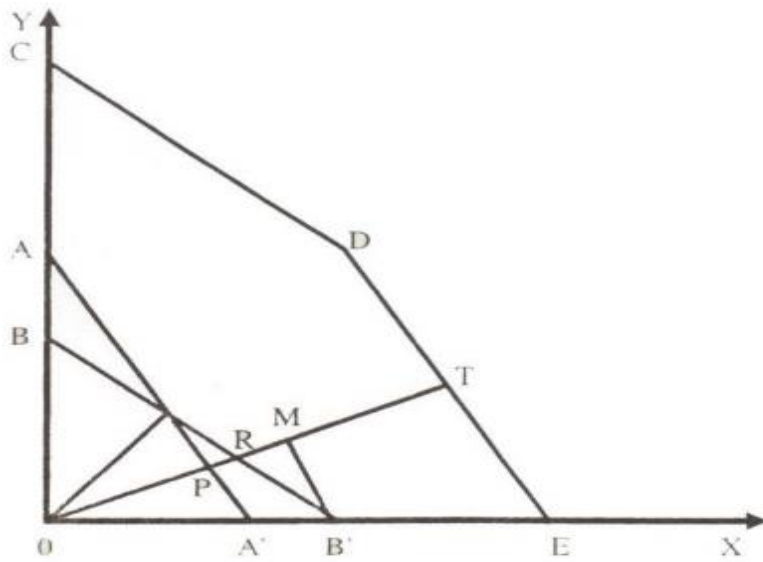
- üretimin büyük bir kısmının tarım sektöründen sağlanmasının tek başına fakirliğin sebebi olmayışıdır. Sebep ancak tarımdaki düşük verimliliğe bağlanabilir.
- sanayideki gelişme büyük ölçüde tarımdaki gelişmeye bağlıdır.
- ekonomik kalkınma, sektörlerin basit kazançlarından ibaret değildir.

Eğer az gelişmiş bir ülkenin kalkınmasıyla ilgileniyorsak, o zaman, bir bütün olarak reel gelirdeki artış yerine, fert başına reel gelirdeki artışı dikkate almak zorundayız. Reel gelirdeki artış kendi başına fazla bir anlam ifade edemez. Çünkü nüfus artışı bazen reel gelirdeki artış oranının üzerinde olabilir. Nüfus artışından soyutlamak için reel gelirdeki artış oranından nüfus artış oranını çıkarmamız gerekir

Birleşmenin Kalkınmayı Etkileme Yolları:

Ekonomik entegrasyon hareketlerinden biri olan gümrük birliklerinin, birliği oluşturan bölge için şu yararları sağlayacağı düşünülebilir:

- 1) Öncelikle, gümrük birlikleri ticaretin artmasını sağladığından, ticaretten sağlanan kazancı da artıracaktır.
- 2) Etkin olarak faaliyette bulunmayan endüstrileri daha etkin çalışmaya zorlayacaktır.
- 3) Dışsal tarifeler hem bölge içinde yeni endüstrilerin oluşumunu sağlayacak, hem de yabancı sermaye bölge içine akacaktır. Çünkü, bölge içinde yatırım, yabancı sermaye için daha fazla avantaj sağlar. Bunun ortaya koyduğu sonuç bölge içinde tarife fabrikalarının oluşmasıdır.
- 4) Bölgenin ticaret hadlerini iyileştirme yoluyla da entegrasyon kalkınmayı hızlandırabilir.

- Eğer A ve B aralarında bir gümrük birliği oluştururlarsa, bu ülkelerin üretim imkanları bileşkesi ortaya çıkaracaktır. Şekilde de görüldüğü gibi bu eğri CDE kırık çizgisiyle gösterilmiştir.
- Entegrasyonun kalkınmaya ikinci bir katkısı da her ülkenin ayrı olarak başaramadığı optimal kaynak dağılımı ve tam istihdamın birlikte sağlanmasıdır.
- Birliğin, bir dışsal tarife ile birliğe üye olmayan ülkelerin ihracatlarına karşı yurt içi üretimi koruması durumunda birlik içinde ithalata rakip endüstriler doğmaya başlar. Yurt içi tasarrufların yatırıma dönüşmesi ya da yabancı sermaye yatırımları şeklinde olabilecek olan bu yeni yatırım akımları sayesinde, üretim imkanları eğrisi kuzeydoğu istikametinde sağa doğru kayacaktır.

- Ülke grubunun dışa karşı birlikte hareket etmesi, grubun pazarlık gücünü artıracaktır. Eğer birliğin dünya ticaretindeki yeri önemli ise veya monopol durumunda bir ya da birkaç malın alıcısı ise, fiyatlar üzerinde etkili olabilecek, ticaret hadlerini birliği oluşturan ülkeler lehine çevirebilecektir.

- Eğer A ve B aralarında bir gümrük birliği oluştururlarsa, bu ülkelerin üretim imkanları bileşkesi ortaya çıkaracaktır.
- Entegrasyonun kalkınmaya ikinci bir katkısı da her ülkenin ayrı olarak başaramadığı optimal kaynak dağılımı ve tam istihdamın birlikte sağlanmasıdır.
- Birliğin, bir dışsal tarife ile birliğe üye olmayan ülkelerin ihracatlarına karşı yurt içi üretimi koruması durumunda birlik içinde ithalata rakip endüstriler doğmaya başlar.
- Ülke grubunun dışa karşı birlikte hareket etmesi, grubun pazarlık gücünü artıracaktır. Eğer birliğin dünya ticaretindeki yeri önemli ise veya monopol durumunda bir ya da birkaç malın alıcısı ise, fiyatlar üzerinde etkili olabilecek, ticaret hadlerini birliği oluşturan ülkeler lehine çevirebilecektir.

Birleşme ve İçsel Tasarruflar (Ölçek ekonomileri):

İktisadi birleşme, firmaların uzun dönem ortalama maliyet eğrileri üzerinde, bulundukları ölçeği değiştirerek, azalan maliyet şartlarında faaliyette bulunmalarını sağlar.

İçsel Tasarruflar : ölçekte büyümeye bağlı olarak ortalama maliyetlerde meydana gelen azalmadır.

Firmanın ölçeğe göre artan verim şartlarında çalışmasının çeşitli nedenleri vardır. Bunları temel olarak ikiye ayırmak mümkündür: Reel ölçek ekonomileri, parasal ölçek ekonomileri.

Reel ölçek ekonomileri fiziki miktarlarla ilgilidir ve kullanılan girdi, ham madde, çeşitli tip emek ve sermaye miktarında gerçekleştirilen tasarrufu ifade etmektedir.

Üretimden kaynaklananlar:

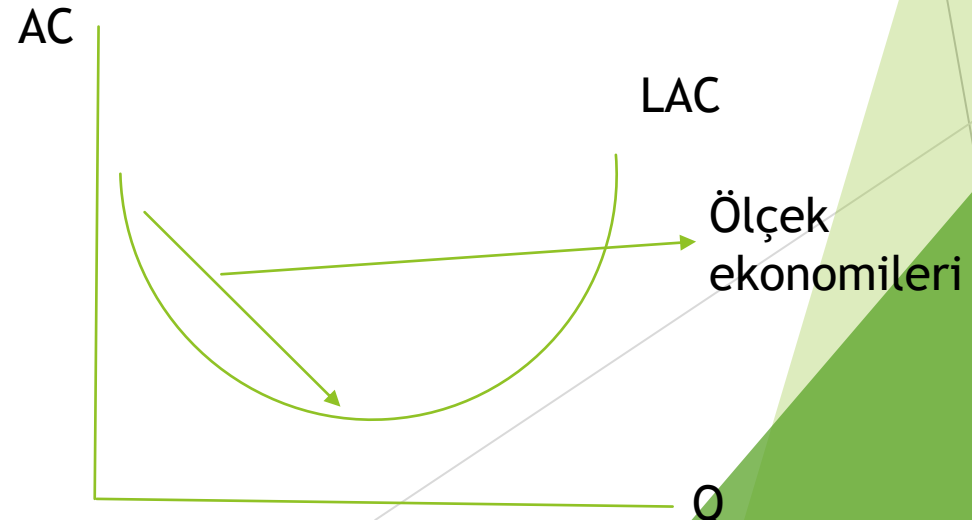
Teknik ve sermayeden kaynaklananlar:

Satış veya pazarlamadan kaynaklananlar:

Yönetim kadrosu zamanla işte uzmanlaşır

Taşıma ve stoklamada da zamanla birim maliyetlerde azalma

- Büyük piyasa bir yandan hareket kabiliyetini artırarak kullanılan faktörlerin tam istihdamına fırsat vermekte, bununla da kalmayarak **yığın üretime** geçmeyi sağlamakta; diğer yandan uzmanlaşmaya zorlayarak faaliyet alanında etkinliğin artmasını ve en yeni tekniklerin kullanılmasını teşvik etmektedir. Böylece üretimin artmasını ve maliyetlerin düşmesini sağlamakta, rekabeti canlı tutma sonucunu doğurmaktadır.
- Burada bir nokta üzerinde durmamız gerekmektedir. O da eğer içsel tasarruflar önemli ise, birlik kurulduktan sonra bütün birlik piyasası için tek ve önemli bir mal üreten firmaların sayısı azalacak, bu da kuşkusuz rekabete büyük bir darbe olacaktır

Uzmanlaşma ve Rekabet:

$$TUE = \frac{\frac{X_{i,j}}{X_{s,j}}}{\frac{X_{i,g}}{X_{s,g}}} \begin{matrix} < 1 \\ > 1 \\ = \end{matrix}$$

$$\ddot{U}UE = \frac{\frac{P_{i,j}}{P_{s,j}}}{\frac{P_{i,g}}{P_{s,g}}} \begin{matrix} \geq \\ \leq \end{matrix} 1$$

$$HHI = \sum_{i=1}^n S_i^2 \cdot 100$$

$$(100^2) \cdot 100 = 1\,000\,000$$

$$(50^2) \cdot 100 + (50^2) \cdot 100 = 250\,000 + 250\,000 = 500\,000$$

Birleşme ve Dışsal Tasarruflar:

Büyük piyasanın küçük piyasaya nazaran:

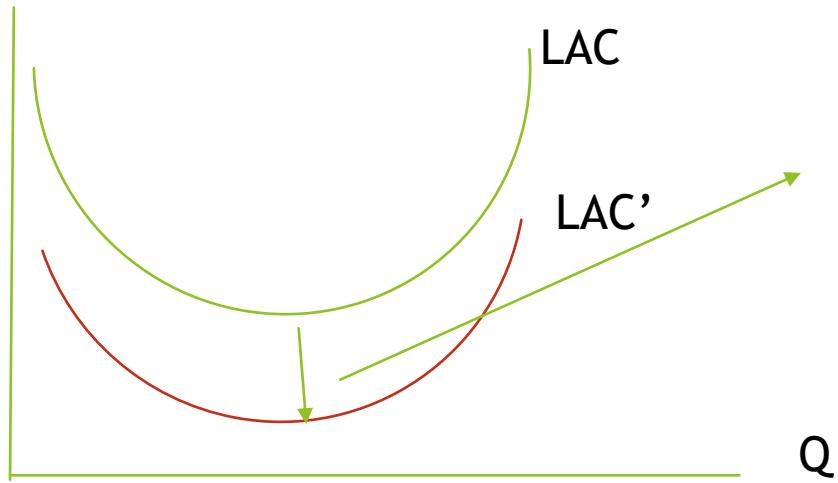
- ✓ üretim faktörleri temini
- ✓ optimum ölçeğe ulaşma
- ✓ Kitle üretimi iktisadi kılma
- ✓ ileri üretim tekniklerini tatbik
- ✓ doğal kaynaklardan yararlanma kolaylığı
- ✓ belirsizliği azaltma gibi faydaları var.

Dışsal Tasarruflar: Bir üreticinin kendi faaliyetlerinin dışında herhangi bir maliyete katlanmadan başka ekonomik faaliyetler sonucu bir takım yararlar sağlamasına dışsal tasarruf denir.

Dışsal tasarruflar çeşitli şekillerde ortaya çıkmaktadır:

- ▶ Yeni bir kara yolu yapımı taşıma maliyetlerini azaltacaktır. Yalnız bir firmanın böyle bir kara yolunu yapması kendisine çok büyük maliyet, hatta gücünün dışında bir yük demektir.
- ▶ Yeni bir endüstrinin kurulması bu endüstrinin kullandığı bütün girdilerin talebini artıracaktır; ham madde, ara malı ve makine gibi. Bu talep artışı diğer endüstrilerin büyük ölçekli üretim ekonomilerine geçmesine sebep olacak, üretim artacak ve fiyatlar düşecektir. Söz konusu endüstrilerin mallarını satın alan her endüstri bu fiyat düşüşünden dışsal tasarruf sağlayacaktır.
- ▶ Yeni bir eğitim programı (herhangi bir endüstri veya firma tarafından olabilir), diğer endüstri veya firmaların ihtiyacı olan kalifiye iş gücü arzını artıracaktır. Böylece diğer firmalar eğitim için ayrıca bir maliyete katlanma ihtiyacı hissetmeyeceklerdir.
- ▶ Devletin finanse ettiği araştırma faaliyetleri bütün firmalar için dışsal tasarruf sağlar.

AC

Dışsal
ekonomiler

Birleşmenin ortaya çıkardığı **büyük piyasa koşullarının** dışsal ekonomilere sebep olması entegrasyondan sağlanan yararları artırmaktadır.

- ▶ Mal ve girdilerin herhangi bir tarife engeli ile karşılaşmadan ülkeler arasında dolaşımı bu mal ve girdilerin nihai kullanıcılarına daha ucuz fiyattan ulaşmasını sağlayacaktır.
- ▶ Faktörlerin serbest dolaşımı, bu faktörün bol yerlerden (ülkelerden) kıt olan yörelere (ülkelere) sevk ederek sanayilerde bu yüzden meydana gelecek tıkanıklıkları önleyecektir.
- ▶ Ülkeler arasında teknolojik bilgi akımı bu bakımdan geri olan yörelerdeki endüstrilerin gelişmesini sağlayacaktır.
- ▶ Entegrasyonla oluşan büyük piyasa, riski ve belirsizliği azaltarak yatırımları daha karlı hale getirecektir.
- ▶ Üretim faktörleri ülkelerde üretimin gerektirdiği oranda hazır olmadığından, sanayileri müştereken entegre, dışsal ekonomi yaratarak, hem ülkelerin hem de tüm olarak bölgenin kalkınmasına yarar sağlayabilir.

Birleşme ve Sanayileşme:

Sanayileşme, hızlı ekonomik kalkınma ve büyüme sürecinde en önemli dinamik faktör olarak kabul edilir.

Gelişmekte olan ülkeler, sanayileşme problemini çözebilmek için yurt içi gayretlerinin yanına uluslararası işbirliğini de katmaktadırlar.

Çağdaş sanayileşme hem iç itmeye hem de dış çekmeye bağlıdır. Bununla beraber, gelişmekte olan ülkelerin tek başlarına böyle yüklü bir programı takibe kendi yetenekleri sınırlıdır ve kaynak darboğazı içindedirler.

Entegrasyon sadece mevcut endüstrilerde gelişmeyi sağlamakla kalmaz. Fakat yeni endüstrilerin kurulması için fırsat da yaratabilir. Piyasanın genişlemesinden yararlanarak firmalar büyük ölçekli üretimde bulunacaklar bu da kaynak verimliliğini artıracaktır.

Yeni kurulan sanayiler önsel ve gerisel bağılılıklar da yaratarak sanayileşmeyi hızlandırır. Bu gelişmelerin yaratacağı olumlu çevre koşullarının bu sürece katkısı büyük olacaktır. Entegrasyon durumunda yanlış uzmanlaşma olmayacak her ülke en iyi durumda bulunduğu sanayilerin gelişimini sağlayacaktır. Bu durumda dışa karşı sanayileri korumak için çok yüksek ortak gümrük tarifesi koymaya da gerek kalmayacaktır

Birleşme ve Döviz Tasarrufu

Dövizin, kalkınma sürecinde ve gümrük birliğindeki esas rolü bu kaynağa ihtiyacın minimize edilmesidir. Gelişmekte olan ülkeler arasındaki entegrasyon bu sorunun çözülmesine önemli ölçüde katkıda bulunabilir.

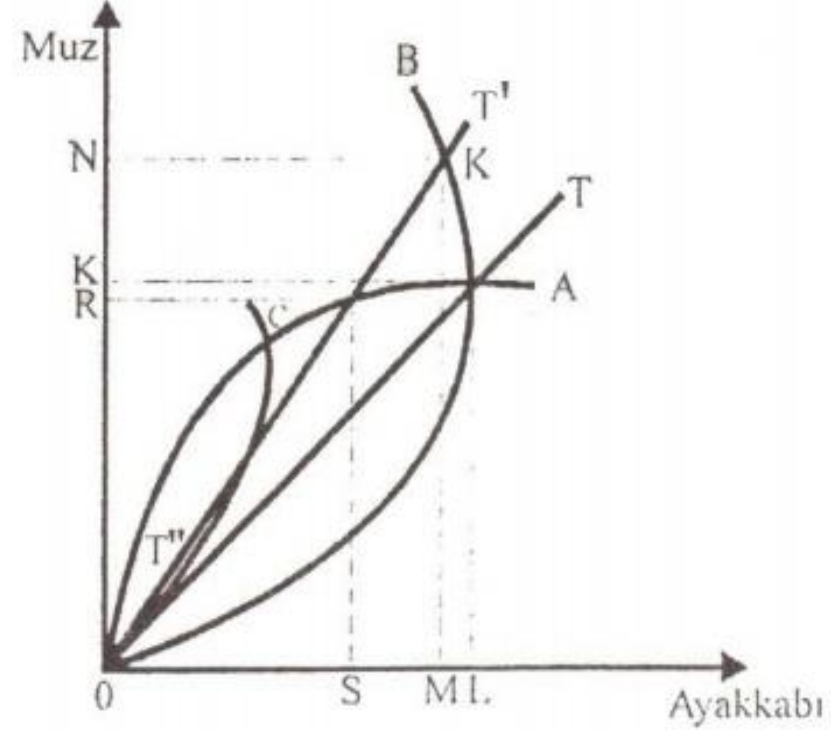
- Birleşme sonunda bölge içinde ihracat ve bölgeden ithalat artacağından ülkelerarası ikame yoluyla bölge ülkeleri birbirinden ihtiyaç duydukları sermaye mallarını sağlama imkanı bulacaklardır.
- Entegrasyondan sonra üretim artacağından, ithalata ihtiyaç gittikçe daha az olacaktır. Bir bütün olarak grubun ihracat kabiliyeti artacaktır. Bu da ithalat için döviz ihtiyacını azaltırken, ihracattan elde edilen döviz miktarını artıracaktır. Bölgeyi koruma bir bakıma ithal ikamesi anlamına gelir. Bu da bölge içinde ve daha ucuza ithalat demektir.
- Entegrasyon bölgesi büyük bir ekonomik güç olabildiği ölçüde ticaret hadlerini bölgeyi oluşturan ülkelerin lehine çevirmek mümkün olabilecektir.
- Mali kaynakları kısıtlı olanların entegrasyonda alınacak çeşitli önlemlerle, bu kaynakları bol olan ülkelere sağlamaları da imkan dahilindedir.

Birleşme ve Ticaret Hadleri:

Eğer ticaret hadleri şekildeki OT'nin eğimi ile temsil edilmekte ise iki ülke arasında ticaret hadleri dengededir.

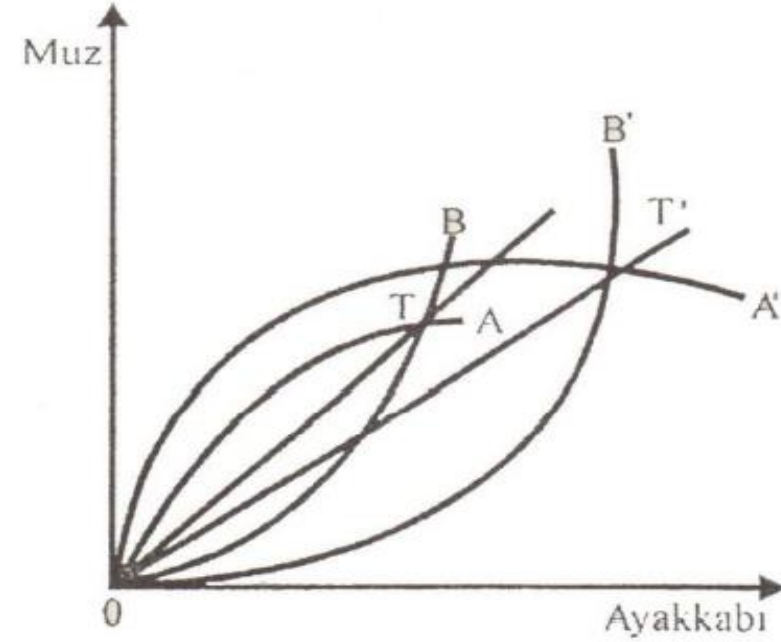
Ticaret hadleri OT ile değil de mesela OT' gibi bir doğru ile temsil edilmekte ise bu takdirde, B ülkesi OM kadar ayakkabı teklif etmekte buna karşılık ON kadar muz istemektedir

Bu iki ülke birlikte hareket ettiklerinde ayakkabı arz fazlasını muza olan fazla taleple dengelemek istemektedirler. Ayakkabı ekseninde SM, muz ekseninde ise NR mesafelerini koordinat alıp orijinden itibaren OT' üzerinde bir nokta işaretleyelim. Eğer bu işlemi çeşitli fiyatları dikkate alarak yapmaya devam edersek OC net teklif eğrisini elde etmiş oluruz. Bu teklif eğrisi, bize A ve B ülkelerinin farklı fiyat hadlerinde, birlikte hareket ettiklerinde, ihraç etmek istedikleri fazla ayakkabı karşılığında ne kadar muz ithal etmek istediklerini göstermektedir.

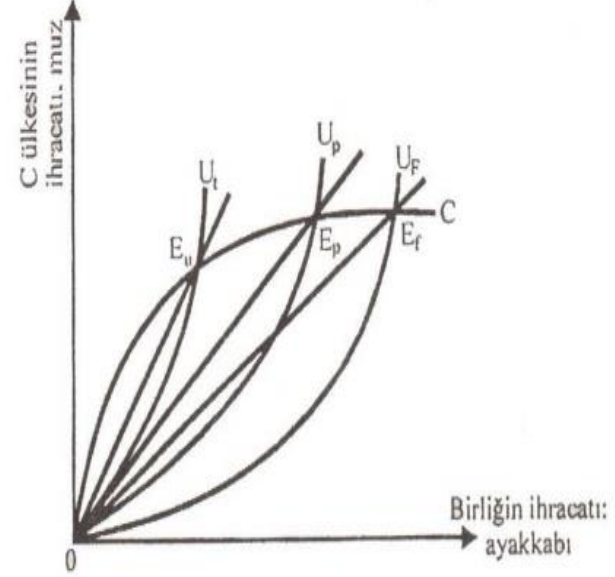
Şekil 4-14.
Net Teklif Eğrisinin Elde Edilmesi

- Şekilde görüldüğü gibi ülkeler birbirlerinin ithalatına tarife koymaları halinde teklif eğrileri A ve B iken, bu tarifeler karşılıklı olarak kaldırılıp ticaret serbestleştirilince yeni teklif eğrileri A' ve B' olmuştur. Şekilden de görüldüğü gibi ticaret hacminde büyük bir artma söz konusudur. Ticaret hadleri tarifelerin varlığı halinde OT iken serbest ticaret halinde OT' olmuştur. Eğer A ile B yalnız kendi aralarında ticaret yaparlarsa bu durumda ticaret hadleri Şekil 4-15'te olduğu gibi B ülkesinin aleyhine gelişecektir. Çünkü OT, OT'den daha diktir.

Şekil 4-15.
Ticaret Hadleri B'nin Aleyhine Gelişir

- OC eğrisi C ülkesinin teklif eğrisidir. OUP, A ve B'nin net teklif eğrisini oluşturmaktadır. Birlikten sonra A ile B arasında ticaret serbesttir. Fakat dış dünyaya karşı ortak dış tarife uygulamaktadırlar. O zaman net teklif eğrisi OUt olacaktır. Eu noktası ile A ile B arasında birlik kurulduktan sonra birliğin dünya ile ticaret dengesini göstermektedir. Bu durumda ticaret hadleri birlikle birlik dışı ticarete birlik lehine (çünkü OEu, OEp'den daha diktir), birlik içi ticarete ise B ülkesi lehine gelişmiştir. Çünkü OEp, OF'e'den daha diktir. Eğer birlik üyeleri tarafından daha büyük bir ortak dış tarife tespit edilmiş olsaydı, o taktirde, ticaret daha fazla daralır ve sapardı.

Şekil 4-16.
Ticaret Hadleri Birlikle Birlik Dış Ticarete Birlik Lehine,
Birlik İçi Ticarete ise B Ülkesi Lehine Gelişir

Birleşme ve Faktör Hareketleri:

Faktör hareketleri dünya refahını iki yolla etkiler. Bunlardan biri etkin kaynak tahsisi yolu, ikincisi ise, dünya ticaret hacmini etkileme yoludur.

Faktörler düşük pay aldıkları ekonomiden daha yüksek pay umdukları ekonomilere akarlar.

Eğer gümrük birliği küçükse faktör hareketlerinin fiyatlara etkisi yoktur

Gümrük birliği büyük olduğu zaman, faktör hareketleri sonucu uluslararası fiyatlar değişecektir.

Emek Hareketi:

Faktör donatımı teorisi (Heckscher-Ohlin teorisi)'nden hatırlanabileceği gibi, ülkeler bol miktarda sahip oldukları faktörü kullanarak ticarete uzmanlaşıyorlar, ticaret yoluyla nispi mal fiyatları nispi faktör fiyatlarını da eşitliyordu. Ancak teknolojilerin aynı olduğuya temeldi ve mal ticareti serbest, fakat faktör ticareti yavaştı.

Gerçekte teknolojiler farklıdır. Bu farklılık ticaret hacmini artırabilir. Mal ve faktör hareketi bu durumda tamamlayıcıdır. Bunun Van Aarle tarafından Avrupa Birliği'nde tespit edildiğini görüyoruz.

Ticaretin sebebi faktör donanımından başka sebeplere de bağlıdır, ölçek ekonomileri, aksak rekabet şartları, piyasa yapısı, sapmalar (vergi, sübvansiyon vs.) bunlardandır. Bu durumda faktör hareketinin serbest olması ihracata dönük sektörlerde kullanılan faktörün ülkeler arasında hareketine kapı aralayacak, Markusen'in dediği gibi, faktör ticareti mal ticaretini tamamlayacaktır. Küreselleşme ve uluslararası şirketler bu gelişmeye katkıda bulunmaktadır. Grup içi ticaretin artması bunu göstermektedir.

- Faktör hareketi ve faktör fiyatlarının eşitlenmesi, entegrasyon bölgesinde gelir ve kalkınma düzey farklılıklarının azalmasıyla sonuçlanır. Ancak AB düzeyinde meseleye baktığımızda bu gelişmenin elde edilmesinin sebeplerinden olarak sosyal ve bölgesel fonların akımına ilişkin değerlemeler olduğunu da görürüz.
- Ölçek ekonomileri faktör donatımı kadar uzmanlaşmayı etkiler. Ancak ülkeler ölçek ekonomileriyle uzmanlaşma yaşasalar bile bu ülkeler ve sektörler arası ücret farklılıklarının bütünüyle ortadan kalkmasına yetmeyebilir. Çünkü her teknoloji farklı emek gerektirir; bu nedenle faktör fiyatları tam eşitlenmez. Dahası bu eşitlenmeye mani olabilecek başka unsurlar da vardır.
- Avrupa Birliği'nde (EU(28)) toplam nüfus 2016'da 510 milyondur. Bu nüfusun içinde AB ülkeleri dışından göçmenlerin nüfusu 22 milyon iken, AB ülkelerinden gelen göçmenlerin nüfusu 17 milyondur.
- Yani entegrasyon AB içinde emeğin hareketini serbestleştirmesine rağmen, hareketi sağlayan AB'ye akan emek daha çok dışardan ve Akdeniz ülkelerinden olmuştur.
- Emek hareketi devletler arasından ziyade devletin bölgeleri arasında olmuştur. Güney İtalya'dan Kuzey İtalya'ya, Batı Fransa'dan Paris'e gibi. Ancak AB'nin kaçınılmaz sonucu olması beklenirken, AB içinde göçün anlamlı ölçüde artmaması hatta azalması ilginçtir. Bölge içi ticaret ise artmıştır. Ticaretteki artış emek hareketini ikame etmiştir diyebiliriz.

Sermaye Hareketi:

- portföy yatırımı ve yabancı doğrudan yatırım
- burada esas ilgi alanımıza giren sermaye hareketi, yabancı direkt yatırımdır. Genellikle kar fırsatlarından yararlanmak amacıyla, düşük maliyetli girdilerin (emek, doğal kaynak, ara malı vs.) bulunduğu piyasalara doğru akarak oralarda yatırıma yönelen yabancı direkt yatırım uluslararası şirketlerin en önemli ilgi alanıdır.
- Bu tür yatırımlara dünya pazarları bölgeselleşme hareketleri yaygın olmadan da açıktı ve pazarların bu açıdan kendiliğinden daha az bölünebilir bu durumu gözler önüne seriyordu. Bölgeselleşme hareketleri yoluyla büyüyen ulusal piyasalar bu açıdan daha cazip fırsatlar ortaya koydu. Tarife fabrikaları şeklinde, ulusal sınırları ve entegrasyonun uygulandığı ortak gümrük tarifelerini aşarak pazara yerleşmektedir.

- Çok uluslu firmaların uluslararası sermaye yatırımlarını açıklayan
- 1) Birincisi piyasa gücü yaklaşımıdır. Çok uluslu şirketler içindeki monopol güçlerini dışa taşıyarak piyasaları kontrole çalışırlar.
- 2) İkincisi içselleştirme yaklaşımıdır. Buna göre çok uluslu şirketler maddi olmayan dışsalıkları içselleştirmek, muamele maliyetlerini azaltmak için uluslararası yatırım pazarında yerlerini alırlar.
- 3) Üçüncüsü eklektik yaklaşımdır. Buna göre firmalar uluslararası yatırım yaparken üç şeyi dikkate alırlar. Bir yandan yabancı ülkede yatırım ve üretim yapmak ve başarılı olma amacındadırlar. Bunun gerçekleşmesi için de yabancı pazarlarda fabrika sahibi olmak gerekir. Öte yandan, sahip olduğu avantajları içselleştirmek gerekmektedir ve nihayet kaynak ve imkanların alansal dağılımına bakar ve yabancı ülkelerde ve pazarlarda direkt yatırım yaparlar.
- 4) Dördüncüsü ürün devreleri yaklaşımıdır. Bir ürüne doyan pazardan yatırım çekilerek bir başka pazara yönelinir. Bu da genellikle gelişmiş ülkelerden gelişmekte olan ülkelere doğrudur. Ancak yabancı direkt yatırımın büyük ölçüde gelişmiş ülke pazarlarına akıyor olması bu yaklaşımın en büyük açığıdır.
- 5) Beşincisi, rekabetçi uluslararası sanayi yaklaşımıdır. Buna göre de, büyük dışa açık firmalar rakiplerinin ne yaptığını yakından takip eder, stratejik davranırlar. Bunun için de ulusal oligopolistik güç sahibi firmalar yabancı direkt yatırıma kaynaklık ederler.

Yabancı yatırımların yararları :

- Geniş uluslararası imalat ve pazarlama ağına sahip olması - Farklı ülke ekonomileriyle bağlantılı olması
- Ulusal ekonominin kaynaklarını ve kabiliyetini harekete geçirme ve mevcut kaynakların kalitesine katkısı
- Sermaye yetersizliğini gidermesi ve büyümenin hızlanmasını sağlaması
- Yeni teknoloji, Ar-Ge, yenilik, know-how gibi kaynakları ülkeye taşıması
- Ölçek ekonomisinden yararlanması ve etkinliğe katkıda bulunması
- Rekabetin canlanması ve katkısı
- Kalitenin iyileşmesi
- Ürün farklılaştırması
- Dışsallıklardan yararlanma
- Yerli kaynakların istihdamı
- Öğrenme imkanı sağlaması

İktisadi Birleşmeler ve Doğrudan Yabancı Yatırım:

- Daha büyük ve gelişip genişleyen piyasalar, ikinci en iyi sonuç olarak, hem yerli yatırıma hem de yabancı yatırımcı bakımından küçük piyasalara nazaran güven sağlar.
- Çok uluslu şirketler birleşik piyasalarda, tekel güçlerinin büyük kısmını kaybederek, rekabetin avantajlarını piyasaya sunar. Bu da daha bol ve kaliteli ve düşük fiyatlı ürünlerin üretilmesini sağlar.
- Yabancı şirketler, ortak pazardan sonra büyüklüğünün cazibesine kapılarak geldikleri ülkeye, öteki ülkelerden pazar içinde kar transferlerini artırırlar. Bu da başlangıçta varsa ticaret sapmasına ilave olarak yabancı kar sapma etkisi veya yabancı kar yaratma etkisi ortaya koyabilir.
- Gelişmiş ülkeler arasındaki entegrasyonlarda, sermayenin çok uluslu şirketler yoluyla kazandığı mobilite önemli sarsıntılara yol açmaz, çünkü bu ülkelerin koruma politikaları entegrasyon öncesinde de stratejik yakınlık arz eder durumdadır. Ancak gelişmekte olan ülkelerin çok uluslu şirketleri sınırlıdır. Bu ülkelerin aralarındaki entegrasyon gelişmiş ülke sermayelerini cezbederken, kolay elde edilebilir ileri teknoloji gerektirmeyen geleneksel olanlara, ucuz emek imkanlarından yararlanmak için akar. Yani gelişmekte olan ülkenin potansiyel rekabet gücü olan alanlara yabancı yatırımcının yatırım yapması iç pazara hakim olması anlamına gelir. Bu hakimiyetin entegrasyon dışına kaynak transferine dönüşmesi, gelişmekte olan ülkelere zarar verebilir

Gelişmekte Olan Ülkeler Arası Birleşme ve Kalkınma

- Son yıllara kadar dünya ülkelerinin kalkınmak amacıyla çeşitli yollar denediklerini görüyoruz:
 - 1) Otarşi
 - 2) dışa dönük (ihracat sektörüne dayalı) kalkınma modeli
 - 3) ithalatı ikameye dayalı kalkınma modeli

İthal ikameci sanayinin bir takım sıkıntıları bulunmaktadır:

- ✓ İthalat yapısında meydana gelen değişimler ithal ikamesine bağlı ekonomilerin esnekliğini azaltmaktadır.
- ✓ Kalkınma için gerekli girdilerin fiyatını artırarak sektörlerde (tarım, sanayi) ihraç yönlü gelişmeye engel olmaktadır.
- ✓ Tarifeler oldukça koruyucu olduğundan, bu uygulama yabancı sermayeyi tarife fabrikaları şeklinde ülkeye çekmiştir. Bu gelişme sanayide ikili bir yapının oluşmasına neden olmuştur.
- ✓ Yabancı firmalar daha çok sermaye yoğun teknoloji kullandığından, geliştirmekte olan ülkelerin işsizlik sorununu çözmede yardımcı olmamıştır. Bütün bunlar gösteriyor ki, geliştirmekte olan ülkeler entegrasyonu kalkınma yolunda alternatif bir model olarak görmüşlerdir.

- Entegrasyon hem otarşiden hem de dışa dönük kalkınmadan farklıdır. Entegrasyonu otarşiden ayıran özellik, dışa karşı ortak dışsal tarife ile bölgenin korunması; dışa dönük kalkınmadan ayıran özellik ise üye ülkelerin her birinin ulusal piyasalarının bölgesel rekabete açılmasıdır.
- Gelişmekte olan ülkeler için gerçek alternatifler serbest ticaretle bölgesel koruyuculuk arasında değişir. Entegrasyon bu ülkelere otarşiden daha az maliyetle sanayileşme imkanı sağladığından üçüncü ülkelerle aralarındaki pazarlık güçlerini de artırır.

- ▶ Melvin B. Krauss'a göre sanayileşmeyi teşvik için az gelişmiş ülkelerin entegrasyona gitmesi gerekmez; ihracatı sübvansiyonlarla desteklemek daha doğrudur. Yazara göre ihracat sübvansiyonlarının maliyeti bölgesel korumacılıktan düşüktür.
- ▶ Ama bu da birkaç açıdan eleştirilir:
 - ✓ Az gelişmiş ülkeler sadece ihracatlarını geliştirmek değil aynı zamanda ithalatlarını da kontrol etmeyi istemektedirler.
 - ✓ İhracat sübvansiyonları, bölgesel ortak dışsal tarifenin koruyuculuğunun yaptığını yapamayacaktır. İhracatını sübvansiyonla destekleyen ülke bu alanda rekabet ve misillemeye karşı karşıya kalacaktır. Halbuki gelişmekte olan ülkelerin kaynakları bu yarış sonuna kadar götüremez. Ortak dışsal tarife durumunda ise bu, söz konusu değildir.
 - ✓ İhracat sübvansiyonları az gelişmiş ülkelerin pazarlık güçlerini de artıramaz. Bu ülkelerin, diğer ülkeler karşısında güçlü olmak için, aralarında iş birliğine gitmeleri daha iyidir.

- Gelişmekte olan ülkeler arasındaki entegrasyon, entegrasyonu oluşturan ülkeler içinde faaliyetlerin yoğunlaştığı ülkeler veya ülke içinde bölgeler ortaya çıkarabilecektir. Piyasadaki eğilimler bu tür alt bölgelerin oluşmasına az gelişmiş ülkelerde elverişlidir. Bu da entegrasyondan bazı bölgelerin veya ülkelerin daha kazançlı çıkmasına yol açacaktır. Buna Myrdal, **geri bırakma etkisi (backward effect)** demektedir.
- Kaynakların birkaç merkezde toplanmasının ortaya çıkardığı geri bırakma etkisi karşısında **yayılma etkisi (spread effect)** söz konusu olabilir. Gelişen bölgenin ham madde ihtiyacı, bölgeyi diğer bölgelerle ticari ilişkiler içine sokar ve o bölgelerde yeterli iş gücü varsa, tüketim malları sanayilerinin bu bölgelerde kurulması sağlanır. Yayılma etkisi tarımsal alanların da gelişmesine katkıda bulunur.

- Gelişmekte olan ülkeler arası entegrasyonun ortaya çıkardığı eşitsizlik bir bütün olarak bölgenin yararına ise ve bölgenin hızlı kalkınmasına katkıda bulunuyorsa, kısa zamanda ortaya çıkan bu eşitsizliği faydalı bulmak gerekir. Bunu geliştirmekte olan ülkeler arası entegrasyonun tabiatı tayin edecektir.
- Bu dengesiz kalkınmadan dolayı meydana gelen iç gerilmeler birliği korumayı son derece güçleştirebilir.
- Ortaya çıkan eşitsizlikler çeşitli tedbirler alınarak çözülebilir.
 - 1) entegrasyonu oluşturan ülkeler arasında bir kamu maliyesi sistemi oluşturmaktadır.
 - 2) bölgesel kalkınma bankaları

Gelişmekte Olan Ülkeler Arası Birleşmelerin Genel Sorunları

- 1) **Kutuplaşma:** verilebilecek örneklerden biri Doğu Afrika Birliği'nde Kenya'nın durumudur. Kenya, iktisadi faaliyetlerin büyük bir kısmını kendisinde toplayınca, birlik 1977'de çözüldü. Kutuplaşma, bölgesel ekonomik entegrasyona büyük engel teşkil etmektedir. Tedbir alınamadığı taktirde sorun ağırlaşmaktadır. Alınabilecek tedbirler olarak bundan sonraki kısımda belirttiğimiz gibi zararları tazmin mekanizması, tarife seviyesi avantajları ve tercihli uygulamalar sayılabilir. Bu tedbirlerle önlemezse bile kutuplaşmadan doğan zararlar azaltılabilir.
- 2) **ulusal politikaların entegrasyonda ekonomik sapmalar meydana getirir.** Örneğin, LAFTA'da esas engel, etkin kurumlar ve karar yapma mekanizmasının olmayışıdır. Koruma baskısı da engel teşkil etmektedir. 1950'lerden sonraki koruma politikaları ülkelerin uzmanlaşmalarına engel olmuştur. Özellikle hafif sanayi, ülkelerin bir çoğunda koruma politikaları altında kurulmuştur. Bunların ortaya çıkardığı sorunlar genel sorunlarla da birleşince LAFTA çözülmüş ve LAAI (Latin American Association for Integration) oluşmuştur. Bunun önüne geçebilmek için uluslar üstü bir otoritenin oluşturulması zorunludur.
- 3) **entegrasyonda ortaya çıkan sorunların çok çabuk politize edilmesidir.** Aslında bütün gelişmekte olan ülkeler milli hakimiyetlerine düşkün olmaları dolayısıyla ekonomik alanda sağlıklı değerlendirme imkanından mahkumdurlar.

ULUSLARARASI İKTİSADİ BİRLEŞMELERİN BAŞARI ŞARTLARI

Bölüm.8

KALKINMA DÜZEYİ, ÜRETİM YAPISI VE KAYNAK DONATIMI

- Entegrasyona üye ülkeler, entegrasyonun başarılı olması için, kalkınma düzeyleri itibariyle birbirine yakın olmalıdır.
- Kalkınma düzeyi farklılıkları geçimlik tarım sektörünün dışında sanayi sektörü farklılıklarıyla kendini göstermektedir.
- Sanayileşme politikaları, kaynak donatımı farklılıkları, ülkeleri farklı düzeyde kalkınma safhasına götürmektedir. Bazı ülkelerin sanayileşmek için takip ettikleri politikalar (tarifelerin yüksekliği veya düşüklüğü, kotalar ve rekabeti önleyen başka unsurlar), diğer ülkelerde entegrasyona kadar takip edilmemiş olabileceği gibi, düşük düzeyde de takip edilmiş olabilir.
- Entegrasyonun başlangıcında, endüstriyel çıkarlar birbirinden büyük farklılıklar arz ediyorsa, bu da başarı şansını azaltacaktır

- Entegrasyonda, daha ileri düzeyde sanayileşmiş bir veya birkaç üye bulunabilir. Bu ülkelerin entegrasyon alanı için ürettiği ürünlerden bir kısmının üretimi diğer ülkelere devredilebilir. Böylece rekabet şartları eşitlenmeye yönelebilir ve tezatlar azaltılabilir.
- Geçimlilik tarım sektörünün büyüklüğü, her şeyden önce açık ve büyük bir pazar sağlamaz, çünkü “**doğal koruma**” bu ülkelerin dışa açılmasını önler; ayrıca bu sektörün büyüklüğü taşıma ve eğitim bakımından geriliği simgelediğinden, entegrasyon başarısının aleyhine olur.
- Emekle toprak arasındaki durum da böyledir. Eğer emek-toprak oranı ülkeler arasında emek akışını hızlandıracak düzeyde değilse, ülkeler entegrasyondan önce uzmanlaşmış demektir ve göç sorunu olmayacaktır.

ALTYAPI İMKANLARI

- Gelişmekte olan ülkeler, aralarında kurulmamış alt yapı ilişkilerinden dolayı, ulaştırma ve haberleşme sıkıntıları çekmektedirler. Bu durum piyasalar arasında geçişi engellemektedir.
- Gelişmekte olan ülkelerin yol şebekesi yoğun olarak kullanılmadığında, maliyetler yükselmektedir. Bölge ülkelerinin aralarındaki yol sorunu bir ya da birkaç ülkenin değil, entegrasyonu oluşturan ülkelerin birlikte çözebilecekleri bir sorundur.
- Haberleşme de ulaşım ağı kadar önemli görülmektedir. Gelişmekte olan ülkeler arasında, altyapı kolaylıkları entegrasyonun başarılı olabilmesi için gereklidir.

ÖDEMELER DENGESİ VE DÖVİZ KURU

- ▶ Başarılı bir entegrasyon için kabul edilmiş ödemeler dengesi ve döviz kuru politikası, bölge için önem arz eder. Bölge içinde yanlış yönlendirilmiş döviz kuru politikası tarifeler kadar, iç ticarete engel olabilir.
- ▶ Aşırı değerlenmiş kurlar bölge ülkelerini bölge dışından ithalata zorlayabilir.
- ▶ Aralarında iç bağımlılık artarken bölge ülkelerinin, kendi döviz kurlarının ticarete iş birliğine ve yabancı yatırıma engel olacak şekilde, değerlenmesine izin vermemelidirler.
- ▶ Ticaret sapmasının üye ülkelerin ödemeler dengesine etkisi, ticarete konu olan malların CIF fiyatlarının artmasıdır. Bu durumda ortaya kazanç sağlayan ve zarar gören ülkeler çıkacaktır. Entegrasyondan beklenen, bu durumda, ithal eden ülkenin zararının tazmininin sağlanmasıdır

- Bölgede ticaret ve ödeme sorunlarını çözenin en kestirme yolu, bölge ülkeleri arasında **finansal kuruluşların** oluşturulmasıdır. Böylece bir yandan dış ticareti açık veren ülkelerin, kısa vadeli finansmanları sağlanabilecek; öte yandan ortak politikaların kredilendirilmesi mümkün olacaktır. Bunun bir diğer katkısı da artan ticaretin, ticaret finansmanından ve merkez bankaları arası iş birliğinden teknik anlamda yararlanmasıdır.
- **Ödemeler birliği mekanizması** ile açık veren ülkelere kredi vermek fazla veren ülkelere de kaynakları kanallize etmek mümkün olacaktır.

MİLLİ HAKİMİYET ANLAYIŞI

- Entegrasyonun başarılı olma şartlarından biri de ulusal ekonomik politikaların uyumlaştırılmasına çalışılmasıdır.
- Ekonomik politikalar üzerinde, entegrasyonu oluşturan ülkelerin üstünde yeni oluşturulmuş otoriteler karar alma durumunda kalacaktır.
- Ülkenin üzerinden kontrolünün kalktığı ilk alan, tarife politikası olacaktır.
- Entegrasyonu oluşturan ülkeler, kalkınma politikalarında da kendi başlarına davranamazlar. Bölgenin topyekün kalkınması söz konusu olduğundan, herhangi bir ülkenin kendi politikası açısından entegrasyondan ayrı düşmesi, entegrasyonu başarısızlığa götürür.
- Bir ülkenin uyguladığı ve diğerlerini, dolaylı yoldan etkileyebilecek bir iç ekonomik politika, ya da doğrudan etkilemeye yönelik bir dış ekonomik politikanın olumsuzluklarına tepkiye sevk etmesi mümkündür. Entegrasyonda bu tür çatışmaları önlemek için, uluslararası kurumların, yavaş ama belirsizliklere daha az teslim anlamında, bir politika takip etmesi başarıyı artırma imkanı verecektir.

BÖLGESEL YATIRIM POLİTİKASI

- Hem ölçek ekonomilerinden hem de uzmanlaşmadan yararlanmak için yeni yatırım kararlarında da uyum sağlamak gerekir.

Bunun iki temel nedeni vardır.

- ülkelerin tek başlarına uyguladıkları politikaların yatırımlardan yeterli ölçüde yararlanmaması ihtimali,
- daha sonra tazmin sorununun ortaya çıkmasının önlenmesini sağlamaktır.

Yatırım kararlarının bölgesel olarak uygulanması, kaynakların bölge içinde daha iyi değerlendirilmesini sağlayacaktır.

Aynı alana, kaynak yöneltmekle ortaya çıkacak kaynak israfının önüne, kaynakların koordinasyonu yoluyla geçmek mümkündür. Bunun bir diğer faydası da, ülkelerdeki kalkınma farklılıklarından dolayı ortaya çıkabilecek sorunlara çözüm bulmak, kalkınma sürecinde faydaları eşit olarak dağıtmak ve aynı büyüme hızını sağlamaktır.

- ▶ Yatırım politikası, taşıma maliyetlerinin azaltılmasını da sağlayabilir.
- ▶ Yatırımlar merkezi olarak planlanırsa, birbirinden girdi kullanan firmaların ürün maliyetlerinde azalma olacaktır.

Yatırımların dağılımında temel kriterler de bulunabilir.

- ✓ açıkça karşılaştırmalı avantajın olup olmadığına;
- ✓ bu endüstrilerin söz konusu ülke veya bölgede örneklerinin var olup olmadığına;
- ✓ ülkede bu endüstriyi kurma arzusunun bulunup bulunmadığına bakmak gerekir.

ORTAYA ÇIKACAK FARKLILIKLAR VE TAZMİN PRENSİBİ

- Bölgesel yatırım politikasıyla bütün sorunları çözmek mümkün değildir. Bazı ülkeler ilerleyen dönemlerde **geri bırakma etkisinden** şikayet edebileceği gibi, bazıları da bu durumdan memnun olabilirler.
- herhangi bir nedenle ortaya farklılık çıkarsa bu farklılık, farklılığa sebep olan ülke ya da birlik üyeleri tarafından tazmin edilmelidir.

TAMAMLAYICILIK VE RAKİPLİK TARTIŞMASI

► Ülkeler birbirlerine karşı şu dört durumda bulunabilirler:

- a) Aktüel rakip-potansiyel rakip,
- b) aktüel tamamlayıcı-potansiyel tamamlayıcı,
- c) aktüel rakip-potansiyel tamamlayıcı,
- d) aktüel tamamlayıcı -potansiyel rakip.

- Eğer birliği oluşturan ekonomiler **rakip ekonomilerse** (büyük ölçüde benzer malları üretme veya maliyet itibariyle birbirine yakın olma durumu), bu durum, ürünler arasında **ikame firsatları yaratacağından ticaret yaratma etkisi büyük olacaktır.**
- **Tamamlayıcı** (birbirinden farklı mallar üreten veya maliyet yapıları arasındaki fark büyük olan) ekonomiler arasında oluşturulacak birlikte kaynakların yeniden dağılımını fazla etkilenmeyeceği için **ticaret yaratma çok büyük olamayacaktır.**

- Rekabet ve tamamlayıcılık unsurları, rekabetin etkinliğine bağlıdır ki, bu da aynı kalkınma safhasında bulunan ekonomiler arasındaki birlikten sağlanabilir. Bunu da en iyi şekilde gelişmiş ülkelerin aralarında oluşturdukları birlik temin eder.
- Eğer gelişmekte olan bir ülke bu birliğe girecekse “çocuk sanayilerinin” korunmasını sağlamak için bir intibak devresine ihtiyaç duyabilir.
- Birlik öncesinde maliyetler arasındaki fark büyük olduğu takdirde birlik kurulduktan sonra elde edilecek yarar da büyük olacaktır. Çünkü bu sayede kaynaklar daha etkin dağıtılacaktır.
- Birliğin, birlik dışına uyguladığı tarife seviyesini de bu arada belirtmek gerekir. Eğer birlik kurulduktan sonra ortak dış tarife düşük bir oranda tutulursa bu, en düşük maliyetli üreticinin birlik dışında kalması ihtimalini azaltacağı için üretim etkisi ve ticaret yaratma etkisi de büyük olacaktır.

- Oluşturulan birliğin geniş bir piyasasının olması da ticaret saptırma etkisini azaltacaktır. Fakat çok geniş piyasalarda taşıma maliyetleri sorun yaratabilir. Çünkü ticarete en büyük engellerden biri de taşıma maliyetleridir.
- Amaç ticaret olduğu taktirde bize göre de, **gelişmiş ülkeler arası entegrasyon daha yararlıdır.** Fakat gelişmekte olan ülkelerin temel sorunu kalkınma olduğundan, bu ülkeler arası entegrasyon, eksiklikleri tamamlama ve ekonomik kalkınmayı gerçekleştirme amacına yönelik bulunmakta, bu nedenle büyük ölçüde tamamlayıcılığa ihtiyaç göstermektedir.

PARASAL ENTEGRASYON TEORİSİ

Bölüm.10

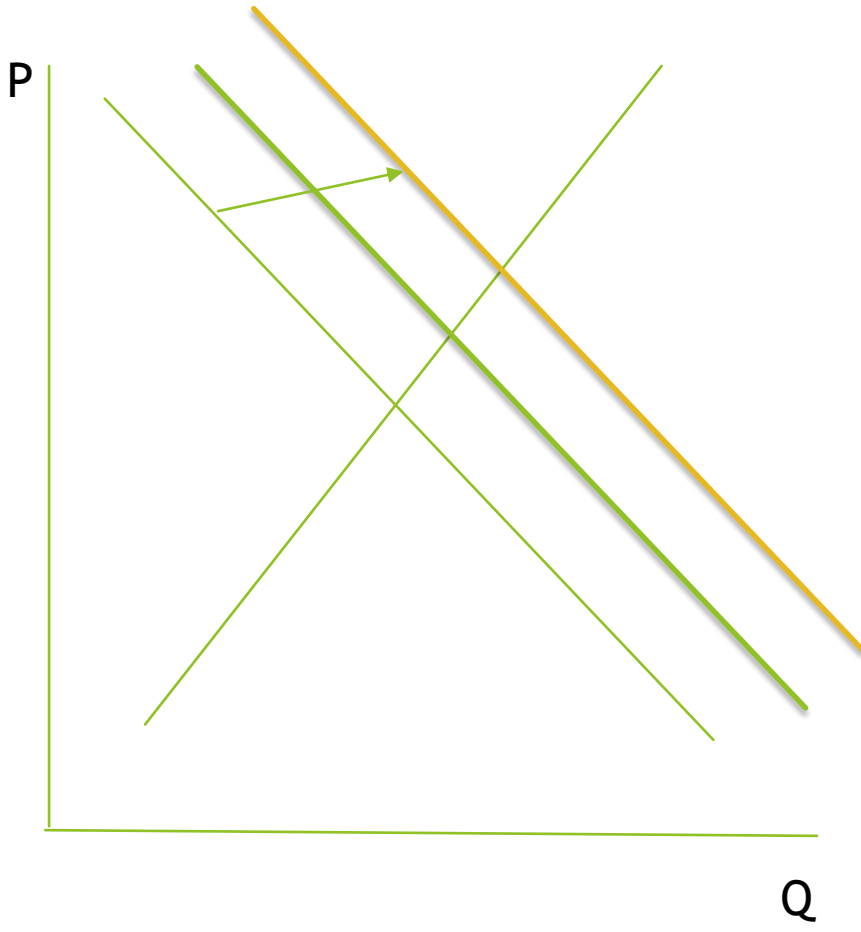
- Ülkeler arasında mal ve faktör hareketlerine konulan bütün sınırlamaların kalkmış olması reel entegrasyonun gerçekleşmesi için kafi olabilir; ancak tam bir entegrasyon için bu yeterli değildir.
- entegrasyonların amacı sadece mal ve faktör piyasalarının kaynaşmasını ve istikrarını değil, aynı zamanda para ve finans piyasalarının büyümeyi engellemeyecek ve hatta teşvik edecek tarzda uyumlaştırılmasını gerekli kılmaktadır.

PARA BİRLİĞİNİN TANIMI

- ▶ Para birliğini, iktisadi ilişkileri yoğun ülke paralarının sabit kurlarla birbirlerine bağlandıktan sonra, şartların oluşumuna paralel olarak tek para ve merkez bankasına geçmek şeklinde tanımlayabiliriz.
- ▶ Para sahası yukarıdaki tanımın birinci kısmı için daha uygundur. Çünkü ferdi paralar mübadele aracı, hesap birimi, değer saklama aracı hüviyetini kaybetmez. Bir başka deyimle paranın milli hakimiyet unsuru olma özelliği bu alanda kendini her zaman ortaya koyar.
- ▶ Para birliğinde ise ortak tek bir para vardır. Sanki bütün birliğe dahil ülke paraları yeni bir parada yok olmuşlardır.

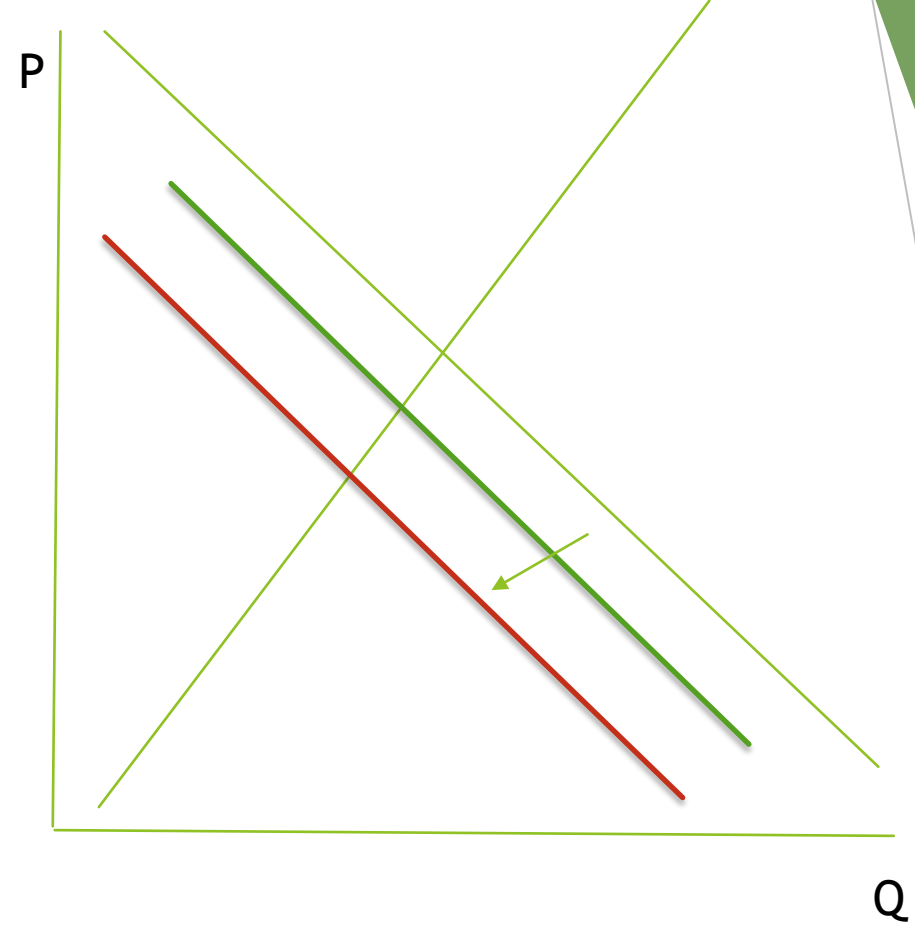
PARA BİRLİĞİNİN AŞAMALARI

- 1) Paralar ya bir sepete ya da mevcut bir standarda bağlanabilirler
- 2) ortak kredilendirme mekanizmasının yürürlükte bulunması aşamasıdır.
- 3) politikaların harmonize edilmesi
- 4) merkez bankasının para yaratan bir kurum olarak tekleşmesi ve ülkeler arasında tedavülde tek bir para birimi bulunması

FRANSA

Enflasyon

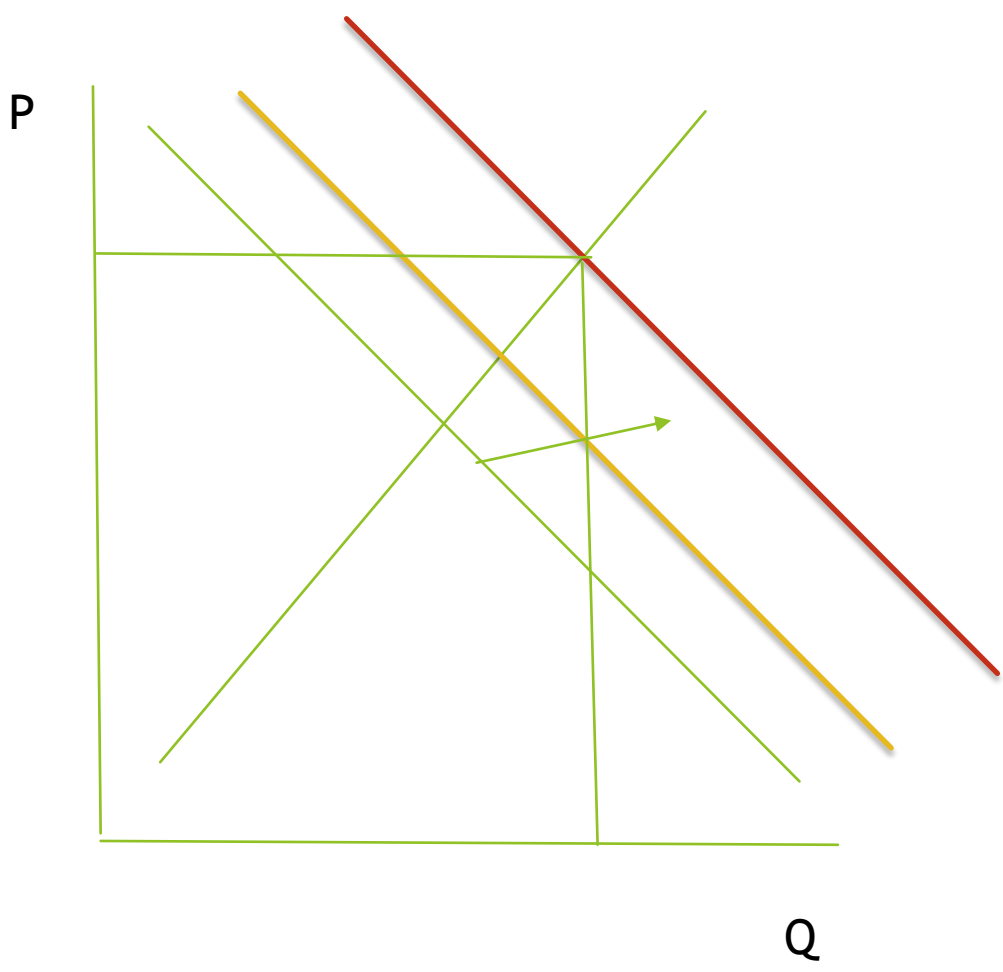

ALMANYA

İşsizlik

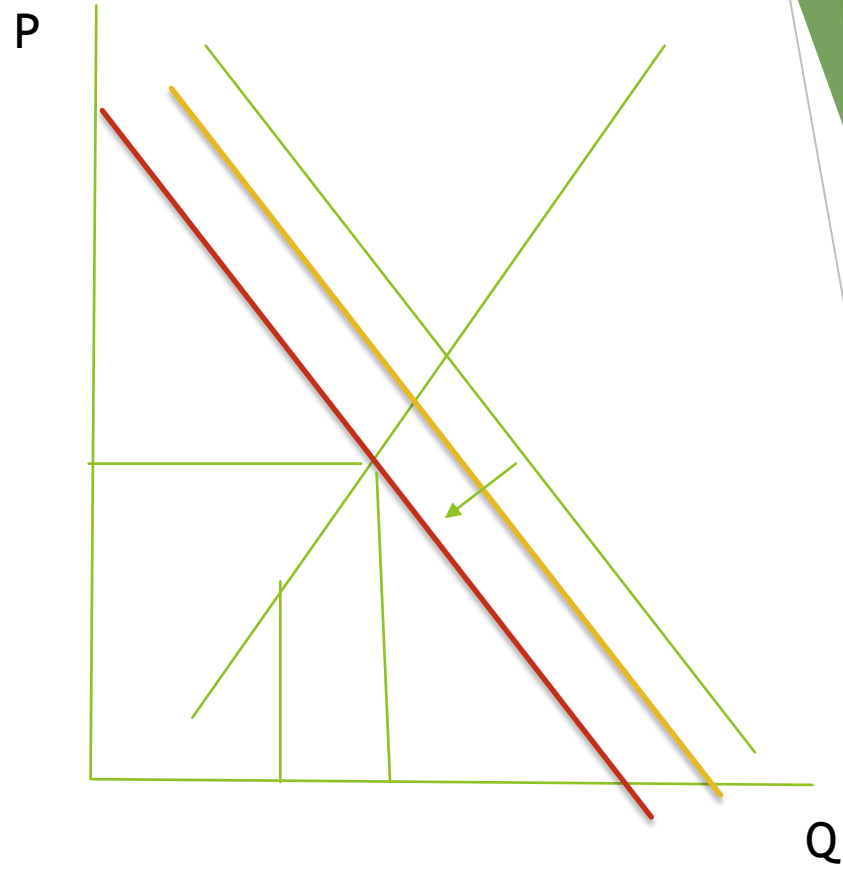

FAKTÖR HAREKTLERİ

FRANSA

Enflasyon

ALMANYA

İşsizlik

FAKTÖR
HAREKETİ

Para Birliğinin Şartları

1) Faktör Hareketliliği -Mundell

Eğer ülkeler arasında faktör hareketliliği varsa, para politikasının olmasına ve ayarlama yapmasına gerek kalmaz.

2) Dış Ticaretin Ekonomideki Ağırlığı - McKinnon

Ekonominin dışa açıklığının derecesi onun yaptığı ticaretin toplam üretimdeki ağırlığına bağlıdır.

Esnek döviz kurlarını dış açığı gidermek için kullanan ekonomiler fiyat istikrarsızlığı çekerler. Döviz kuru değerini kullandığımızda ticareti yapılan malların milli para fiyatı bu değişimden yaklaşık aynı oranda etkilenecektir. Bu sebeple, döviz kurlarına istikrar kazandırmak için birbiriyle yoğun ticari ilişki içinde bulunan, ülkelerin bir para sahasında bir araya gelmesinde yarar vardır.

Parasal yanılma açık ekonomilerde hemen hemen hiç yoktur. Küçük oranlı döviz kuru değişimlerinin reel gelir etkisi o kadar barizdir ki, ücretliler ücret taleplerinde dış sektördeki fiyat dalgalanmalarına duyarlılık göstererek onu ücret pazarlıklarının konusu yaparlar. Bu da istikrarsızlık kaynağı olur.

Tüketime giden malların çoğu ithal ediliyorsa, toplam ithalat miktarının döviz kuru değişimlerine cevabı küçük olacaktır. Bundan dolayı, ödemeler bilançosunun iyileşmesi için gerekli döviz kuru değişmesi küçük dış ticaret sektörüne sahip bir ekonomidekinden çok daha büyük olmak zorundadır. Böyle ekonomilerde de istikrar için sabit kurlara ihtiyaç duyulabilir.

3) Ürün Çeşitliliği -Kenen

malların birinin dış talebinde meydana gelen bir daralmanın ekonomiyi sarsamaz.

Eğer malın ihracatı toplam ihracat içinde büyük bir yer işgal ediyorsa, o takdirde döviz kuru dalgalanmalarının etkisi büyük olacaktır. Yine ihraç edilen malların birkaçında aynı durum söz konusu olursa, istikrarsızlık olabilir.

Kenen, ürün yapısı çeşitlenmiş bir ekonominin esnek kur uygulaması gerektirdiği, zira esnek kurların da istikrarsızlık karşısında daha istikrarlı sonuçlar doğurduğunu ifade etmektedir.

4) Mali Entegrasyon Derecesi

Mali entegrasyon çok olan ülkelerin arasında para birliği daha kolay olur. Para politikasına gerek kalmaz.

5) Enflasyon oranı farklılığı

Ülkelerde enflasyon oranları ve buna bağlı olarak da işsizlik oranları farklılaşıyorsa -farklı Philips eğrisine sahipler ya da aynı eğrinin farklı bir yerinde bulunuyorlarsa- takip edecekleri politikalarda farklı olacaktır.

PARA BİRLİĞİNE KATILMANIN FAYDA VE MALİYETİ

Faydaları:

1. İlk yarar açık bir ekonomide paranın değeriyle ilgilidir. Paranın fonksiyonunu icra edebilmesi için evrensel bir değer taşıyıcısı, mübadele aracı ve değer saklama aracı olması gerekir. Mübadele aracı olarak ortak bir para, paraların dönüşüm maliyetlerinden kurtulma imkanı verir.
2. Ticaretin artmasına yardımcı olur.
3. Para birliğinin ikinci önemli yararı spekülatif sermaye akımlarının tamamen elimine olması sonucunu doğurmasıdır.
4. Döviz rezervleri üzerindeki tasarrufun yararıdır.
5. Riskin ortak havuzda bulunmasının yararı Mundell tarafından sabit döviz kurlarının, muamele maliyetlerinin azalmasına kaynak dağılımında etkinliğe ve para tutmada optimallığe imkan vermesi de Laffer tarafından vurgulanmıştır.
6. Para birliğinin en önemli yararlarından biri mali entegrasyonu hızlandırmasıdır. Avrupa'da mali entegrasyonun gelişmesine çok büyük katkıları olacak bu alanın ihtilafların en çok zuhur ettiği alan olması da para birliğinin kolay karar verilen bir entegrasyon alanı olmadığını göstermektedir.

Kazançlar

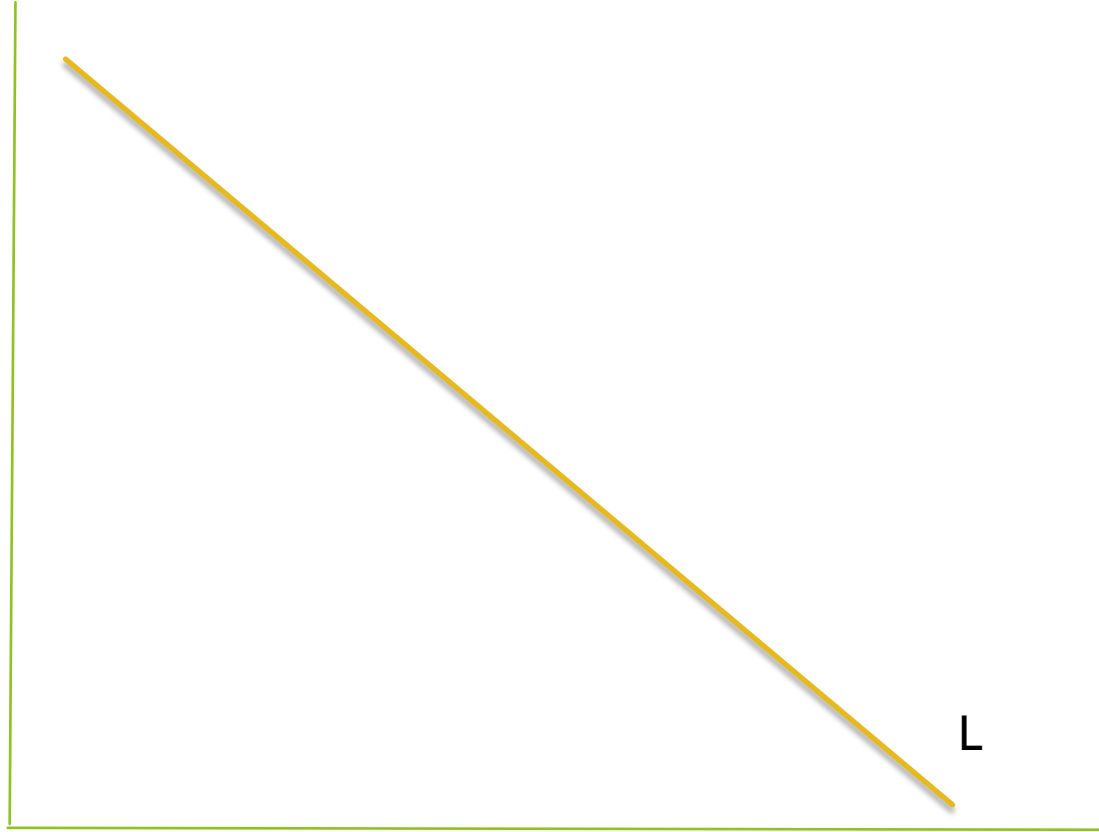
G

Entegrasyon
derecesi

Para Birliğinin Maliyeti:

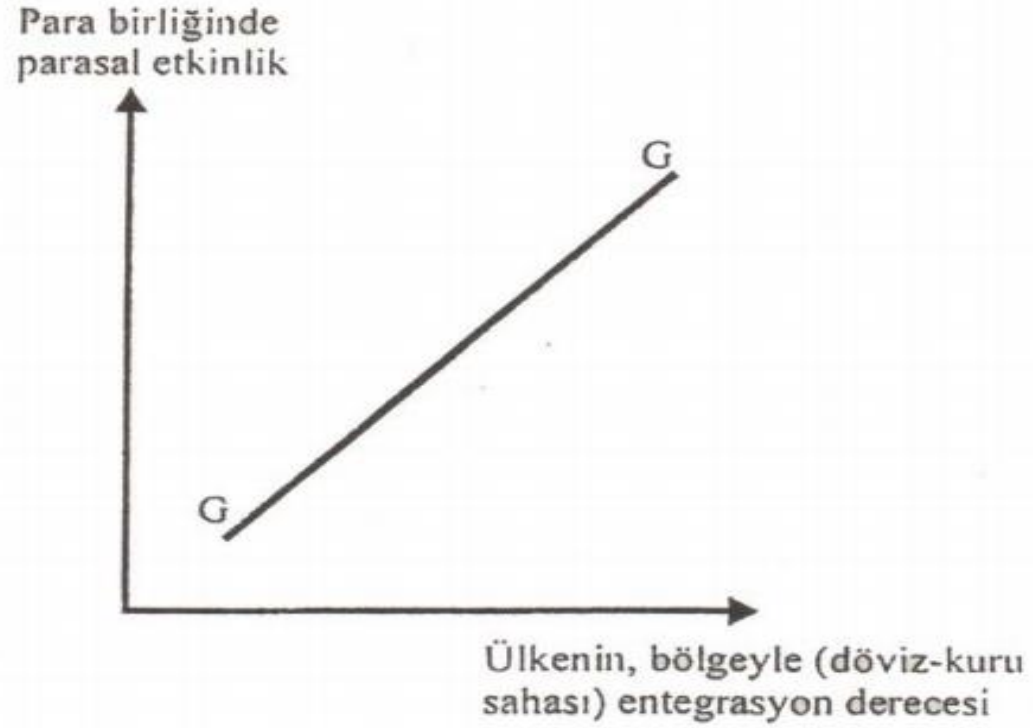
1. Para birliğine katılmanın tek tek ülkeler bakımından çok önemli maliyetleri de vardır. Bunların başında da para politikasında otonomiyi kaybetmek gelir.
2. Her ne kadar maliye politikası bir ülkeye işsizliği azaltmak ya da üretimi arttırmak için politika yapma fırsatı verirse de bu politikada da bağımsızlık şüphelidir.
3. Eğer negatif eğilimli bir Philips eğrisinden söz edebilirsek para birliğinin yani döviz kurlarını sabitleştirmenin bir maliyeti de enflasyonu belli bir düzeyde tutmak için katlanılacak işsizliğin miktarının artmasıdır.
4. Bölgesel ekonomilerde ortaya çıkabilecek bozulma bir başka maliyet unsuru olarak karşımıza çıkar. Sermaye hareketlerinin serbest olmasıyla, parasal entegrasyonda, bazı bölgelerin ve bazı ülkelerin sıkıntıya düşmesi söz konusu olabilir. (Verdoorn kanunu)

Kayıplar

Entegrasyon
derecesi

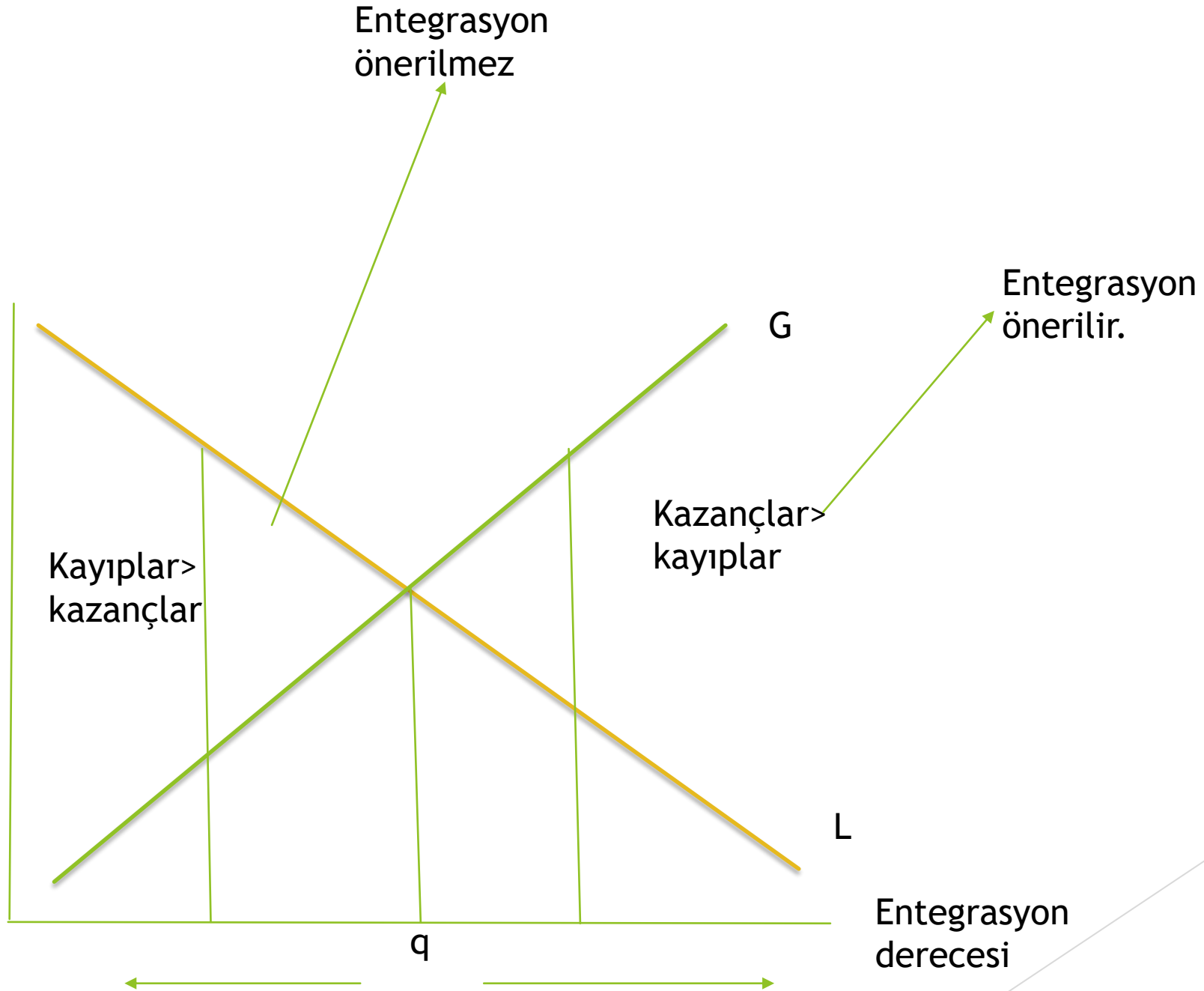
Optimum Para Sahası

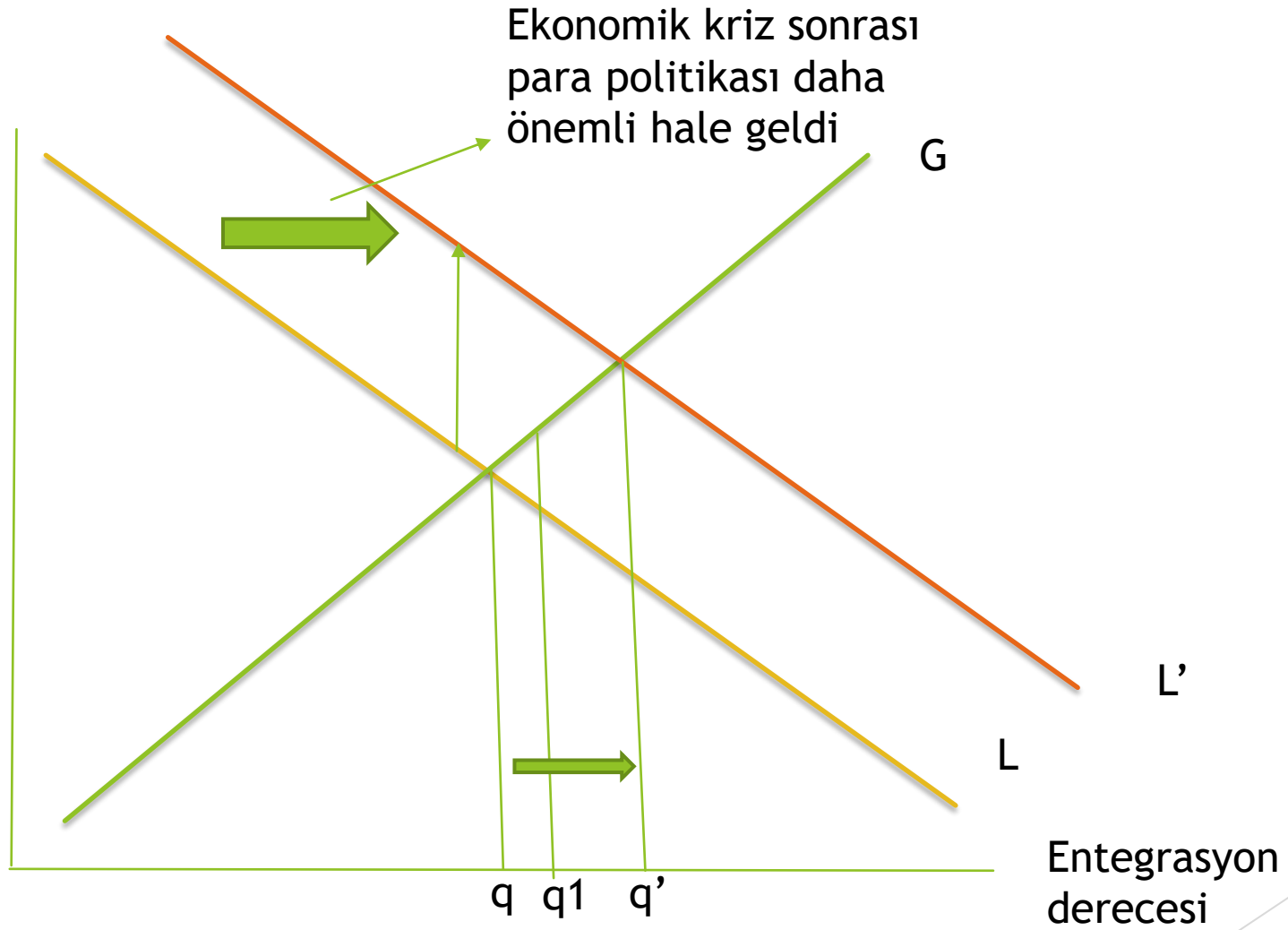
Şekil 10-4 Para birliğinin faydası

Para birliğinin faydası ekonomik entegrasyon arttıkça artar.

kayıp ve
Kazançlar

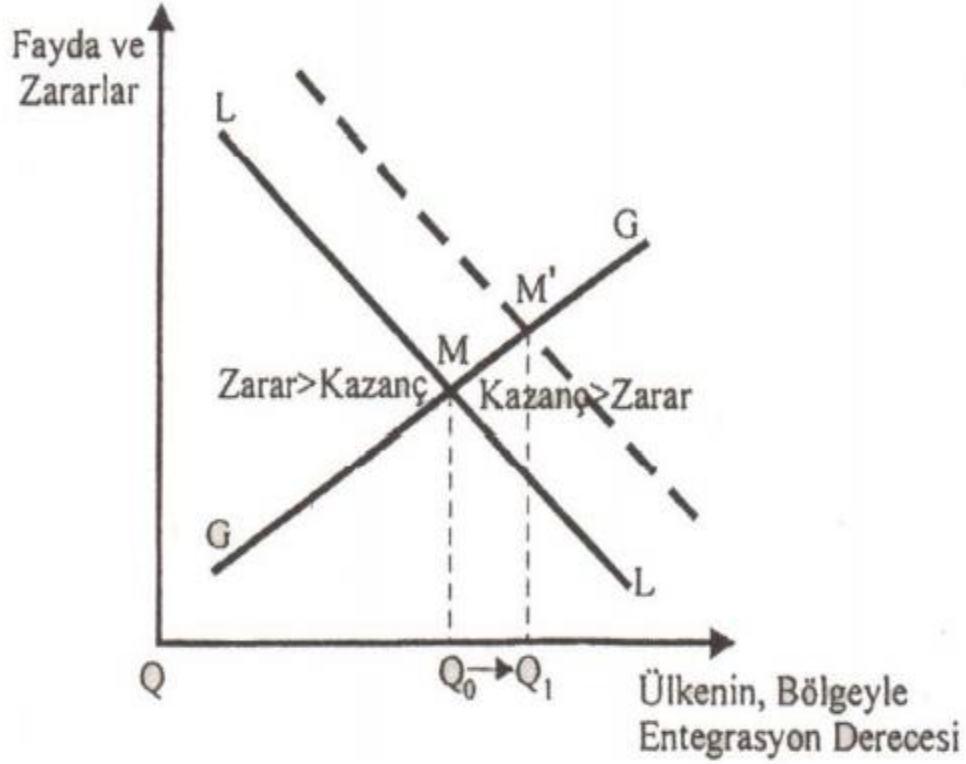
kayıp ve
Kazançlar

Şekil 10-5 Para birliğinin zararı

Maliyetler, entegrasyon arttıkça azalıyor.

Şekil 10-6 Optimum para sahası

Ülkenin entegrasyondan yarar görmesi için en az Q_0 olmalı.

Diyelim ki bir kriz oldu para politikasına daha çok ihtiyacımız var. O zaman LL eğrisi sağa kayar.

PARA BİRLİĞİ'NE YENİ YAKLAŞIMLAR

- ▶ Para birliği ile ilgili iktisadi analizlerin ortaya atıldığı 1960'lı yıllarda iktisadi düşünce sistemine büyük ölçüde Keynesyen okul hakim olmuştur. Para ilüzyonu, ücret ve fiyat katılıkları ile birlikte otoritelerin aktif iktisat politikası uygulayarak Phillips Eğrisi uyarınca işsizlik ve enflasyon tercihinde bulunabileceği genel kabul görmüştür.
- ▶ 1990'lı yıllarla birlikte Avrupa parasal entegrasyonundaki gelişmeler ise para birliği ile ilgili analizleri yeniden akademik tartışmaların merkezine taşımıştır. Ancak ilgiden uzak kaldığı bu 20 yıl içinde para birliğinin geleneksel varsayımları teker teker yıkılmıştır.
- ✓ Friedman'ın doğal işsizlik oranı
- ✓ Zaman tutarsızlığı

- ▶ Şokların benzerliği
- ▶ Endojen para birliği (Frankel ve Rose (1998))
- ▶ Global Finansal Kriz ise bizi yeni bir noktaya getirdi? Acaba para politikasında kontrolü kaybetme Avrupa için kötü mü oldu?
- ▶ Krugman «Optimum para sahası teorisi'nin intikamı»

PARA BİRLİKLERİ: UYGULAMADAN ÖRNEKLER

1. Başarısız Para Birlikleri

► Kolonyal Yeni İngiltere

1750'ler civarında Yeni İngiltere Kolonilerinde bir para birliği mevcuttu. Dört koloniden her birinin (Connecticut, Massachusetts Bay, New Hampshire, Rhode Island) parası diğerinde dolaşımda bulunuyor ve vergi ödemelerinde bile kullanılıyordu. Yaklaşık bir asır yaşadıktan sonra birlik bu kolonilerin en büyüğü Massachusetts'in hakimiyeti altına girdi.

► Latin Para Birliği

1860'ların ortalarında, Fransa, Belçika, İsviçre, İtalya ve Yunanistan, döviz kurlarının ilk defa düzenlendiği bir para birliği kurdular. Altın ve gümüş para basımı bu kurlara sadık kalmak şartıyla serbestti ve bu paralar bütün ülkelerde kabul görüyordu. Ülkelerin basacağı ufaklık gümüş paralar ise sadece basan ülkenin sınırları içinde dolaşabilirdi. 1920'den sonra birbirlerinin paralarını kabul etmediler.

► İskandinav Para Birliği

1870’li yıllarda, Latin Para Birliği’ne benzer şekilde İsveç, Danimarka ve Norveç arasında kurulmuştur. Ülkelerin altın paraları (madeni) bütün ülkelerde dolaşım hakkına sahipti. Ufaklık paralar (subsidiary coins) da dolaşabiliyordu. 1900’lere kadar, bütün ülkelerdeki bankalar başa baş değerinden banknot kabul ediyordu. 1905’e kadar döviz kurlarının kota edilmesi ile birlik tamamlanmış oldu. Ancak Birinci Dünya Savaşı’nın ihtiyaçları ve sınırlı altın stokları sıkıntı yaratmaya başladı. 1924’te bu paraların İsveç’e girişı yasaklandı ve bu da birliğin sonu oldu.

► Doğu Afrika Para Sahası

İngiliz sömürge idaresi altındayken Kenya, Uganda, Tanzania ve Zanzibar arasında kurulmuştur. Bu ülkelerde para politikası bir kurul tarafından idare ediliyordu. 1922’de bu ülkelerde Doğu Afrika Şilini ortak para olarak kabul edildi. Bu para Sterlinle değıştiriliyordu. Doğu Afrika bağımsız olduktan sonra da, Sterlin sahasının bir parçası olarak kaldı ve bu kolonyal para paundla değıştirilebiliyordu. Fakat ülkeler bağımsız para politikası takip etmeyi de arzu ediyorlardı. Böylece her biri kendi Şilini çıkardı ve bu paralar ülkelerin tamamında dolaşımdaydı. Paunda da dönüşmeleri mümkündü. Sterlinin değer kaybetmesi ile birlik 1977 yılında dağıldı.

2. Yaşayan Para Birlikleri

► Zollverein (Alman Gümrük Birliği)

Politik birlik gayretine rağmen, Almanya 1800'leri ilk çeyreğinde 39 parça durumundaydı. Her birinin kendi para standardı vardı. Kimininki ise altındı. 1815 Viyana Kongresi sonrasında emek hareketleri serbest bırakıldı. Fakat çok büyük sayıda madeni para, ticareti ve faktör hareketlerini zor ve pahalı yapıyordu. 1834 yılında Alman Gümrük Birliği, sınırlarındaki muamele maliyetlerine son vermek niyetiyle kuruldu. 1838'de devletçiklerin çoğu çift para (Thaler ve Gulden) standardı üzerinde anlaştı ve aralarında seçim yapmada serbest bırakıldı. Prusya'nın önderliği 1871'de sağlanan Alman birliğine kadar devam etti. Prusya Bankası Reichsbank'a dönüştürüldü. Bu durum İkinci Dünya Savaşı'na kadar devam etti ve bugünkü Bundesbank'ın gelişmesini sağlayarak görevini tamamladı.

► Afrika Mali Topluluğu Frank Sahası

Afrika'nın batısında ve merkezindeki eski Fransız kolonileriyle bir İspanyol kolonisinin oluşturduğu en başarılı modern para birliklerinden biridir. Coğrafi alanı büyük, politik ve etnik olarak ayrı milletlerin 30 yıldan fazla sürmüş bir para birliğidir. Fransız Frankı'nın 1/50 değerinde bir ortak para kabul ettiler. Rezervlerini Fransa hazinesi tutuyordu. Birliğin frankının Fransız Frankıyla değişimine sınırlamalar getirilmiştir. Ticaret ve sermaye kontrolleri de vardı. Ancak konvertibilite Fransız hazinesi tarafından garanti edilmişti. Fransa bu sistemin hala can alıcı noktalarından biridir. Bölgeyi oluşturan ülkeler üzerinde otoritesi ve onların politika yapmasına etkisi vardır. Onlara direkt yardım ve destek vermektedir.

► Belçika/Luxemburg Birliği

Belçika ve Luxemburg kendi Franklarının başa baş değerinden birbirine bağlayıp ülkelerinde dolaşımlarını serbest bıraktılar. Para politikası etkin olarak Belçika'nın kontrolü altında idi. 1999 yılından sonra bu iki ülkede Euro'ya geçiş yapmıştır.

► İsviçre/Lihenstayn Birliği

İsviçre parası, her iki ülkenin de parasıdır. Para politikası İsviçre milli bankası tarafından yürütölmektedir.

► Fransa/Monako/Andora Birliği

Hem Monako hem de Andora Fransız Frankını kullanmaktadır. Andora aynı zamanda İspanyol Pesetasını da kullanmaktadır. Para politikasının tam kontrolü Fransız otoritelerinin elindedir. 1999 yılıyla birlikte Fransız Frankı yerine Euro kullanılmaya başlanmıştır.

► İtalya/San Marino/Vatikan Birliği

Vatikan kenti Vatikan lirasını basabilmekte ve hem Vatikan'da hem de San Marino'da dolaşıma sunmaktadır. San Marino da kendi ufaklık parasını basabilmektedir. Ancak her iki ülkede de parasal otorite ve para politikası İtalya'nın elindedir. İtalya'nın Euro'ya geçmesi ile bu ülkelerde de Euro kullanılmaya başlanmıştır.

► ABD/Liberya Birliği

1948 yılında, Liberya doları başa baştan ABD Dolarına bağlanmıştı. ABD Doları bu ÷lkede dolaşıma girdi ve dolaşımdaki tek kağıt para olarak kaldı. Liberya'da sadece küçük ödemelerle kullanmak üzere madeni küçük paralar basılıyordu. 1980'lerin başında Liberya, kendi parasına olmamasına, basacak imkanının yokluğuna rağmen ABD Dolarının kullanımıyla empoze edilen disiplini bozdu. Liberya 5 Dolarlık demir paralar basmaya başladı ve onları askeri ve sivil hizmetlerde kullandı. Liberya'da döviz kontrolü olmadığı için sonuç Gresham Kanunu oldu. Liberya'nın bastığı paralar ABD Dolarının çoğunu piyasadan kovdu.

► ABD/Panama Birliği

1924'te Panama Balboası ABD Dolarına bağlandı. Panama merkez bankası para basmaktaysa da, para arzı üzerindeki kontrol ABD'nin elinde.

Avrupa Ekonomik ve Parasal Birliği

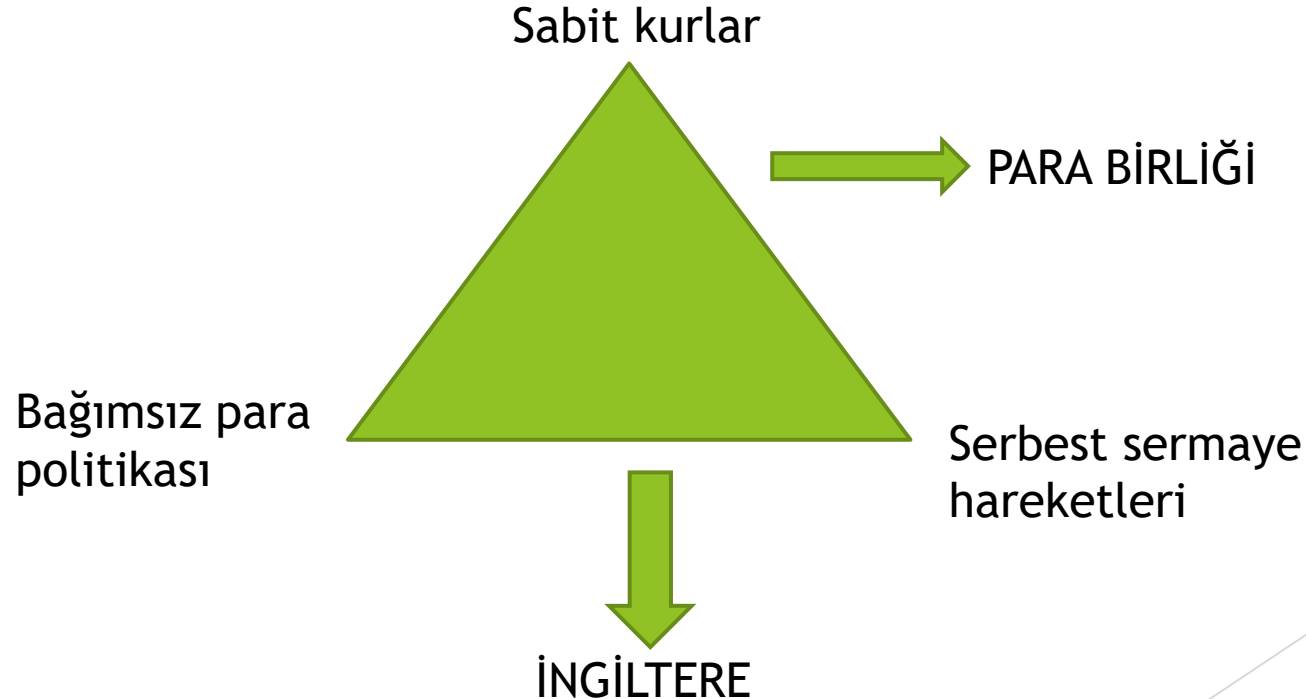
- ▶ Bretton Woods 1971’de fiilien çöktü.
- ▶ Avrupa’da altılılar (Almanya, Fransa, İtalya, Hollanda, Belçika ve Lüksemburg) yılan uygulaması başlattılar. Tüneldeki yılan sistemi Werner Planı’na dayanır. Ve aslında bu plan Avrupa’da ekonomik bütünleşme sürecinde önemli bir yer tutar. Bu plana monetaristlerle ekonomistlerin görüşlerinin kaynaştırıldığı bir plan gözüyle de bakılabilir. Werner Planı ile getirilen yılan sistemi dalgalanma marjlarının daraldığı bir sistemdir. Sisteme katılan ülkelerin paraları birbirlerine karşı % 1,2’lik, dolara karşı ise % 1,5’lik sınırlar içerisinde dalgalanabilirdi. Buradaki ilk yüzde yılanı, ikincisi ise tüneli oluşturur.
- ▶ Avrupa Birliği ekonomilerinin bu hızlı dalgalanma karşısındaki sıkıntısını gidermek üzere, kuruluştaki olduğu gibi parasal bir mekanizmanın oluşturulmasında da Almanya ve Fransa başı çekmiştir. 6-7 Temmuz 1978 Bremen Zirvesinde yıkılan yılan uygulamasının yerine Avrupa Para Sistemi kurulmuştur ve Mart 1979’da da faaliyete başlamıştır.

Avrupa Para Sistemi:

Avrupa Para Sisteminin üç temel mekanizması vardır.

- 1) döviz kuru mekanizması
- 2) ECU
- 3) Kredi imkanlarıdır.

→ Ancak bu sistem 90'lı yılların başında spekülatif ataklara maruz kaldı. İmkânsız üçlü problemi ortaya çıktı.

Maastricht Sonrası: Ekonomik ve Parasal Birlik (EPB)

Maastricht Antlaşması adıyla bilinen Avrupa Birliği Antlaşması 1992’de imzalanmıştır. Bu anlaşma ile para birliğine geçiş için üç aşamalı bir süreç öngörülmüştür. Ortak para olarak EURO olarak belirlenmiş ve 1999 yılından itibaren Euro’ya geçilmesi kararlaştırılmıştır. Bu süre içinde de ülkelerin enflasyon, faiz oranı gibi makro büyüklüklerde yakınsamaya gitmesi öngörülmüştür.

EPB’nin son aşamasına geçecek ülkenin;

- ✓ Enflasyon oranı en düşük enflasyon oranına sahip üç üye ülkenin enflasyon oranları ortalamasının %1.5’inden fazla olmamalıdır.
- ✓ Bütçe açığı ülkenin GSYİH’sının %3’ünü aşmamalıdır ve ulusal borcu GSYİH’sının %60’ını aşmamalıdır.
- ✓ Uzun vadeli faiz oranı en düşük enflasyon oranına sahip üç ülkenin uzun vadeli faiz oranı ortalamasından %2 fazla olmamalıdır.
- ✓ Döviz kuru istikrarlı olmalıdır. DKM’da en az iki yıl süre ile bulunmuş olmalıdır.

- ▶ Avrupa Konseyi'nin 1995 yılı sonunda Madrid'de yapılan zirvesinde, ortak para birimin adı "Euro" olarak belirlenmiş ve bu para birimine 1 Ocak 1999'da geçilmesine karar verilmiştir.
- ▶ Yakınsama kriterlerini yerine getiren 11 ülke 1999'un başında 3. Aşama'ya geçmişlerdir. Bu aşama da iki alt aşama olarak gerçeklemiştir. 1 Ocak 2002'ye kadar Euro sadece kaydi para olarak işlem görmüştür. Bu aşamanın başında kurlar geri dönülmez şekilde birbirlerine bağlanmışlardır.
- ▶ **Yunanistan** kriterleri tutturamadığı için, **İsveç** ise DKM'da iki sene kalma şartını yerine getiremediği için üçüncü aşamaya geçememişlerdir. **İngiltere** ve **Danimarka** ise sisteme katılmayacaklarını önceden bildirdiklerinden değerlendirilmeye alınmamışlardır.

EPB’de Para Politikası

Avrupa Merkez Bankaları Sistemi (AMBS); Avrupa Merkez Bankası (AMB) ve 27 AB ülkesi Merkez Bankalarından oluşmaktadır. AMBS; Euro Bölgesine dahil olsun ya da olmasın tüm AB ülkelerinin Merkez Bankalarını kapsamaktadır.

Eurosistem, Euro Bölgesine dahil olan ülkelerin Merkez Bankalarını ve AMB’nı ifade etmektedir (Issing, 2008). Yasal statüsü olmayan bu kavram ilk defa Lisbon Antlaşmasında yasal statüye kavuşmuştur.

Para politikasının temel hedefini fiyat istikrarını sağlamak olarak belirlemiştir. Aynı zamanda fiyat istikrarını zedelememek kaydıyla tam istihdamı sağlamak gibi genel ekonomik politikalara da destek verebilir.

Ekim 1998’de bu maddede belirlenen ana hatlarla; AMB stratejisini kendi belirlemiştir. Strateji iki temele dayanmaktadır. Bunlar; antlaşmada ortaya konan amacın yorumlanması ve bu görevi yerine getirmek için analitik çerçevenin çizilmesidir. AMB yetkisini sayısal ölçülerle tanımlarken Uyumlaştırılmış Tüketici Fiyatları Endeksi (Hamonized Consumer Price Index, HCPI)’nin %2’nin altında kalması hedefini belirtmektedir.

EPB’de Maliye Politikası

AMB’nın fiyat istikrarına olan aşırı bağılılığı EPB kapsamında para yaratılarak kamu maliyesinin sürdürülebilirliğinin sağlanmasının önünde bir engeldir. Ayrıca Avrupa Birliği Antlaşmasında ülkelerin kurtarılamayacağı açıkça belirtilmektedir.

Bu baskıları önlemek için EPB kapsamında maliye politikasını ilgilendiren bir takım önlemler alınmıştır.

Ülkeleri mali disipline sevk etmek için Avrupa Birliği Antlaşması’nın 104. Maddesi uyarınca Avrupa Komisyonu yetkili kılınmıştır. Bu maddeye göre Komisyon “**aşırı açık**”tan kaçınmak üzere ülkelerin maliye politikalarını izlemek ve gerekirse cezalar vermekle sorumludur.

Aşırı açık prosedürünün uygulanmasındaki eksiklikler ve artan kamu açıkları EPB üyelerini bütçe disiplinini sağlamak için yeni önlemler almaya itmiştir. 1996’da Dublin’de yapılan Komisyon toplantısında **İstikrar ve Büyüme Pakti (Stability and Growth Pack, SGP)**’nın ilkeleri üzerinde anlaşmaya varılmıştır.

İstikrar ve Büyüme Paktının üye ülkelerde aşırı açık ve yüksek borç seviyesini engelleyemeyeceğinin anlaşılması üzerine reform arayışları başlamıştır. Bu anlamda Mart 2011'de **Avrupa Rekabet Paktı (Euro Plus Pact)** ile SGP'nin bazı eksiklikleri giderilmeye çalışılmıştır.

2 Mart 2012 yılında **İstikrar, Koordinasyon ve Yönetim Antlaşması** daha bilinen adıyla **Mali Sözleşme** Çek Cumhuriyeti ve İngiltere dışında tüm AB üyeleri tarafından imzalanmıştır. Lisbon Antlaşmasının onaylanmasından alınan derslerle bu antlaşma her üye ülkenin imzalamasına gerek duyulmadan 12 Euro Bölgesi üyesi imzaladığı için 1 Ocak 2013'te yürürlüğe girmiştir.

Mali sözleşmenin de iki önemli bölümü vardır. İlki otomatik düzeltme mekanizması da içeren dengeli bütçe kuralıdır (koruyucu ayak); ikincisi ise aşırı açık prosedürünün güçlendirilmesidir (düzeltici ayak). Mali kural ülkelerin orta vadeli hedeflerini yansıtacaktır, ki bu da yapısal bütçe açığının GSYİH'nın %0.5'inden fazla olmaması anlamına gelmektedir

Kriz sonrası para birliği tartışmaları:

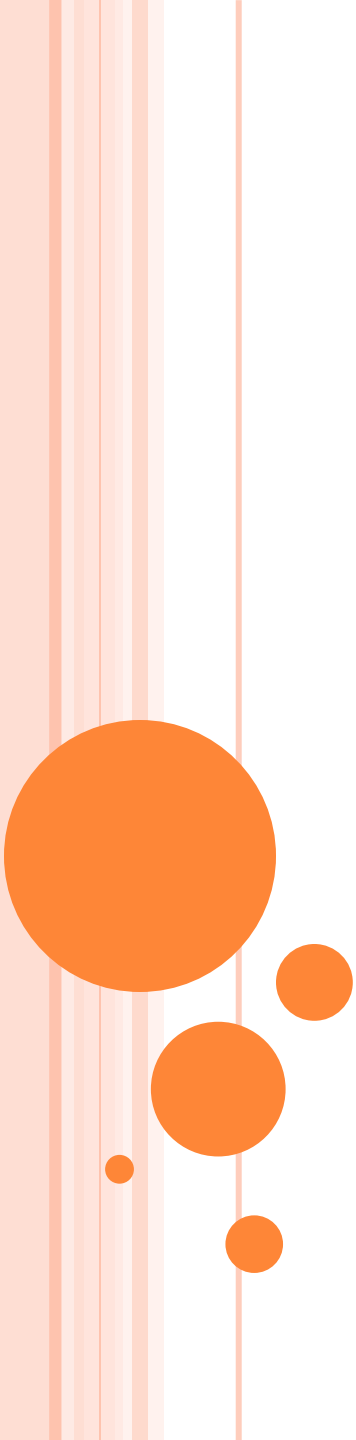
2007 Ağustos ayında ABD mortgage piyasalarında başlayıp, Eylül 2008’de Lehman Brothers’ın iflası ile birlikte globalleşen krize ülkeler derhal para politikası ile müdahale etmişlerdir. Başlıca Merkez Bankaları -özellikle ABD Merkez Bankası FED ve İngiltere Merkez Bankası, BoE- aktif davranarak politika faiz oranlarını düşürmüşlerdir.

AMB ise önceleri bu süreçte daha tutuk davranmıştır. Bunun en önemli nedeni Almanya Merkez Bankası (Bundesbank) modelinde kurulmuş olması ve kriz yönetimine uzak durmasıdır. Diğer merkez bankaları kriz yönetiminde aktif rol alırken, AMB kriz yönetimini ulusların kendilerine bırakmıştır. Kriz derinleşip borç krizine dönüştükten ve para birliğinin geleceğinin tartışılmaya başlanmasından sonra, AMB Başkanı Draghi “*Euro’yu kurtarmak için ne gerekirse yapılacağını*” açıklamış ve bu noktadan sonra daha aktif davranan AMB sorunlu devlet tahvilleri piyasasına müdahale etmiştir.

Avrupa’da finansal kurumları kurtarmak hükümetlere kalmış, bütçe açıkları artmıştır. Yunanistan ile başlayan borç krizi; İrlanda, Portekiz ile devam etmiş, bu ülkelerin piyasalara erişimi kesilmiş ve AB-AMB-IMF destekli programlarda kurtarılmışlardır. Ardından benzer korkular iki büyük AB ülkesi İtalya ve İspanya’ya da sıçramış, bu ülkelerin faizleri görülmemiş seviyelere ulaşmıştır.

► Bu durumda birlik dağılmalı mıdır?

Yunanistan krize girdiğinden beri ülkenin para birliğinden çıkması kendi ulusal parası olan Drahmi'yi yeniden tadavüle sokması tartışma konusu olmuştur. Kendi parasını kullandığında parası değer kaybına uğrayacak ve rekabet avantajı elde edecektir. Ancak bu oldukça maliyetli bir süreçtir. Ayrıca Yunanistan'ın yapısal bazı problemleri olduğu açıktır. Bu aksaklıklara rağmen daha önceki para birliği deneyimleri bize para birliğinin devamını sağlayanın politik istek olduğunu göstermiştir. Bu doğrultuda EPB'de politik istek olduğu sürece 203 sistemin eksik yanları düzeltilerek yola devam edilecektir. Draghi'de EPB için “tamamlanmamış bir birlik” tanımlamasını yapmaktadır.

10. MAL PİYASALARINDA TİCARETİN SERBESTLEŞTİRİLMESİ

GATT 1947'DEN GATT 1994 VE DTÖ'NE

- Bu konudaki çabalar dünya ticaretini serbestleştirme görüşmelerinin yapıldığı **1941 Atlantik** ve **1942 Lend Lease** Anlaşmasına kadar götürülebilir.
- 30 Ekim 1947'de ise **Tarife ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT)** imzalandı.

GATT'IN İLKELERİ

- En Çok kayırılan Ülke Kuralı
- Fiyat Mekanizmasına Sadakat Kuralı
- Ticaret Savaşına Muhalefet Kuralı
- Ticaret Kısıtlamalarını Tedricen Azaltma Kuralı
- GATT ve Haksız Rekabet

DÜNYA TİCARET İNİN GELİŞİMİ VE GATT

○ Sanayileşmiş Ülkeler Açısından

Sanayileşmiş ülkeler arasında tavizler sistemine dayanmaktadır. Kendi aralarında tarife %3 düzeylerine çekilmiş olsa da sanayileşen ülkelere %25'e varan tarife uygularlar.

○ Sanayileşen Ülkeler Açısından

GATT kanalı ile gerçekleştirilen tarife indirimlerinden bu ülkeler pek yararlanamaz çünkü bu ürünler ileri teknolojiye ihtiyaç duyar. Bu ülkeler bu ürünleri üretemez.

DÜNYA TİCARET ÖRGÜTÜ VE GATT-1994

- DTÖ; Marakeş Anlaşmasıyla kurulmuştur. Anlaşmanın eklerinde şunlar yer almaktadır:
 - *Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT 1994)*
 - *Hizmet Ticareti Genel Anlaşması (GATS)*
 - *Ticaretle İlgili Fikri ve Sınai Mülkiyet Anlaşması (TRIPS)*
 - *Anlaşmazlıkların Çözümlemesini Destekleyen Prosedürler, Kurallar ve Kavramları*
 - *Ticaret Politikasını Yeniden İnceleme Mekanizması ve onaylayan ülkelerin çok yanlı ticaret anlaşmaları*

DTÖ VE GATT : ANA FARKLILIKLAR

- **Yapı:** GATT kurallar setiydi, DTÖ sürekli yapısı ve özel sekreterliği olan daimi bir kurumdur.
- **Faaliyet Alanı:** GATT mal ticaretinde kullanılmaktaydı ancak DTÖ, mal ticaretinin yanında hizmet ticareti ve fikri mülkiyet haklarını da kapsar.
- **Anlaşmazlıkların Çözümlemesi:** DTÖ'de daha süratli ve otomatiktir. Eski sisteme göre daha az tıkanmaya yol açar.

DTÖ'NÜN HEDEFLERİ

Ülkeler,

- Kendi nüfuslarının hayat standardını yükseltmek
- Ekonomilerinde tam istihdamı sağlamak
- Reel gelirlerinin sürekli yükselmesini sağlamak
- Pazarlarına yönelik talebi desteklemek
- Mal, hizmet üretimi ve ticaretini desteklemek ve dünya imkanlarının optimal kullanımına müsaade ederken gelişmeyi destekleyebilmek
- Çevreyi korumak

gibi hedeflerle yola çıkmışlardır.

DTÖ'NÜN YAPISI

- Bakanlar Konferansı
- Genel Kurul
- Anlaşmazlıkları Çözümleme Organı
- Kurullar

Mal Ticaret Kurulu

Hizmet Ticareti Kurulu

TRIPS Kurulu

- Komiteler

Ticaret ve Gelişme Komitesi

Ödemeler Bilançosu Kısıtlamaları Komitesi

Bütçe, Maliye ve Yönetim Komitesi

➔ **DTÖ oybirliği ile karar alır.**

DTÖ'NÜN TEMEL İLKELERİ

- Ayırimsız ticaret
- En fazla kayırılmış ülke
- Ulusal davranış
- Şeffaflık
- Pazara giriş serbestisi
- Bağlayıcı tarifeler

DTÖ'DE ANLAŞMAZLIĞIN ÇÖZÜMLENMESİ

- İlgili üyeden gelen istekle başlar
- Danışma çözemezse, bağımsız ticaret uzmanlarından jüri kurulur.
- Jüri raporu, aksine bir konsensüs olmazsa kabul edilir.
- Eğer zaman limiti içinde tavsiyelere uyulmazsa tazminat uygulanır.

DÜNYA TİCARETİ

- 1970'lere kadar ticaretle hızlı bir artış yaşanmıştır. Bu artış 1980 ve 90'lı yıllarda nispeten hız kesmiş, 2000'li yıllarda ise yeniden tırmanışa geçmiştir.
- Ancak 2008 krizi bu gelişmeyi sekteye uğratmıştır.
- Dünya ticaretinin 2007 yılında %13.3'ü NAFTA, %38'i AB, %2.2'si EFTA tarafından gerçekleştirilmiştir.

Dünya, Mal İhracatı, Üretimi ve GSYİH'sı (2000=100)							
	1950	1960	1970	1980	1990	2000	2007
Toplam ihracat	-	-	-	-	-	-	-
Hacim	5	10	22	37	54	100	146
Değer	1	2	5	32	54	100	217
Üretim	10	23	42	60	78	100	121
Tarım							
Değer	5	2	12	54	76	100	204
Hacim	17	28	41	58	68	100	133
Üretim	29	40	51	63	81	100	118
Petrol ve Maden							
Değer	1	2	6	67	58	100	309
Hacim	12	26	52	62	69	100	126
Üretim	25	38	65	85	86	100	111
İmalat							
Değer	0	1	4	23	51	100	202
Hacim	2	5	15	29	50	100	154
Üretim	10	18	37	57	76	100	124
GSYİH	15	23	39	58	79	100	122

Entegrasyon Gruplarının İhracatı ve İhracat Payları (1997 ve 2007)

	1997	Pay	2007	Pay
Dünya	5591	100	13950	100
EFTA	136	2,25	313	2,24
AB	2357	42	5319	38,13
NAFTA	1014	18	1853	13,28
And. Top.	25	0,4	76	0,54
CACM	12	0,2	27	0,19
CARICOM	6,3	0,1	21,4	0,14
MERCOSUR	83	1,48	224	1,6
CEMAC	7,5	0,11	30	0,2
COMESA	27	4,8	97	0,7
ECCAS	14	0,25	72	0,51
ECOWAS	25	0,4	85	0,6
SADC	50	0,8	139	1
WAEMU	7,3	0,11	14,5	0,1
ASEAN	356	6,36	864	6,2
GCC	133	2,3	549	3,93
AGU(50)	28	0,5	126	0,9
WTO (153)	5416	96,8	13163	94,35

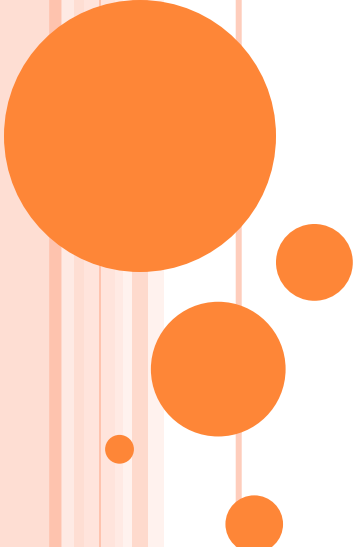
TARİFE DÜZEYLERİ

- Gelişmiş Ülkelerde tarife düzeyleri daha düşüktür. ABD, AB ve Japonya için ortalama tarife oranı %3.5-5 arasındadır.
- Gelişmekte Olan ve Az Gelişmiş Ülkelerde ise daha yüksektir. Bazı ülkelerde %100'ü aşabilmektedir.
- Tarım sektörü ise tüm ülkelerde genelde daha yüksek tarife oranına sahiptir.

Dünya Ticaret Verileri ve Küresel Krizin Etkisi									
	Dünya Hizmet Ticareti		Dünya Mal Ticareti		Dünya Mal Ticareti Birim Değer Endeksi		Dünya Mal Ticareti Hacim Endeksi		Dünya GDP'si (Trilyon Dolar)
	İhracat	İthalat	İhracat	İthalat	İhracat	İthalat	İhracat	İthalat	
2003	1851,37	1792,78	7590	7869	110,7	110,0	105,3	105,9	38,621
2004	2250,43	2146,01	9223	9574	110,7	110,2	109,9	110,3	43,512
2005	2516,19	2384,27	10509	10870	107,1	106,6	106,4	106,3	47,104
2006	2845,41	2665,98	12131	12461	106,3	106,6	108,7	108,2	51,034
2007	3421,35	3174,47	14023	14330	108,6	108,3	106,5	106,1	57,530
2008	3847,06	3635,06	16160	16572	113,1	113,2	102,0	102,4	63,070
2009	3488,68	3300,08	12555	12782	88,2	88,5	87,8	86,9	59,776
2010	3827,68	3613,44	15301	15511	106,7	106,6	114,1	113,7	65,588
2011	4295,42	4055,86	18338	18503	113,8	113,5	105,5	105,2	72,659
2012	4397	4173,93	18496	18713	97,9	98,4	102,3	102,1	74,154
2013	4644,38	4381,35	18954	19026	99,4	99,3	102,9	102,1	76,236
2014			19002	190091	97,9	98,1	102,5	102,4	77,845

11. AB VE TÜRKİYE AB İLİŞKİLERİ

AB'NİN KURULUŞU

- AB'nin kuruluşunu 5 temel teze dayanarak açıklayabiliriz:
 - 1) Çatışma tezi
 - 2) ABD'nin yayılma politikasının sonucu Avrupa'nın sıkışması
 - 3) Almanya ve Fransa arasındaki çatışmayı önlemek için kömür ve çeliğin kontrolünü sağlamak
 - 4) Ekonomik görüş: daha büyük pazar
 - 5) Avrupa'nın ortak geçmişi, değerleri ve hedefleri doğrultusunda bütünleşmesi

- **1951’de Paris Antlaşması imzalandı- Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT) kuruldu.**
→ Almanya, Fransa, İtalya, Belçika, Hollanda, Lüksemburg (Altılılar)
- **1957’de Roma Anlaşması imzalandı- Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (EUROATOM) ve Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) kuruldu.**
- Bunlar 1969 yılında **Füzyon Anlaşması** ile birleştirilmiştir.

- **1. genişleme:** İngiltere, İrlanda ve Danimarka (1973'te tamamlandı)
- **2. genişleme:** Yunanistan (1981)
- **3. genişleme:** İspanya ve Portekiz (1986)
- **4. genişleme:** Avusturya, İsveç ve Finlandiya (1995)
- **5. genişleme:** Macaristan, Polonya, Çek Cumhuriyeti, Slovakya, Slovenya, Letonya, Litvanya, Estonya, Malta, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (2004) Romanya, Bulgaristan (2007), Hırvatistan (2013)

AB'NİN KURUMLARI

- Komisyon
- Konsey
- Avrupa Parlamentosu
- Adalet Divanı
- Denetçiler Mahkemesi

AB başarılı olmuş mudur?

AB'NİN ORTAK POLİTİKALARI

- Ortak Tarım Politikası
 - Ortak Ticaret Politikası
 - Ortak Sanayi ve Rekabet Politikası
- AB' de bunların yanı sıra **Maastricht Anlaşması-1993** (Avrupa Birliği Anlaşması) ile para birliği kurulması ve dolayısıyla ***ortak para politikasına*** geçme kararı alınmıştır.
- Hangi ülkelerin para birliğine geçeceğine ise Maastricht kriterlerine göre karar verilmesi öngörülmüştür.

Maastricht Yakınsama Kriterleri:

Euro kullanacak ülkenin;

- 1) Enflasyon oranı birliğin en düşük enflasyon oranına sahip üç ülkesinin enflasyon oranları ortalamasından 1.5 puan fazla olamaz
- 2) Faiz oranı birliğin en düşük enflasyon oranına sahip üç ülkesinin faiz oranları ortalamasından 2 puan fazla olamaz
- 3) Bütçe açığı /GSYİH %3'ten fazla olamaz
- 4) Genel hükümet borcu /GSYİH %60'dan fazla olamaz
- 5) Kuru son iki yıl içinde EURO ile istikrarlı olmalıdır. Döviz Kuru Mekanizmasına dahil olmalıdır.

AMSTERDAM ANLAŞMASI (1997)

Ekonomik büyüme ve istihdam kapasitesinin arttırılmasına odaklanmıştır. Avrupa Parlamentosunun yetkilerini arttırmıştır.

NİCE ANLAŞMASI (2003)

Kurucu anlaşmaların maddeleri üzerinde düzenlemeler yenilikler yapılmıştır.

LİZBON ANLAŞMASI (2009)

Daha bütünleşmiş bir AB hedeflemektedir.

TÜRKİYE'NİN AB ÜYELİĞİ

Türkiye neden AB'ye üye olmak istemektedir?

- 1) Yunanistan üye olmuştur.
- 2) Avrupa ile yakınlık kurmak tarihimizde vardır.
- 3) Askeri sebepler : NATO üyeliği gibi
- 4) İç ve uluslararası siyaset tarzımız açısından kendimizi Avrupa'da görmekteyiz
- 5) Kültür-medeniyet- modernizm üçlüsü
- 6) Ekonomik avantajlarından yararlanma

AB İLE İLİŞKİLERİMİZİN GEÇMİŞİ

- 1959 -Yunanistan'ın hemen ardından başvuru
- 1964- Ankara Antlaşması
- 1973- Katma Protokol

Türkiye ve AB arasındaki ortaklık organları:

- Ortaklık konseyi
- Ortaklık komitesi
- Karma parlamento komisyonu

Türkiye'nin Rekabet Ortamı

İş Ortamı

Türkiye'de iş yapmak oldukça zordur. İşe alma ve işten çıkarma zordur, iş açma ve işi kapatmada prosedürler vardır. OECD ortalamasının altındadır.

İmalat Sanayiinde Teknolojinin Ağırlığı

İmalat sanayiinde teknolojinin payı %6.3 ihracatta %6 iken AB'nin ihracatında %21.5'tir.

Dünya'daki rekabet gücü sıralamamız

Dünya Ekonomik Forumu 2014-2015 rekabet gücü raporunda göre Türkiye, 144 ülke arasında 45. olmuştur.

Sanayimizin Emek Maliyet ve Verimliliklerini AB ile Karşılaştırma

- 2004 verimlilik rakamları karşılaştırıldığında ABD'nin 4 kat, Almanya'nın 2,5 kat Polonya'nın 1,5 kat daha verimli olduğu görülmektedir.
- Türkiye 1970 ve 80'li yıllara göre verimliliğini arttırmış olsa da istenilen düzeyde değildir.

AB'de devlet yardımları önemli bir yer tutmaktadır.

Devlet yardımlarının büyük bir bölümünü sanayiye aktarmaktadırlar.

TÜRKİYE'NİN TAM ÜYELİK BAŞVURUSU

- 14 Nisan 1987'de Türkiye tam üyelik başvurusunda bulundu.
- 18 Aralık 1989'da cevap geldi.
- Bir çok neden sayıldı ve Türkiye'nin tam üye olma hakkı göz ardı edilmeksizin, üyeliği kabul edilmedi.

→ Değerlendirme ve Hedeften Sapma (mı?)

Ekonomik entegrasyonun başarılı bir örneği olan AB'de Türkiye'nin yeri olacak mı? Şu sorular sorulabilir:

- 1) Türkiye Avrupalı bir ülke midir?
- 2) Öngörülen kriterlerden hangilerine sahiptir?
- 3) Türkiye'de AB karşıtı kesimler var mıdır?

GÜMRÜK BİRLİĞİ

- 95/1 sayılı Ortaklık Konseyi kararı gereği 1.1.1996'dan itibaren uygulamaya konulmuştur.
- Gümrük vergileri ve eş etkili uygulamalar sona erdirilmiş ve 3. ülkelere ortak tarifeye geçilmiştir.
- Demir-çelik, kömür ve nükleer enerji maddeleri ile tarımı kapsamaz.
- Gümrük birliğinin en önemli yararları; kamu güvenliği, kamu sağlığı, çevre gibi konulara önem verilmesinin yanında, transfer ve sübvansiyonlara bu sayede son verilecek olmasıdır.

- **15 Temmuz 1997’de** AB komisyonu Gündem 2000’i açıklamış, 12 ülkenin üyelik müzakerelerine başlayacağını duyurmuştur. Türkiye bu ülkeler arasında yer almamıştır.
- **10 Aralık 1999’da** Cardiff Zirvesi’nde Türkiye’nin diğer adaylarla eşit muamele göreceği kabul edilmiştir.
- **4 Aralık 2000’de Katılım Ortaklığı Belgesi (KOB)** imzalanmıştır.
- ➔ Demokrasi ve siyasal alanda Kopenhag kriterleri, iktisadi alanda Maastricht kriterleri esas alınmıştır.
- ➔ AB, KOB belgesinde istediği kriterlerin yerine getirilip getirilmediğini izleyecektir.

- Türkiye’de bu çerçevede **Ulusal Programını** hazırlamış, kısa ve orta vadede neler yapabileceğini açıklayan yeni bir rota çizmiştir.
- 17 Aralık 2004’te üyelik müzakerelerine **3 Ekim 2005**’te başlanması kararlaştırılmıştır.
- Bu müzakereler 35 başlık altında devam etmektedir. Tüm başlıklarda tarama süreci tamamlanmıştır. 15 başlıkta müzakere süreci başlamış, 1’i kapanmış, 13 başlıkta müzakereler devam etmektedir. 8 başlıkta ise müzakereler kısmen askıya alınmıştır.

